

VI. Activitat de recerca

Programes de recerca

Secció Històrico-Arqueològica

Catalunya Carolíngia

Directors: Josep M. Salrach i Marés
Gaspar Feliu i Montfort

Assessors: Josep M. Font i Rius
Anscari Manuel Mundó
i Marcet
Antoni Pladevall i Font
Manuel Riu i Riu

L'objectiu d'aquest programa de recerca és recollir i publicar tots els documents referents als comtats catalans fins a l'any 1000, incloent-hi els preceptes dels reis francs expedits a favor de Catalunya. Aquest corpus és de gran interès per a la història dels segles ix i x de Catalunya i de l'Europa occidental de l'època carolíngia.

Durant el curs 2009-2010, ha començat la recerca dels documents corresponents als comtats de Barcelona i Urgell, Cerdanya i Berga, tant en fonts arxivístiques com en còpies i altres localitzacions, i també la recerca de les edicions i els registres de cada document. El segon pas ha estat començar la transcripció paleogràfica i l'edició diplomàtica dels documents. Dins l'edició diplomàtica, s'ha iniciat la datació dels documents,

un aspecte important i sovint de gran complexitat.

Corpus de Trobadors

Directors: Vicenç Beltran i Pepió
Tomàs Martínez Romero

És un projecte de la Unió Acadèmica Internacional (UAI). El temps transcorregut i el nivell d'excel·lència que han assolit els treballs d'occitanística permeten ara afrontar el futur amb noves perspectives i, a més, amb noves eines. És per això que, durant aquest curs, s'ha treballat intensament en la creació del web *Corpus de Trobadors*, preparat per a reproduir, per als investigadors i els lectors interessats, totes aquelles edicions encara vigents o útils per al treball filològic de les quals es puguin obtenir els permisos corresponents. Amb aquest web es pretén contribuir al coneixement i la recerca, i també oferir als occitanistes i als lectors apassionats dels trobadors tots els recursos que la tecnologia, el treball i la passió han posat a les nostres mans.

Corpus documental de les relacions internacionals de Catalunya i de la Corona d'Aragó

Directora: Maria Teresa Ferrer i Mallol

Durant aquest curs 2009-2010, ha vist la llum l'edició del primer tom del primer volum de l'obra *Tractats i negociacions diplomàtiques de Catalunya i de la Corona catalanoaragonesa a l'edat mitjana*, en la qual es publicaran els resultats del projecte «Corpus documental de les relacions internacionals de Catalunya i de la Corona d'Aragó». El primer volum publicat es titula *Tractats i negociacions diplomàtiques amb Occitània, França i els estats italians, 1067-1213* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, coll. «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», núm. 83). Ha sortit publicat a principi de 2010, tot i que amb data d'edició de l'any anterior. Simultàniament, se n'ha enllestit l'índex de noms de lloc i de persona, feina molt laboriosa per la ingent quantitat de noms de lloc i de persona occitans, italians i catalans, no sempre fàcils d'identificar i d'indexar. Els índexs, elaborats per Pilar Sendra, es publicaran dins el segon tom.

D'altra banda, s'han començat a preparar els estudis introductoris al segon tom del primer volum. Carles Vela s'ha encarregat de l'anàlisi de les relacions amb els països islàmics; Maria Teresa Ferrer, de les relacions amb els estats peninsulars (incloent-hi la unió amb Aragó), i Pere

Benito, de les relacions amb Anglaterra. Els mapes i arbres genealògics que acompanyaran aquests estudis s'han encarregat a Esther Redondo García, que ja va col·laborar en aquesta tasca per al primer tom.

Arran de les recerques dutes a terme, alguns membres de l'equip han exposat part dels resultats en ponències i articles. Carles Vela va presentar la ponència «Més enllà del comerç? Jaume I, la ciutat de Barcelona i el Magrib», en el marc de la jornada «Ciutat i comerç a la Barcelona baixmedieval: noves perspectives» (Barcelona, 30 de juny de 2010), i, sobre les relacions internacionals del rei Martí I, arran de la commemoració del sisè centenari de la seva mort, la ponència «La política internacional de Martí l'Humà», dins el congrés internacional «Martí l'Humà, el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el Compromís de Casp» (Barcelona, 31 de maig - 4 de juny de 2010). D'altra banda, Maria Teresa Ferrer ha publicat, sobre les relacions de la Corona d'Aragó amb el Marroc, el capítol «Marruecos y la Corona catalano-aragonesa: mercenarios catalanes al servicio de Marruecos (1396-1410)», dins el volum 1 d'*Homenaje al profesor Eloy Benito Ruano* (Múrcia, 2010, p. 251-272), i, sobre les relacions amb Navarra, «El rapto de un embajador. Las embajadas a Navarra e Inglaterra de Ramon de Blanes en 1396 y la sucesión de Juan I de Aragón», dins *Cataluña y*

Navarra en la Baja Edad Media, d'Eloísa Ramírez Vaquero i Roser Salicrú i Lluch (coord.) (Pamplona, 2010, p. 111-137). Maria Teresa Ferrer ha presentat també la conferència «Les relacions internacionals de la Corona catalanoaragonesa a la segona meitat del segle XIV», dins el cicle de conferències «Francesc Eiximenis. El context i l'obra d'un gran pensador català medieval», celebrat a Barcelona els dies 16 i 17 de desembre de 2009.

Corpus textual de la Catalunya del Nord: Catàleg d'Impresos

Rossellonesos

Directora: Eulàlia Duran i Grau

Aquest programa de recerca té per objectiu elaborar un catàleg d'impressions fetes a Perpinyà i al territori del Rosselló entre 1500 (data de la primera impressió per Rosenbach) i 1840, alhora que s'ocupa de l'estudi dels impressors nord-catalans i els llibreters establerts en aquest territori, de llur activitat empresarial i de la història de la cultura catalana en aquestes terres.

Durant el curs 2009-2010, s'ha treballat en la catalogació i l'estudi d'impressos dels segles XV-XIX, l'actualització del corpus d'impressos a catalogar i l'estudi dels impressors i els llibreters, així com en els continguts d'aquests volums i llur contextualització històrica i cultural.

S'ha anat revistant i ampliant el catàleg d'impressos per catalogar, consis-

tent en una llista de totes les obres impreses a Perpinyà entre 1500 i 1840, amb les localitzacions dels exemplars i la bibliografia corresponents. A final de 2009, s'ha comptabilitzat un total de set-cents cinquanta impresos i més de mil tres-cents exemplars.

En la descripció tipobibliogràfica d'exemplars, s'hi ha prioritzat la cronologització, amb la voluntat de deixar tancat el primer període (fins al segle XVII). La feina feta ha consistit bàsicament en les comprovacions de segons i tercers exemplars dels segles XVI i XVII, i s'ha avançat de manera substancial en els segles XVIII i XIX. La dificultat amb què ha topat el procés de descripció és la dispersió dels impresos en fons bibliogràfics remots, en els quals sovint només es conserva un únic exemplar de l'imprès, o bé cal fer la consulta per comprovar que concordi amb el primer exemplar repertoriat.

Els resultats de la recerca s'han donat a conèixer en publicacions i en trobades d'especialistes. Els treballs de Mercè Comas i Òscar Jané giren al voltant de la producció impresa del segle XVII i els de Pep Vila i Eulàlia Miralles se centren en la impremta dels segles XVIII i XIX, especialment en les obres dramàtiques. Comas va presentar un pòster al congrés internacional «Observar les fronteres, veure el món», que es va celebrar a la Cerdanya el mes de març de 2010. La col·laboració amb la revista cultural nord-

catalana *Mirmanda*, organitzadora de la trobada, ha estat continuada des que Òscar Jané es va incorporar a l'equip del programa de recerca, el 2008, i s'hi han implicat especialment Miralles i Comas. Comas té molt avançada la seva tesi doctoral, dirigida per Duran, sobre la impremta nord-catalana en els primers anys del segle XVII.

El centre d'atenció dels estudis de Miralles i Vila ha estat la dramaturgia nord-catalana rossellonesa. Pep Vila ha editat (en col·laboració amb Enric Prat) l'obra de teatre *Jesús batejat per lo precursor sant Joan Baptista*, impresa a Tuïr per Guillem Agel (1796): l'estudi ha aparegut a *Miscel·lània en honor de Josep Maria Marquès* (Girona, Diputació de Girona; Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 381-389). El mes de març de 2010, per la seva banda, Miralles va presentar, en les jornades «Vicenç Albertí i el teatre entre la Il·lustració i el Romanticisme», la ponència «Impremta i teatre rossellonesos a la fi del segle XVIII», en què centrava l'atenció en els quatre impresos dramàtics publicats a Perpinyà i a Tuïr en aquesta època; l'estudi de Miralles serà recollit en un volum dedicat al teatre de l'època.

Els resultats de la tasca de recerca es posen a l'abast de la comunitat científica per mitjà del web del Corpus Textual de la Catalunya del Nord: Catàleg d'Impresos Rossellonesos (CTCN: CIR). En aquesta pàgina, s'hi pot trobar una llista

dels estudis dels membres del grup sobre impremta rossellonesa i el text complet d'alguns d'aquests treballs, que han estat publicats fins ara en diverses revistes i obres col·lectives (els treballs s'hi incorporen, en el moment que reben l'autorització per a ser penjats, en documents PDF). Igualment, el lector hi pot consultar el catàleg d'impresos de 1500 a 1700 i una part de les descripcions tipobibliogràfiques.

Edició crítica de les obres de Manuel Milà i Fontanals

Director: Manuel Jorba i Jorba

Es tracta del recull (prèvia identificació i atribució, en algun cas, d'obres impreses o manuscrites); organització; establiment del text; transcripció en programa informàtic; redacció d'estudis específics i anotació de cadascuna de les parts, i edició en paper i, posteriorment, edició electrònica de l'obra completa de Manuel Milà i Fontanals (1818-1884).

D'una banda, aquesta obra respon a la desclosa del Romanticisme liberal i de l'historicista als Països Catalans, tant des de l'àmbit de la intervenció en la crítica i la teoria literàries, com del de les opcions doctrinals, incloses les polítiques, i de la creació literària. D'altra banda, i de manera coherent amb el Romanticisme i el positivisme documental, l'obra de Milà representa la incorporació dels moderns

mètodes d'investigació historicoliterària i filològica. L'índex esquemàtic del recull, que descartaria la publicació selectiva de l'obra, per la importància del conjunt, no conegut ni disponible en la seva integritat, seria el següent (segons un ordre que no ha d'ésser necessàriament el d'elaboració i publicació):

I. Articles i assaigs crítics, divulgatius i erudits

1. Literatura i cultura del vuit-cents
2. Literatura antiga, medieval, moderna i popular
3. Estudis lingüístics
4. Estudis històrics, artístics i arqueològics

II. Els manuals d'estètica i els de preceptiva i història literàries

1. Programes i manuals de declamació i de preceptiva literària
2. Les primeres aproximacions a l'estètica
3. Els manuals universitaris

III. *De los trovadores en España* (1861)

IV. Literatura popular

V. Literatura castellana i èpica medieval

VI. Epistolari

VII. Obra poètica i narrativa i traduccions literàries

Salvades les diferències, tenint en compte les particularitats dels temes, l'orientació professional i el mètode de treball dels autors respectius, la finalitat

del projecte seria comparable a la dels que han desembocat en la publicació de l'obra completa d'autors relacionables amb Milà com Friedrich von Schlegel (edició d'Ernst Behler, 1959-1963), Friedrich von Schiller (edició de la Bibliothek Deutscher Klassiker, 1988-2002), Jules Michelet (edició de Paul Viallaneix i Jacques Le Goff, 1971-) i Marcelino Menéndez Pelayo (edició nacional de Miguel Artigas i continuadors, 1940-?, i edició digital de Tachi Larramendi, 1999), entre altres.

Objectius

Marcelino Menéndez Pelayo va publicar, dins el títol general *Obras completas del doctor D. Manuel Milá y Fontanals*, les obres que havien consagrat Milà com a historiador, romanista, folklorista i preceptista, i en quatre dels volums, la major part dels articles i assaigs crítics dispersos i algun d'inèdit. Posteriorment, Josep Roig i Roqué publicà un volum d'*Obres catalanes* (1908), que n'inclou algunes de no editades per Menéndez Pelayo, i el *Projecte de ortografia catalana* (1915), i Lluís Nicolau d'Olwer recopilà, amb criteris d'anotació molt restrictius, dins la «Biblioteca Filològica» de l'IEC, dos volums d'epistolari de Milà (1922 i 1932), ara exhaurits, i deixà en compaginades el tercer (publicat en les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica» el 1995), que no recullen tot el que ara es coneix de l'epistolari rebut i enviat. Martí de Riquer dirigí la col·lecció en què aparegueren *De*

la poesía heroico-popular castellana. *Estudio precedido de una Oración acerca de la literatura española* (1959) i *De los trovadores en España* (1966), només localitzables en llibreries de vell. Més recentment, han estat publicats *Romancer català* (Barcelona, Edicions 62, 1980), elaborat a partir del *Romancerillo catalán* de 1882, que, al seu torn, ha estat editat en facsímil (Barcelona, Alta Fulla, 1999), i, amb un estudi introductor de Pedro Aullón de Haro i sota el títol *Estética y teoría literaria* (Madrid, Verbum, 2002), la primera part («Parte poética») del *Compendio del arte poética* i els *Principios de literatura general*, a partir del volum I de les *Obras completas* (amb la qual cosa deixa fora de l'edició els capítols d'història de la literatura espanyola que havien format part de les edicions de 1874 i 1877, amb el que hi incloua de literatura catalana). L'objectiu final del programa és l'edició crítica de l'obra de Manuel Milà i Fontanals i de l'epistolari emès i rebut, en tant que és un autor de referència de la filologia romànica i la història literària europea vuitcentista (especialment en l'àmbit de la poesia èpica i la popular) i partícip rellevant de la consolidació del Romanticisme a Catalunya i de la configuració de la Renaixença. L'objectiu més immediat del programa és la publicació de la part d'obra milanesa més inassequible i desconeguda (parts I, II.1, II.2 i VII).

Epigrafia del *conventus Tarraconensis* nord. La presència del poder imperial en el *conventus Tarraconensis* i en la zona sud de la província *Gallia Narbonensis*

Director: Marc Mayer i Olivé

En aquest curs s'ha assolit la finalització de l'actualització bibliogràfica i documental del corpus epigràfic del CIL II2 14/4, que ha estat redactat seguint les normes del *Corpus Inscriptionum Latinarum*. D'aquesta manera, s'ha posat al dia el fitxer amb la introducció d'inscripcions noves, aparegudes en els últims temps, i s'ha revisat i actualitzat tota la documentació gràfica (fotografies, dibuixos i calcs) de totes i cadascuna de les inscripcions informatitzades.

Una selecció de l'*instrumentum domesticum* ha estat objecte, tal com era previst, de catalogació com a element complementari indispensable de l'epigrafia sobre suport monumental. Aquestes fitxes, tot i que també contenen totes les dades tècniques i bibliogràfiques necessàries, han de ser, tanmateix, encara llatinitzades. Tal com estava programat, s'ha col·laborat també en la revisió del volum del CIL II2 corresponent a *Tarraco*, que és a càrrec de Géza Alföldy, la qual cosa ha implicat la relectura i comprovació de més de dues mil fitxes.

S'ha procedit a completar l'estudi sobre *Ruscino* i s'han preparat unes primeres fitxes sobre *instrumentum domesticum* per tal de completar l'estudi realit-

zat en la campanya anterior. S'ha preparat una nova lectura completa de les inscripcions de Cales Coves (Menorca). En aquest sentit, s'està treballant en la preparació d'un pròxim programa que vol establir un nou corpus de les inscripcions de les Illes Balears, també dins el marc del CIL II2: en aquest cas, però, pertanyent al *conventus Carthaginiensis*.

El culte imperial i els honors imperials a la nostra zona eren altres objectius del programa de recerca que han estat assolits, la qual cosa es reflecteix en les diverses publicacions. Així mateix, s'ha continuat la recerca en epigrafia paleohispànica dels Països Catalans i les qüestions que s'hi vinculen. També s'ha procedit a la redacció i publicació del número 8 de la revista científica especialitzada *Sylloge Epigraphica Barcinonensis*.

Marc Mayer, director del projecte, ha publicat els següents articles. Hi trobem, en primer lloc, alguns treballs de caràcter metodològic:

- «*Musaea epigraphica*: una breve consideración histórica». *Sylloge Epigraphica Barcinonensis*, VII (2009), p. 15-44.
- «El culto a *Liber pater*: ¿culto militar o culto popular?». A: WOLFF, C.; LE BOHEC, Y. *L'armée romaine et la religion sous le Haut-Empire romain: Actes du quatrième Congrès de Lyon (26-28 octobre 2006)*. París, 2009, p. 305-318.
- «Trea (Italy) y Traiano. Notas y reflexiones de lectura». *Picus*, 29 (2009), p. 53-64.

- «Dos propuestas de nueva lectura de inscripciones del Maceratese». *Picus*, 30 (2010), p. 55-66.

- «Algunas consideraciones sobre el papel social de los libertos en una ciudad de la costa adriática: *Seviri Augustales* y M. M. en Narona». *Epigraphica*, núm. 72 (2010), p. 247-271.

Com a escrits pròpiament vinculats a la temàtica del projecte, cal fer esment també dels articles següents:

- «Sobre las cifras aproximadas —quizás usuales— de los fideicomisos testamentarios de notables y senadores a las ciudades: comentario acerca de algunos casos, especialmente hispanos, a propósito de una nueva inscripción de *Nesactium* (AE 2005, 542)». *Historia Antiqua*, vol. 18, núm. 2 (2009), p. 57-68.

- «Algunas consideraciones sobre la epigrafía y los procedimientos epigráficos en la zona costera de la *Hispania citerior* a propósito de ciertos paralelos itálicos. Los casos de los honores imperiales en época tardía y de la administración de los espacios sacros dependientes de las ciudades». *Mare Internum*, vol. 2 (2010), p. 91-99.

- «La presència de la dinastia antonina a Tarraco». A: *Studia Celtica Classica et Romana Nicolae Szabó septuagesimo dedicata*. Budapest, 2010, p. 159-167.

- «El problema de las *Aquae calidae* del norte del *conventus Tarraconensis*». *Palaeohispánica*, núm. 10 (2010):

Serta Palaeohispanica in honorem Javier de Hoz, p. 303-317.

Finalment, s'ha continuat treballant en el camp de l'epigrafia ibèrica dels Països Catalans, un terreny estretament vinculat amb el de l'epigrafia pròpiament romana, de la qual la primera és, en molts casos, contemporània. Així, s'han efectuat diverses visites de treball a la seu d'Empúries del Museu d'Arqueologia de Catalunya per tal d'examinar totes les peces amb inscripció ibèrica que hi estan dipositades. De totes aquestes peces, de les quals s'ha fet una nova autòpsia i, en determinats casos, també una nova relectura, se n'ha extret també una nova documentació gràfica de gran qualitat. En l'àmbit de l'epigrafia preromana, els membres de l'equip han participat en diverses iniciatives innovadores, com ara la col·laboració amb la Script Encoding Initiative, dirigida pel Consorci Unicode de la Universitat de Califòrnia a Berkeley. La participació ha consistit en l'emissió de diversos informes tècnics, signats per Rosa Comes i Noemí Moncunill, amb l'objectiu que l'escriptura ibèrica passi a formar part de les escriptures adaptades al sistema Unicode. Aquesta iniciativa ja fou presentada durant el curs passat a la comunitat científica en el X Col·loqui Internacional sobre Língües e Culturas Paleo-hispàniques, celebrat a Lisboa del 26 al 28 de febrer de 2009. La proposta es troba en l'article de Rosa Comes i Noemí Moncunill «Propuesta de integración del signario ibérico en el Proyecto Uni-

code», publicat dins *Palaeohispanica* (núm. 9, 2009, p. 63-64). En la mateixa línia de divulgació i promoció de l'escriptura i la cultura ibèriques, s'ha participat, mitjançant l'assessorament tècnic i científic, en l'exposició «La mirada tàctil», del Museu i Poblat Ibèric de Ca n'Oliver de Cerdanyola del Vallès, pensada per apropar el nostre patrimoni arqueològic i epigràfic a les persones amb dificultat de visió.

Altres publicacions

- CAMAÑES, M. Pilar; MONCUNILL, Noemí; PADRÓS, Carles; PRINCIPAL, Jordi; VELAZA, Javier. «Un nuevo plomo ibérico escrito de Monteró 1». *Palaeohispanica*, núm. 10 (2010): *Serta Palaeohispanica in honorem Javier de Hoz*, p. 233-247.
- MAYER, Marc. «Algunas observaciones sobre la microtoponimia paleohispánica». *Palaeohispanica*, núm. 9 (2009), p. 175-188.
- MONCUNILL, Noemí. *Els noms personals ibèrics en l'epigrafia antiga de Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2010.

Escassetats, caresties, fams i mortaldats a Catalunya a l'edat mitjana. Estudi i corpus documental

Director: Antoni Riera i Melis

Aquest programa constitueix la segona part de la recerca «*De re frumentaria*:

Corpus de documentació municipal relativa al mercat urbà de cereals als Països Catalans a la baixa edat mitjana», que es va desenvolupar entre els anys 2002 i 2006. Si l'anterior programa tenia per finalitat primordial crear un corpus de documentació inèdita sobre una temàtica tan important com desconeguda, l'actual pretén no solament complementar amb noves aportacions el conjunt dels 3.167 documents transcrits i anotats, sinó també explotar-los científicament.

Durant el curs 2009-2010, l'equip de recercadors ha treballat en diversos arxius i biblioteques de Barcelona.

Consulta de fonts documentals inèdites

Antoni Riera i Melis ha examinat els registres de cancelleria corresponents al regnat d'Alfons el Franc (1285-1291) i a la primera fase del llarg regnat de Jaume II (1291-1295), conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (secció «Cancelleria Reial», registres 63-85 i 86-93).

Pol Serrahima Balius ha continuat el treball de recollida d'informació documental inèdita amb vista a la preparació de la seva tesi doctoral, sobre el proveïment de blat de la ciutat de Barcelona a la segona meitat del segle xv.

Montserrat Richou i Llimona, que té assignat com a tema de recerca la contribució de la iniciativa privada a l'abastament frumentari de la ciutat de Barcelona, ha prosseguit, a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, la consulta dels

manuals notariais redactats pels notaris barcelonins especialitzats en l'escriptura-ció de contractes mercantils.

Josep Fernández Trabal, que s'ocupa del paper que va desenvolupar el control de les àrees cerealistes i dels molins fariners de la Catalunya Vella en la primera i segona guerra remença, ha treballat en diversos arxius, on ha consultat: cent trenta-vuit registres de la cancelleria de Joan II i quatre registres de la cúria del governador Galceran de Requesens, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó; els set volums dels «Manuals d'Acords del Consell» corresponents al període 1471-1479, a l'Arxiu Municipal de Girona; els dos primers volums del «Llibre del Consell» (1451-1495) i el primer registre de la «Correspondència» (1461-1475), a l'Arxiu Municipal de Vic; els registres 4 i 5 de les «Actes del Capítol» (1456-1514), a l'Arxiu Capitular de Vic; els registres 162 i 163 de les «Lletres episcopals» (1461-1466), a l'Arxiu Diocesà de Girona; els registres de les «Actes del Capítol» corresponents als períodes 1402-1448 i 1462-1473, a l'Arxiu Capitular de Girona, i els registres de les «Actes del Capítol», a l'Arxiu Capitular de Barcelona.

Ramon Agustí Banegas López (que treballa en una línia de recerca paral·lela: l'abastament de carn de la ciutat de Barcelona a la baixa edat mitjana) ha aprofitat el seu darrer any de beca postdoctoral a la Universitat de Versalles / Saint-Quentin-en-Yvelines per consultar

les fonts relatives a aquesta temàtica conservades en els principals arxius de Normandia. Ha treballat als Arxius Departamentals del Sena Marítim, on ha consultat les sèries «Archive Municipale de Rouen» i «Archive de l'Abbaye de Saint-Ouen-de-Rouen Tabellionage de Rouen».

Consulta de fonts documentals publicades

Pere Benito i Monclús ha treballat en la transcripció dels pergamins comtals dels segles XI i XII de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Tota la documentació inèdita recollida per Antoni Riera i Melis i Pol Serrahima Balius ha estat transcrita, anotada i regestada. La documentació arreplegada per Montserrat Richou i Llimona i Josep Fernández Trabal ha estat regestada.

Publicacions

BAIGES, Ignasi J.; FELIU, Gaspar; SALRACH, Josep M. (dir.). *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Barcelona: Fundació Noguera, 2010. 4 v.

BANEGAS LÓPEZ, Ramon Agustí. «Consumption of meat in western european cities during the late middle ages: a comparative study». *Food & History* [Turnhout], vol. 8, núm. 1 (2010), p. 63-86.

BENITO, Pere. «Retour au Toulousain. Famines graves, exode et persistance de la famine en Catalogne à l'époque du comte Raimond Borrell (1000-1018)». A: DENJEAN, Claude (ed.). *Sources sérielles et prix au moyen âge: Travaux offerts à Maurice Berthe*. Tolosa: CNRS Université de Toulouse - Le Mirail, 2009, p. 43-80.

— «Del castillo al mercado y al silo. La gestión de la renta cerealista de la Almoína de Barcelona en la castellanía de Sitges (1354-1366)». *Historia Agraria*, núm. 51 (2010), p. 13-44.

— «Bruit de sabres. Répercussions directes et indirectes de la croisade albigeoise dans la seigneurie catalane du XIII siècle». A: PAILHÈS, Claudine (ed.). *1209-1309, un siècle intense au pied des Pyrénées: Actes du colloque tenu à Foix les 23, 24 et 25 octobre 2009 dans le cadre du 800e anniversaire de la Croisade contre les Albigeois*. Foix, 2010.

FERNÁNDEZ TRABAL, Josep. «Les archives privées en Catalogne». *Cahier de l'AFPAP* [Paris: Association Française pour la Protection des Archives Privées], núm. 2 (2010), p. 115-126.

RICHOU I LLIMONA, Montserrat. «Els negocis de Ramon de Ganovardes, prevere beneficiat de la Seu de Barcelona (segle XIV)». *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols* [Barcelona], núm. 27 (2009), p. 33-51.

RICHOU I LLIMONA, Montserrat. «Família pagesa i estratègies patrimonials: el Baix Maresme als darrers segles medievals». A: BOLÒS, Jordi; JARNE, Antonieta; VICEDO, Enric (ed.). *Família pagesa i economia rural: VII Congrés sobre Sistemes Agraris, Organització Social i Poder Local*. Lleida: Diputació de Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2010, p. 259-272.

RIERA I MELIS, Antoni. «“Lo pus greu càrrech e perill que jurats d'aquesta ciutat han és tenir aquella sens fretura de blats.” El aprovisionamiento urbano de cereales en las ciudades de la Corona de Aragón». A: SESMA MUÑOZ, J. A. (dir.). *La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1208-1458: Aspectos económicos y sociales*. Saragossa: Gobierno de Aragón. Departamento de Educación, Cultura y Deportes, 2010, p. 233-278.

Difusió dels resultats

Els membres de l'equip de recerca han utilitzat la informació arxivística i bibliogràfica aportada per la recerca durant el curs 2009-2010 en les activitats següents.

Participació en cursos universitaris

Antoni Riera i Melis ha participat en els cursos universitaris següents:

— Fonts i metodologia de la història de l'alimentació. Curs de 6 crèdits ECTS, impartit a la Universitat de Bar-

celona els mesos de novembre i desembre de 2009 dins del màster europeu Història i cultura de l'alimentació.

— «Tingueu sempre ben abastada la ciutat...» L'aprovisionament cerealístic a les ciutats catalanes a la baixa edat mitjana. Curs impartit el 15 de gener de 2010 dins el VI Seminari d'Història Medieval, organitzat pel grup de recerca consolidat «Renda feudal i fiscalitat a la Catalunya baixmedieval» de la Institució Milà i Fontanals (CSIC) i pel Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, de l'octubre de 2009 al maig de 2010.

Organització i coordinació científica de congressos i seminaris

Antoni Riera i Melis i Pere Benito i Monclús han dut a terme la coordinació científica del seminari «El blat i la carn a la Catalunya medieval: mercat, crisis alimentàries i polítiques públiques d'abastament», el primer seminari del cicle «Crisis i cicles en la història», dels projectes «Escassetats, caresties, fams i mortalitats a Catalunya a l'edat mitjana» i «Carestia, hambre y mortalidad en la Cataluña medieval», organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans, el Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura de la Universitat de Lleida i l'Observatori de l'Alimentació de la Universitat de Barcelona, el 6 de juliol de 2010.

Pere Benito i Monclús va participar en l'organització del col·loqui interna-

cional «Crisis en la edad media: modelos, explicaciones y representaciones», organitzat pel Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura de la Universitat de Lleida, l'11 i 12 de febrer de 2010.

Participació en congressos científics, seminaris i cicles de conferències

Antoni Riera i Melis ha participat en els congressos següents:

— «L'any de la fam» a Catalunya (1373-1375). Anàlisi de les seves causes». Ponència pronunciada en el col·loqui internacional «Crisis en la edad media: modelos, explicaciones y representaciones», organitzat pel Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura de la Universitat de Lleida, el 12 de febrer de 2010.

— «Crisis agràries, caresties i fams a la Mediterrània occidental a l'època de Ramon Llull». Ponència pronunciada en les Jornades Lullianes en Homenatge a Jocelyn N. Hillgarth i Anthony Bonner, organitzades per la Càtedra Ramon Llull de la Universitat de les Illes Balears, el 26 de febrer de 2010.

— «El proveïment alimentari a les ciutats de la Corona catalanoaragonesa pels volts de 1400». Ponència pronunciada en el congrés internacional «Martí l'Humà, el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). L'interregne i el Compromís de Casp», organitzat per la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC i

la Institució Milà i Fontanals (CSIC), el 2 de juny de 2010.

— «Comer y beber en la edad media hispánica. Estructuras sociales y niveles de consumo en los siglos XIII-XV». Conferència convidada dins el seminari «Comer, beber, vivir: consumo y niveles de vida en la edad media hispánica», emmarcat en la XXI Semana de Estudios Medievales de Nájera, organitzada per Amigos de la Historia Najerillense, el 2 d'agost de 2010.

Pere Benito i Monclús ha participat en els col·loquis i seminaris següents:

— «La causalidad de las hambrunas en las fuentes narrativas occidentales de los siglos XI-XIII. Una reflexión crítica desde el análisis histórico». Ponència pronunciada en el col·loqui internacional «Crisis en la edad media: modelos, explicaciones y representaciones», organitzat pel Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura de la Universitat de Lleida, l'11 de febrer de 2010.

— «Comptabilitat i gestió de la senyoria. Els llibres de comptes de l'Almoina de Barcelona a la castlania de Sitges (segona meitat del segle XIV)». Conferència convidada dins el seminari «Solidarités entre juifs et chrétiens au moyen âge. Des écritures ordinaires, témoins des solidarités aux XIIIe et XIVe siècles», organitzat per la Societat d'Estudis del Crèdit i dels Intercanvis Medievals (SECEM), a Perpinyà, el 9 i 10 de març de 2010.

— «Hambre, carestía y escasez en la edad media. Las crisis alimenticias». Conferència convidada dins el seminari «Comer, beber, vivir: consumo y niveles de vida en la edad media hispánica», emmarcat en la XXI Semana de Estudios Medievales de Nájera, organitzada per Amigos de la Historia Najerillense, el 3 d'agost de 2010.

Ramon Agustí Banegas López ha impartit la comunicació i la conferència següents:

— «Menjar i vendre carn a les ciutats durant la baixa edat mitjana». Comunicació presentada en el seminari «El blat i la carn a la Catalunya medieval: mercat, crisis alimentàries i polítiques públiques d'abastament», el primer seminari del cicle «Crisis i cicles en la història», organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans, el Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura de la Universitat de Lleida i l'Observatori de l'Alimentació de la Universitat de Barcelona, el 6 de juliol de 2010.

— «La regulación de la carnicería en la península Ibérica durante la baja edad media, el ejemplo de una protoindustria alimentaria». Conferència convidada dins el cicle de conferències «La regulación industrial, contaminación y medio ambiente en España a lo largo de la historia», organitzat pel Collegi d'Espanya de París, el 31 de març de 2010.

Montserrat Richou i Llimona, per la seva banda, va pronunciar la comuni-

cació «Una dècada d'abastament frumentari: Barcelona i la iniciativa privada als anys setanta del segle XIV», en el seminari «El blat i la carn a la Catalunya medieval: mercat, crisis alimentàries i polítiques públiques d'abastament», el primer seminari del cicle «Crisis i cicles en la història», organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans, el Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals Espai, Poder i Cultura de la Universitat de Lleida i l'Observatori de l'Alimentació de la Universitat de Barcelona, el 6 de juliol de 2010.

Forma Orbis Romani - Forma Conventus Tarraconensis

Director: Josep Guitart i Duran

El programa Forma Orbis Romani (FOR), promogut per la Unió Acadèmica Internacional, és un programa de recerca de topografia arqueològica del món romà que es proposa la reconstrucció històrica dels territoris antics, portant la cartografia i l'anàlisi al marc regional mitjançant mapes de detall (generalment a l'escala 1:25.000 o 1:50.000) que permeten una localització precisa de les dades, mantenint a la vegada una visió general del territori corresponent.

El programa FOR a Catalunya i una part del País Valencià és concreta en la Forma Conventus Tarraconensis (FCT), que comporta la preparació de

diversos volums, cadascun dels quals ha de cobrir una àrea amb coherència històricotopogràfica. La primera etapa del programa comprèn els territoris immediats de les principals ciutats romanes de Catalunya.

Durant aquest curs 2009-2010, el programa ha estat dedicat fonamentalment als treballs necessaris per a concloure la publicació dels volums de la FORFCT corresponents al territori de l'*Ager Tarraconensis* (a la dreta del riu Francolí); a l'estudi, hi han estat aplicats els esforços de recerca del programa en els darrers anys, en col·laboració amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica. Sortiran dos volums d'aquest estudi, dins la col·lecció «Documenta»:

PREVOSTI, MARTA; GUITART, JOSEP (dir.). *Ager Tarraconensis*. Vol. 1: *Aspectes històrics i marc natural*. Tarragona: coedició amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2010.

GOROSTIDI, DIANA. *Ager Tarraconensis*. Vol. 3: *Les inscripcions romanes (IRAT)*. Amb la col·laboració de Piero Berni. Tarragona: coedició amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2010.

Per a l'edició d'aquests volums, s'ha comptat amb subvencions de la Diputació de Tarragona i de l'Ajuntament de Tarragona, respectivament.

El volum 2 de l'*Ager Tarraconensis*, *El poblament*, està enllestit i es preveu que surti publicat properament. El con-

tingut d'aquest volum és el següent: 1. Metodologia de l'estudi del poblament; 2. Les prospeccions extensives; 3. Les prospeccions intensives; 4. Els materials arqueològics de les col·leccions; 5. Estudi dels materials; 6. Treballs de camp centrats en jaciments; 7. El poblament, i 8. Els recursos econòmics.

El volum 4 de l'*Ager Tarraconensis*, *La villa romana dels Antigons*, està també pràcticament preparat per a entrar en premsa i esperem que ho pugui fer dins el primer semestre de 2011. El contingut d'aquest volum és el següent: 1. Anàlisi d'una antiga excavació de salvament; 2. El nimfeu dels Antigons en el panorama de les fonts decoratives de les vil·les de l'àrea catalana; 3. Els elements escultòrics; 4. Les ceràmiques; 5. Vida quotidiana a la vil·la: els grafitis sobre *instrumentum*; 6. Les troballes monetàries; 7. Altres materials, i 8. Conclusions.

Com a cloenda del treball i com a presentació dels resultats d'aquestes publicacions, s'ha considerat oportú convocar un simposi sobre l'*Ager Tarraconensis* que girarà al voltant de l'estudi de casos relacionables, amb la idea de generar una plataforma de trobada i de debat dels investigadors que treballen o senten interès entorn d'aquest tema.

**Llibres de matrícula de les
insaculacions (llibres de l'ànima) de
la ciutat de Barcelona (1498-1713)**

Directora: Eva Serra i Puig

Aquest projecte, encetat el 2008, vol posar a mans dels estudiosos els llibres de matrícula de la ciutat de Barcelona des de la introducció del sistema d'insaculació o de sac i sort, en el regnat de Ferran el Catòlic, fins a la seva fi, amb el Decret de Nova Planta. No sols és una aproximació als mecanismes de confecció de la matrícula per al sistema electoral català de l'època, sinó, sobretot, una panoràmica de les famílies i persones que durant més de dos segles van exercir un paper clau dins el poder municipal de Barcelona.

No s'ha pogut acabar el conjunt de la nòmina matriculada, que són milers de persones distribuïdes, sovint repetides, per les diverses bosses d'insaculació, segons els càrrecs, les funcions i els oficis: consellers (amb cinc bosses fins al 1640 i una sisena des de desembre de 1641), jurats del Consell de Cent, receptor de la batllia, clavari, tauler, advocat, escrivà major i arxiver, ajudant d'escrivà major, cònsols de llotja, obrer, mostassaf, administrador de places, credencier romaner, portaler i cauquillador, i receptor i palloler. Cal tenir present que també dins cada funció o càrrec hi ha diverses bosses representatives del paper i joc estamental. Es tracta de milers de noms que cal sovint contrastar per evitar els errors dels ma-

teixos coetanis o no caure en les males lectures actuals.

Ara no es farà l'inventari precís dels estaments i oficis que participaven en el poder municipal, però podríem recitar-ne els següents (dades de 1510): cavallers, ciutadans honrats, mercaders, artistes (notaris, adroguers, botiguers, cirurgians i cerers) i menestrals de trenta-un gremis. La individualització d'aquests càrrecs per un període molt superior al centenar d'anys multiplica les llistes. Només les cinc bosses de consellers fins al 1640 volen dir 247 persones que són gradualment substituïdes per unes altres, sobretot, i lògicament, per raons de mortalitat, si bé també poden existir substitucions per raons polítiques.

L'equip d'investigadors observà que, amb el temps disponible, acabaria la tasca de buidatge de les bosses dels consellers i dels diversos oficis de la ciutat, però que el Consell de Cent requeria més temps. L'equip continua format (sota la direcció d'Eva Serra i Puig) per Jordi Buyreu, doctor per la Universitat de Barcelona; Núria Florensa, doctora per la Universitat de Barcelona; Sílvia Jurado, llicenciada per la Universitat de Barcelona; Eduard Martí, doctor per la Universitat Pompeu Fabra i professor de la Universitat Internacional de Catalunya; Miquel Pérez Latre, doctor per la Universitat Pompeu Fabra i arxiver de l'Arxiu Nacional de Catalunya, i, en fase d'elaboració de la tesi doctoral, Eduard Puig,

llicenciat per la Universitat Pompeu Fabra. Fa uns quants anys, el mateix equip va elaborar la matrícula de la Generalitat entre final del segle xv i 1713-1714, la qual és actualment en fase de publicació per etapes.

Materials prehistòrics de Serinyà

Director: Narcís Soler i Masferrer

La finalitat d'aquest programa és preparar, estudiar i publicar els materials de les excavacions antigues i modernes de les coves prehistòriques de Serinyà i continuar les excavacions a la cova de l'Arbreda.

Al llarg d'aquest curs 2009-2010, s'ha dut a terme l'estudi de la indústria òssia magdaleniana de la bora gran d'en Carreres, de la indústria de Mollet III, de la fauna del Reclau Viver i de les restes humanes d'aquest mateix jaciment.

El jaciment que s'ha treballat més al llarg d'aquest curs és el del Reclau Viver, on pràcticament s'ha acabat l'estudi de l'estratigrafia i de la indústria lítica. Actualment es treballa en la determinació de la fauna. Aviat es podrà publicar una monografia sobre aquest jaciment, que conté la millor estratigrafia i els millors materials del Paleolític superior de Catalunya i que encara és pràcticament inèdit.

D'altra banda, s'ha construït a l'Arbreda una estructura metàl·lica per garantir la seguretat de la gran secció est i dels mateixos excavadors i facilitar l'accés

als diferents sectors del jaciment. El 2010, gràcies al Departament de Cultura, ha estat completada amb els accessos, i també ha estat renovada la tanca de tot el parc. S'ha continuat la digitalització de les seccions de l'Arbreda i de tots els objectes coordinats i l'estudi de les restes de fauna localitzades el 2008. S'ha treballat amb un equip d'una quinzena de persones, que han excavat el Paleolític mitjà del nivell J, on la indústria, força rica, es presenta barrejada amb moltes restes d'ós de les cavernes. També s'ha excavat als nivells inferiors, els més antics, que són molt rics, sobretot en indústria, i on el 2009 es van trobar dues dents que han de correspondre a *Homo neanderthalensis*. S'han obtingut també noves datacions de la cova de l'Arbreda, tant per ^{14}C com per urani-tori.

Finalment, s'han començat a estudiar també els materials del Paleolític superior de les antigues excavacions que Josep M. Corominas va efectuar des de 1972 i 1973 en el sector que actualment anomenem *sector alfa* de la cova de l'Arbreda. Manca encara revisar els del Paleolític mitjà. L'última tasca realitzada ha estat la digitalització de les seccions d'aquest sondeig, que es van dibuixar el 1975.

Publicacions

Sobre els jaciments de Serinyà, han aparegut les següents publicacions:

CAMPENY VALL-LLOSERÀ, Gerard. «Anàlisi morfològica de les atzagaies de la

- Bora Gran d'en Carreras (Serinyà, Pla de l'Estany)». *Quadern de Prehistòria Catalana* [Girona], núm. 17 (2009), p. 57-84.
- GARCIA PETIT, Lluís. *Els ocells del Paleolític superior de la cova de l'Arbreda (Serinyà, Pla de l'Estany)*. Treball de recerca del programa de doctorat de Cultura i societat a l'Europa mediterrània, del Departament de Geografia, Història i Història de l'Art. Girona: Universitat de Girona, 2009.
- LLOVERAS, L.; MORENO-GARCIA, M.; NADAL, J.; MAROTO, J.; SOLER, J.; SOLER, N. «The application of actualistic studies to assess the taphonomic origin of Musterian leporid accumulations from Arbreda cave (North-East Spain)». A: *Taphonomie des petits vertébrés: Référentiels et transferts aux fossiles: Actes de la Table Ronde du RTP Taphonomie, Talence 20-21 octobre 2009*. PACEA-UMR 5199 CNRS, 2010, p. 99-119.
- MANGADO, X. (ed.); TEJERO, J. M.; FULLOLA, J. M.; PETIT, M. A.; GARCÍA-ARGÜELLES, P.; GARCÍA, M.; SOLER, N.; VAQUERO, M. «Nuevos territorios, nuevos grafismos: una visión del Paleolítico superior en Catalunya a inicios del siglo XXI». A: *El Paleolítico superior peninsular: Novedades del siglo XXI: Homenaje al profesor Javier Fortea*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques, 2010. (Monografies; 8), p. 63-83.
- ROMERO TORRES, Laura. «Els recursos faunístics dels grups gravetians de la cova del Reclau Viver (Serinyà, Pla de l'Estany)». *Lligams* [Girona: Universitat de Girona], núm. 7 (2n semestre 2009), p. 11-15.
- SOLER, Joaquim; SOLER, Narcís; MEDINA, Bàrbara; ROMERO, Laura; SOLÉS, Alba; NIELL, Xavier. «Les excavacions a la cova de l'Arbreda durant les campanyes de 2008 i 2009». A: *Desenes Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona*. Girona, 2010, p. 17-25.
- SOLER, Narcís; MAROTO, Julià; RAMIÓ, Sònia. *The prehistoric caves of Serinyà: Archaeology Museum of Catalonia guidebooks*. Banyoles: Consell Comarcal del Pla de l'Estany: Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2009.
- SOLER SUBILS, Joaquim; SOLER MASFERRER, Narcís; MAROTO, Julià. «The Arbreda's archaic Aurignacian dates clarified». *Eurasian Prehistory*, vol. 5, núm. 2 (2009), p. 45-55.
- TARRÉS I FARRÉS, Anna. *Estudi preliminar de la indústria mosteriana de la cova de Mollet (Serinyà). Excavacions de 1947/48 i 1972*. Màster d'Iniciació a la recerca en humanitats: història, art, filosofia, llengua i literatura. Girona: Universitat de Girona, 2009.

Recerca arqueològica de la ciutat romana de *Iesso* (Guissona)

Director: Josep Guitart i Duran

La finalitat d'aquest programa de recerca arqueològica és l'estudi del jaciment arqueològic situat en el subsòl de l'actual vila de Guissona. Les restes conservades corresponen als vestigis de la població romana de *Iesso*, fundada a l'inici del segle I aC, en paral·lel amb *Aeso*, i possiblement també amb *Ilerda*, per tal d'estructurar les terres de ponent de l'actual Catalunya. En el desenvolupament d'aquest programa, l'IEC col·labora amb el Patronat d'Arqueologia de Guissona, consorci en el qual participen també l'Ajuntament de Guissona, el Consell Comarcal de la Segarra, l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida i la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les activitats realitzades durant el curs 2009-2010 han estat fonamentalment orientades a completar l'excavació de les termes públiques de la ciutat romana i a dur a terme l'estudi de resultats. En compliment d'aquest objectiu, s'han realitzat diverses campanyes d'excavació: l'any 2009, dues campanyes, del 2 de juny al 18 de juliol i de l'1 de setembre al 30 d'octubre, i l'any 2010, del 10 de maig al 30 de juliol i la segona, que es durà a terme de l'1 de setembre al 29 d'octubre. Aquestes campanyes permeten completar l'excavació de la part essencial de les termes. Malgrat tot, queda el dubte de si

més al nord del límit marcat pel pati de les termes i la seva *natatio* i de les estances interpretades com a *apodyteria*, hi ha encara altres sales corresponents a equípaments secundaris i jardins o espais oberts que, com a zones d'oci, formarien part també del conjunt termal. En qualsevol cas, aquesta part del Parc Arqueològic excavada constitueix una unitat coherent i comprensible, llesta per a la seva museïtzació. D'altra banda, durant l'any 2010, les tasques de museïtzació integral del Parc Arqueològic de Guissona han fet necessària una actuació arqueològica potent en la zona de la muralla nord, ja que ha calgut excavar un sector de la muralla de quinze metres per tal de connectar els dos sectors oberts els anys anteriors i aconseguir, així, una adequada contemplació de la fortificació nord de la ciutat.

Paral·lelament, s'ha dut a terme l'estudi de resultats. El 2010 finalitza la memòria d'excavació de les campanyes desenvolupades a les termes entre els anys 2005 i 2008. Al mateix temps, s'ha procedit a la publicació d'un avançament dels resultats d'aquests treballs, amb una primera interpretació de les termes i de les seves tres fases evolutives constatades a l'excavació.

D'altra banda, la conveniència de dur a terme la museïtzació del Parc Arqueològic de Guissona i el trasllat i l'ampliació del museu i centre d'interpretació del jaciment, l'any 2007, en el moment

de planificar les tasques per fer durant el trienni, era una necessitat peremptòria. Durant el darrer trimestre de 2009, es van redactar els projectes executius, que es van licitar i s'han començat a realitzar durant el 2010. En el Parc Arqueològic, les intervencions han estat orientades a facilitar l'accés a les restes, tant físicament com pel que fa a la comprensió. D'aquesta manera, amb l'objectiu d'articular les visites, s'ha fet una sistematització global del parc. L'actuació comporta una millora en la mobilitat dins el recinte i, a la vegada, en facilita la interpretació per a qualsevol tipus de visitant, ja que es basa en la recuperació dels eixos viaris originals per ordenar els recorreguts. Així doncs, les antigues vies urbanes, convenientment protegides i marcades per unes graves específiques, esdevenen els eixos vertebradors de les visites. De manera paral·lela, s'ha ordenat el conjunt de l'espai a partir d'un sistema de talussos de terra que permetrà controlar la circulació de les aigües pluvials, que fins al moment havien comportat un problema per a la correcta conservació de les restes.

A part d'aquestes mesures, que responen a qüestions més aviat infraestructurals, s'han fet també altres intervencions més directament relacionades amb la percepció de les restes. Per exemple, a partir d'un sistema d'estaques, es fa més comprensible al visitant la presència de la muralla en els punts on encara no ha estat excavada o, per contra, no s'ha

conservat. En la mateixa línia, s'ha reproduït el volum original de la torre amb un sistema tubular en forma de prisma. Així s'obté, de manera gens agressiva, una idea de les dimensions que podien assolir tant la torre com l'estructura defensiva en general. Finalment, l'última intervenció a destacar és que el conjunt monumental de l'edifici dels banys i la piscina descoberta ha estat protegit per un sistema de coberta lleugera fonamentada amb un sistema de micropilotatge poc agressiu amb les restes arqueològiques. Aquesta actuació permet, d'una banda, assegurar la pervivència del conjunt arqueològic i, de l'altra, mantenir les estructures i pavimentacions descobertes durant tot l'any i l'interès pel parc, més enllà dels mesos càlids.

El conjunt de la intervenció, programada i realitzada mitjançant una col·laboració intensa dels arquitectes i els arqueòlegs implicats, ha donat un resultat que creiem modèlic pel que fa al tractament d'un parc arqueològic de les característiques del de Guissona.

Durant aquest curs, han culminat dues tesis doctorals que han tingut origen en la recerca de la ciutat romana de *Iesso* i que han estat realitzades per membres de l'equip de recerca del programa: la tesi doctoral d'Ada Cortés Vicente, *L'arquitectura domèstica de les ciutats romanes de Catalunya. Època tardorepublicana i altimperial*, llegida el 25 de juny de 2009 a la UAB, i la tesi doctoral de Pau de Soto

Cañamares, *Anàlisi de la xarxa de comunicacions i del transport a la Catalunya romana. Estudis de distribució i mobilitat*, llegida el 20 de juny de 2010 a la UAB.

Repertori de manuscrits catalans 1474-1714

Directora: Eulàlia Duran i Grau

Durant aquest curs, l'equip de treball ha estat format per Eulàlia Duran, com a directora; Maria Toldrà, com a coordinadora, i Laia de Ahumada, Mercè Gras, Teresa Huguet i Joan Mahiques, com a col·laboradors. També s'ha comptat amb la col·laboració puntual i desinteressada del doctor Gabriel Ensenyat (Universitat de les Illes Balears).

Durant aquest període, s'ha continuat treballant en la implementació de la base de dades *Manuscrits catalans de l'edat moderna* (MCEM).

L'MCEM és un recurs informàtic destinat als investigadors que permet consultar i recuperar, amb un format comú per camps, les descripcions dels manuscrits en qualsevol llengua produïts als països de llengua catalana durant l'edat moderna. Reuneix en una sèrie única les dues línies anteriors del programa, dedicades, respectivament, als períodes 1474-1620 i 1620-1714.

Actualment, la base de dades es troba en període de proves. Es tracta d'una versió encara semioculta a causa de

problemes tècnics amb el format d'alguns camps. Cadascun dels 1.405 manuscrits descrits hi té entrada pròpia i la informació s'estructura en els camps següents: [número ID de] manuscrit, ciutat, biblioteca o arxiu, signatura, signatures antigues, data, llengua, suport, mides, folis, copista, enquadernació, llom, procedència, estat de conservació, ornamentació, matèries, autor, títol, contingut, observacions, bibliografia, enllaços interns i enllaços externs.

Descripcions de nous manuscrits

S'han introduït a la base de dades MCEM descripcions de manuscrits dels fons següents:

— Manuscrits renaixentistes mallorquins (Biblioteca Pública de Palma, Arxiu Capitular de Mallorca, Biblioteca Balear del Monestir de La Real, Biblioteca Bartomeu March i Biblioteca Municipal de Palma).

— Manuscrits barrocs de Barcelona (Biblioteca Universitària i Arxiu Històric de la Ciutat).

— Manuscrits carmelites dels segles XVII-XIX (Arxiu dels Carmelites Descalços de Catalunya i Balears i Biblioteca Pública de Tarragona).

— Manuscrits del geògraf i historiador Josep Aparici conservats en una biblioteca privada.

— Manuscrits de Juliana Morell conservats a la Biblioteca Municipal d'Avinyó.

Paral·lelament, s'ha iniciat el buidatge de catàlegs i bibliografia sobre manuscrits catalans de l'edat moderna conservats a la Biblioteca Nacional de

Madrid i la Reial Acadèmia de la Història i s'ha començat a treballar en la descripció *in situ* dels manuscrits catalans de la Biblioteca Nacional de França.

Secció de Ciències Biològiques

Biodiversitat dels fongs i líquens dels Països Catalans

Director: Xavier Llimona i Pagès

Els nuclis d'actuació d'aquest programa al llarg del curs han estat l'estudi de la biodiversitat fúngica i líquènica dels Països Catalans —amb algunes àrees més intensament treballades, com ara l'Alt Empordà (especialment el Parc Natural de Cap de Creus), el Baix Empordà, la Garrotxa, la Selva, les serres de Marina i de Collserola, la Segarra, etc.—, per a l'aportació d'un gran volum de dades noves de morfologia, iconografia, corologia i ecologia; l'estudi del component fúngic dels estepars (*Cistion*); la revisió taxonòmica, que sovint inclou la descripció de noves espècies, de diversos grups de fongs i líquens insuficientment estudiats o conflictius; l'estudi molecular de la història evolutiva d'alguns grups de fongs i líquens, ben representats als Països Catalans, i l'aplicació dels resultats a les revisions taxonòmiques anteriorment esmentades. Encara no s'ha pogut completar l'objectiu de resumir en un llibre monogràfic tot el que es coneix sobre el component fúngic dels estepars (*Cistion*), però treballs com ara el de Jordi Vila i Xavier Llimona («Noves dades sobre el component fúngic de les comunitats de *Cistus* de Catalunya. III. Addicions, correccions i claus d'identificació», *Revista*

Catalana de Micologia, vol. 31 (2009), p. 103-137), amb les seves claus d'identificació de totes les espècies trobades en aquestes comunitats arbustives afavorides pels incendis, fan possible recuperar i utilitzar, per bé que en un format més resumit i menys il·lustrat que el llibre, el nucli de la informació científica que hi haurà en el llibre, quan es publiqui.

L'any 2010, el programa ha dedicat més atenció al treball de camp en líquenologia que en micologia. Tot i això, les publicacions generades pels investigadors integrats en el programa han continuat fluint de manera regular en els dos camps de què consta el projecte. Hi destaquen algunes aportacions en revistes indexades, sobretot de líquenologia. Aquestes dades es van incorporar regularment al *Banc de dades de biodiversitat de Catalunya*, als mòduls «Fongs» i «Líquens».

Les prospeccions s'han centrat principalment a les comarques de Girona (fongs i líquens), Barcelona, Castelló (fongs) i, més localment, a les de la Segarra i el Solsonès (líquens i alguns fongs de primavera). Els mesos de gener i febrer de 2010 han estat propicis per a l'estudi dels fongs del *Cistion* d'una àrea poc coneguda entre Cadaqués i Roses i també de dues parcel·les (Ca l'Arana, Can Camins) del parc natural del delta del Llobregat. La prospecció també es va

aprofitar per a la recollecció de líquens, entre els quals destaca *Ingvariella bispora* (de Cadaqués), material que va servir per a acabar el treball presentat en el Congrés Micològic Internacional d'Edimburg (agost de 2010).

L'estudi de camp en llocs àrids continua a la plana de Sant Jordi (l'Ametlla de Mar), la marina de Lluçmajor (Mallorca) i altres localitats de l'illa de Mallorca, amb un primer contacte a les localitats d'estudi del Parc del Garraf. Dos viatges han permès la comparació de les observacions fetes amb les d'altres àrees mediterrànies (dues campanyes a Terol, a la serra d'Albarrasí), i s'ha fet una breu estada a Còrsega, on s'ha connectat amb els micòlegs i liquenòlegs locals.

L'estudi dels fongs liquenícoles ha conduït a diverses publicacions liderades per Pere Navarro-Rosinés, amb la descripció d'una espècie nova, *Lichenostigma rupicolae*, i la revisió mundial del gènere *Pyrenidium* (cinquanta espècies, trenta de les quals són noves per a la ciència). En el mateix camp dels fongs liquenícoles, s'ha avançat també en la monografia del gènere *Cercidospora*.

En el camp de l'aplicació dels líquens com a bioindicadors, s'ha elaborat un informe, que està pendent de publicació, sobre els líquens i altres criptògames com a indicadors del trepig, a les codines freqüentades (camins) i no freqüentades del Montcau (Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac).

Cal destacar, també, la contribució del grup al llibre *Els sistemes naturals de les planes de Son i la mata de València*, on s'ha tractat la biodiversitat dels líquens i fongs liquenícoles d'aquesta àrea protegida pirinenca. Les publicacions més importants en taxonomia liquènica són els fascicles *Rinodina I i Líquens calicioides*, que contenen totes les dades conegudes i revisades sobre els líquens d'aquests grups, amb claus d'identificació, descripcions completes i iconografia. Cal destacar les tesis doctorals en curs de Lluís Fiol, sobre els líquens calcícoles de Mallorca; Diana Muñiz, sobre líquens calicioides, i Gemma Figueras, sobre fisiàcies de taflus foliaci (*Physcia* i gèneres afins). L'estada d'aquesta darrera a Graz (Àustria), on ha estudiat els fotobionts de la fisiàcia *Anaptychia ciliaris*, ha aportat a l'equip les tècniques d'estudi dels fotobionts dels líquens, complement bàsic de l'estudi habitual dels micobionts. D'altra banda, s'han reprès dues línies d'investigació que havien quedat aturades per motius de salut: els estudis sobre *Rinodina*, *Buellia* i els gèneres afins i l'elaboració d'una monografia de *Buellia*, a càrrec de Mireia Giralt, i els estudis sobre fongs hipogeus, amb revisions de gèneres, algunes de les quals en el context mundial, a càrrec de Josep Maria Vidal.

Ester Gaya i Samantha Fernández Brime han treballat amb material català en els seus estudis filogenètics sobre els gèneres *Caloplaca* i *Diploschistes*. Amb-

dues línies d'estudi molecular de tàxons conflictius han conduït a la publicació de dos treballs en revistes internacionals de gran difusió. En la mateixa direcció giren els estudis moleculars de Jordi Vila, que ha obtingut un tesaurus d'unes cinc-centes seqüències noves de basidiomicets conflictius dels gèneres *Cortinarius*, *Hebeloma*, *Clitopilus* i d'altres.

Corpus ictionímic del català. 2a fase

Director: Jordi Lleonart i Aliberas

La ictionímia catalana és un terreny certament difícil i no sempre ben conreat; sovint ha estat poblat, transitat i fins i tot trepitjat per tota mena de visitants, des d'especialistes de fina sensibilitat fins a persones suposadament benintencionades però de formació dubtosa. Això ha fet que avui comptem amb una bibliografia força extensa però de qualitat molt desigual. Existeix un projecte força ambiciós i de llarg termini que per la seva volada no pot ser endegat tot d'una. Després de diverses converses amb el TERMCAT, hem arribat a la conclusió que aquest procés s'ha de fer per fases, les primeres de les quals consisteixen en un recull de l'àmbit del català. Fins i tot aquest procés inicial és complex i cal, al seu torn, dividir-lo en diverses fases, la primera de les quals consisteix en l'ordenació i informatització en una base de dades adequada del material prèviament

recollit i buidat. Les fases posteriors són les següents:

— Buidatge d'altres obres

— Incorporació d'animals marins

que no són peixos

Objectius

Creació d'una base de dades ictionímica del català a partir de la informatització del buidatge de diverses obres catalanes. Aquesta base de dades constituirà la llavor, per anar posteriorment alimentant-la i ampliant-la d'acord amb les possibilitats. La base serà posada en el domini públic.

Metodologia

Hi ha diversos tipus de material de font ictionímica: *a)* obres informatitzades i de buidatge immediat (DIEC2, GDLC); *b)* obres informatitzades però de buidatge no automàtic (DCVB); *c)* obres no informatitzades però ja buidades; *d)* obres no informatitzades i no buidades

El projecte crearà la base de dades a partir dels tres primers grups de material, deixant el darrer grup per a una fase posterior. Respecte al grup *c*, es disposa del material que el doctor Ribó ha buidat. Es disposa d'unes deu mil fitxes, que són les que seran informatitzades. Aquest fitxer ja ha estat revisat i ordenat i el seu contingut va servir per a un treball presentat l'any 1986.

La base de dades serà concebuda amb els següents camps (modificables i

ampliables en versions posteriors segons les necessitats):

- Ictiònim
- Nom científic donat per la font
- Nom científic actual
- Definició
- Font
- Comentaris

Darwin2009.cat

Director: Juli Peretó i Magraner

El programa Darwin2009.cat ha catalitzat les diverses accions que la Universitat de València i l'IEC han desplegat conjuntament durant la celebració de l'Any Darwin. Ha posat les bases de l'activitat interdisciplinària que fa possible la publicació de llibres, l'execució d'exposicions, la producció d'un documental científic i la celebració de simposis i conferències. El programa ha permès el treball en col·laboració d'historiadors de la ciència, biòlegs evolucionistes, experts en educació científica, divulgadors, periodistes, dissenyadors i artistes. Un lloc web (*www.charlesdarwin.cat*) ha estat la plataforma de difusió principal d'aquestes activitats.

Pel que fa al grau d'assoliment, aquest programa de recerca inicialment comprenia només un subconjunt de tots els objectius traçats per a la celebració de l'Any Darwin per la Universitat de València i l'IEC: en particular, el cofinançament

de l'exposició històrica i el seu catàleg i de l'edició il·lustrada de *L'origen de les espècies*. Tot i això, gràcies als patrocinis de la Secció de Ciències Biològiques, de la Universitat de València (per mitjà de la Càtedra de Divulgació de la Ciència) i d'altres organismes, s'han pogut desplegar amb satisfacció plena tots els objectius inicials.

Publicacions

CATALÀ, Jesús I.; NAVARRO, Víctor (dir.).

Darwin: El seu temps, la seua obra, la seua influència. Textos de José M. López Piñero, Víctor Navarro, Thomas F. Glick, Margarita Belinchón, Francisco Pelayo, Jesús I. Català, Miguel de Renzi, Andrés Moya, Juli Peretó i Tayra M. Carmen Lanuza. València: Universitat de València. Càtedra de Divulgació de la Ciència: Institut d'Estudis Catalans, 2010. [Catàleg de l'exposició del mateix nom. Publicació en català]

DARWIN, Charles. *L'origen de les espècies*.

Edició del text a cura d'Andrés Moya i Juli Peretó. Il·lustracions: Carles Puche. València: Universitat de València: Institut d'Estudis Catalans, 2009. [Publicació en tres idiomes: català, castellà i anglès]

Exposicions

— «Darwin: el seu temps, la seua obra, la seua influència». Direcció científica: Víctor Navarro i Jesús I. Català. Secretaria

tècnica: Tayra M. Carmen Lanuza. Disseny: L3C, Teresa Tomàs i Paco de la Torre. Execució: Fet d'Encàrrec. Exhibició a la Sala Lluís Alcanyís de l'Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència López Piñero (UV-CSIC), de febrer a setembre de 2009, i a la Sala Pere i Joan Coromines de l'IEC, de setembre a novembre de 2009. Una versió resumida s'exhibí a la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna de la Universitat Ramon Llull i al Museu Arqueològic de Gandia.

— «Senyor Darwin, quina gran idea!». Direcció científica: Joaquim Baixeras. Textos de Joaquim Baixeras, Xavier López Labrador, Ester Desfilis i Juli Peretó. Disseny: L3C, Teresa Tomàs i Paco de la Torre. Exposició escolar itinerant.

Documental

— *Rere la petjada de Darwin*. Documental, 52 min. Guió: Harmonia Carmona. Direcció: Harmonia Carmona i Maria Sales. Assessor científic: Juli Peretó. Producció executiva: Miquel Francés. Producció del Taller d'Audiovisuals de la Universitat de València amb la col·laboració de la Càtedra de Divulgació de la Ciència. Idiomes: castellà, català i anglès. Premi al millor guió i finalista a TeleNatura 2010 (Universitat de Navarra) i finalista al festival Scinema 2010 (Austràlia).

Flora i cartografia de briòfits

Directores: Montserrat Brugués
i Domènech
Rosa M. Cros i Matas

Durant el curs 2009-2010, cal destacar, en primer lloc, que s'ha dut a terme la preparació d'una cartografia digital interactiva consultable per Internet que combina un sistema d'informació geogràfica amb una base de dades dels briòfits de la península Ibèrica i les Illes Balears. La tasca ha comportat preparar una aplicació de consulta que permet a l'usuari cercar i visualitzar sobre el mapa la distribució dels diferents briòfits, referenciada en una quadrícula UTM 10 × 10, per mitjà d'Internet; dissenyar una fitxa per espècie, visible juntament amb el mapa, on consten diverses característiques de l'espècie i alguna il·lustració, i preparar una base de dades per a entrar-hi les citacions de cada espècie un cop revisades, en les quals consten la província, la UTM, la localitat, el recol·lector, l'any de recollecció, l'herbari i la bibliografia.

El treball durant el període de curs de 2010 ha consistit a dur a terme una sèrie de millores al lloc web dissenyat l'any 2009, *Cartografia de briòfits. Península Ibèrica i Illes Balears* (<http://briofits.iec.cat>), i en l'entrada de dades, per fer possible la visualització de cent vint-i-cinc espècies de briòfits. Les millores del web han estat les següents:

— Creació d'una pàgina titulada «Informació», amb la relació dels membres integrants i una breu introducció del projecte, en què se n'explica l'origen, el sistema de treball, la interpretació dels símbols i com s'ha de citar en cas que altres investigadors utilitzin la informació que oferim.

— Creació, en la pàgina d'inici, de dos nous desplegable, el primer per a seleccionar la classe i el segon per a seleccionar el gènere, que serveixen per a filtrar els continguts del tercer desplegable, tot i que també es podrà anar directament a aquest per seleccionar l'espècie. Com que cada cop hi ha més espècies introduïdes en l'aplicació, es considera necessària aquesta modificació per a facilitar-ne la usabilitat.

— Modificació dels símbols per millorar-ne la visualització.

— Visualització de la UTM dels punts que apareixen en el mapa.

— Creació de tres noves capes: països, províncies i illes.

— Optimització de la base de dades.

Pel que fa a l'entrada de dades, s'han preparat les dades corresponents a cent vint-i-cinc espècies de briòfits: algunes ja es van publicar en els fascicles de *Cartografia de briòfits* (1985-1996), però han estat posades al dia incloent-hi totes les citacions posteriors a la publicació, i d'altres són completament noves. Per a la preparació d'aquestes dades, ha calgut

recopilar i revisar tot el material d'herbari corresponent a citacions de la Península i de les Illes Balears. Quan no ha estat possible localitzar una mostra per a revisar-la, s'indica en el mapa amb el símbol corresponent. Per a cada espècie, s'ha preparat una fitxa on consten les sinonímies, l'ecologia, la distribució, el grau d'amenaça i, si escau, les observacions, així com unes il·lustracions significatives per al reconeixement de l'espècie i la data d'actualització del mapa. Actualment, de cada punt que apareix en el mapa, només se'n visualitza la UTM, encara que a la base de dades hi ha molta més informació (municipi, localitat, recol·lector, any de recollecció, herbari, citació bibliogràfica i observacions), que progressivament s'anirà incorporant. I per acabar, també s'ha fet una actualització del tesaurus d'espècies i del tesaurus bibliogràfic.

Flora i cartografia de les plantes i la vegetació

Directors: Josep Vigo i Bonada
Xavier Font i Castell

Aquest projecte és un dels tres en què ha quedat escindit el programa conjunt «Flora i cartografia de les plantes, els fongs i la vegetació». Continua operatiu de manera autònoma i els seus objectius són els mateixos. Comprèn els dos subprojectes següents: a) «Cartografia de la distribució de les plantes vasculares als

Països Catalans (ORCA)» i b) «Cartografia de la vegetació a Catalunya».

Tal com estava establert, dels dos subprojectes de recerca que comprèn aquest projecte, el curs 2009-2010 s'ha dedicat exclusivament a la continuació del banc de dades i de l'atles de distribució (primer subprojecte). Els mapes de vegetació que queden pendents de publicar (segon subprojecte) aniran sortint a mesura que se'n completin les maquetes i se n'elaborin les memòries.

El *Banc de dades de la flora vascular dels Països Catalans* (BDORCA) ha continuat aplegant informació, tant bibliogràfica com aportada pels nombrosos col·laboradors, i, més en particular, la relativa al volum 16 de l'«Atlas Corològic», que actualment conté prop d'1.300.000 entrades. S'han signat convenis específics entre l'IEC i la Universitat de Barcelona per a dotar beques de col·laboració dedicades a la incorporació de noves dades.

Pel que fa als «Catàlegs Florístics Locals», d'aparició irregular, supeditada a les propostes fetes per persones concretes, se n'ha publicat un. Actualment, es disposa d'un altre volum redactat que espera el moment de ser publicat.

Finalment, en relació amb els mapes de vegetació dels Pirineus catalans a escala 1:50.000 (que ocupen vint-i-sis fulls), l'any 2010 s'ha dreçat una pàgina web que permet descarregar els mapes ja publicats.

Impacte del grau de pertorbació en la biodiversitat dels boscos de Catalunya

Director: Jaume Terradas i Serra

L'objectiu principal és analitzar de manera extensiva pels boscos de Catalunya la relació entre la biodiversitat de grups significatius d'organismes, com ara les plantes vasculares, i els indicadors obtinguts *in situ* en els inventaris forestals, particularment els que fan referència al seu grau de pertorbació, causada principalment per explotacions forestals, pràctiques silvícoles o altres modificacions de l'estrat arbori. També es relacionarà el grau de pertorbació amb els principals paràmetres estructurals i funcionals dels boscos.

Estat actual del programa i realitzacions

Durant el curs 2009-2010, s'ha fet un aprofundiment en l'anàlisi de les relacions entre la distribució de les espècies llenyoses dels boscos de Catalunya i la temperatura i la precipitació. Concretament, s'ha comparat per a diferents espècies forestals la relació entre els canvis esperats a causa del canvi climàtic en la distribució de la seva idoneïtat climàtica en el territori, amb variables poblacionals, com ara la taxa de creixement i la mortalitat, i trets funcionals rellevants, com ara l'alçada dels arbres, la densitat de la fusta i l'índex d'àrea foliar, entre d'altres. També s'ha

explorat l'efecte de l'estructura del bosc i la cobertura en la distribució i la riquesa de les espècies llenyoses en els tipus de boscos més representatius.

En primer lloc, s'ha dut a terme l'elaboració de la base de dades, en diversos formats (de consulta i d'anàlisi estadística), on es categoritzen les característiques de pertorbació dels boscos segons les dades de l'Inventari Ecològic i Forestal de Catalunya (IEFC), realitzat pel CREAF. Aquesta informació actualment és en espera de ser publicada en línia mitjançant el programari Sistema d'Informació dels Boscos de Catalunya (SIBoS). La base de dades de pertorbació dels boscos de Catalunya consta actualment de 98.655 registres. Aquestes dades, juntament amb les ja existents de l'IEFC, han contribuït a l'elaboració de l'*Atlas de plantes llenyoses dels boscos de Catalunya*, tant en el format de llibre com en l'edició corregida posterior en format digital. Aquesta base de dades també ha permès l'elaboració de recerca en la qual la informació sobre la gestió dels boscos és un procés important.

D'altra banda, també s'han dut a terme les anàlisis de la relació entre el grau de pertorbació dels boscos de Catalunya i les variables estructurals i funcionals dels boscos, així com de l'efecte de l'estructura del bosc i la cobertura en la distribució i la riquesa de les espècies llenyoses en els tipus de boscos més representatius. Un dels resultats és que la riquesa d'espècies

disminueix de manera significativa en aquelles parcel·les amb evidències de treballs silvícoles, pastura i combinació d'ambdós tipus de pertorbació. A més, s'han organitzat activitats dirigides a un aprofundiment en l'anàlisi de les relacions entre la distribució de les espècies llenyoses dels boscos de Catalunya i els patrons climàtics relacionats amb la temperatura i la precipitació.

A partir de la informació treballada en aquest projecte, s'ha pogut elaborar una recerca relacionada amb l'anàlisi de patrons de diversitat: «Patterns of species impoverishment in managed forests of Catalonia (NE Spain)», publicada a *Journal of Vegetation Science*, vol. 20, núm. 4 (2009), p. 675-685.

Els instruments científics dels Països Catalans. Un catàleg col·lectiu del patrimoni científic català

Director: José Ramón Bertomeu
i Sánchez

Ponent: Mercè Durfort i Coll

La Comissió d'Instruments Científics (COMIC) fou creada dins de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica amb la pretensió de coordinar els treballs dedicats a la conservació i a l'estudi de l'extraordinari patrimoni científic. La COMIC ofereix eines de treball i recursos electrònics per tal d'ajudar en la tasca de preservació i estudi de la cultura ma-

terial de la ciència en la pàgina *www.instrumentscientifics.com*. El principal problema existent en aquest moment és el coneixement relatiu, dispers i desordenat de les col·leccions històriques d'instruments científics. L'absència de polítiques de conservació del patrimoni científic ha produït que moltes col·leccions d'instruments científics de gran valor (particulars o públiques, d'institucions universitàries o de centres d'ensenyament secundari) hagin desaparegut o que molts instruments estiguin emmagatzemats en soterranis, despaxos o armaris, amb un greu risc per a la seva futura conservació. Es treballa en el desenvolupament d'eines informàtiques per a la preparació d'un catàleg col·lectiu de la cultura material de la ciència, amb la intenció de coordinar els projectes en marxa, oferir assessorament i suport a nous projectes de catalogació i ajudar a la difusió de la informació recollida i de l'estat dels projectes, tot amb la intenció de garantir la conservació i l'ulterior aprofitament museològic i didàctic dels instruments científics.

En el curs 2009-2010, el projecte ha donat la possibilitat de crear una base de dades en línia col·lectiva i una xarxa de treball (*cic@uv.es*). També s'ha afavorit la creació de contactes amb altres projectes europeus i s'ha consolidat la base de dades conjunta (*www.instrumentscientifics.com*) per a reunir la informació recollida en els catàlegs existents, que és el principal objectiu del projecte de la

COMIC. S'han importat amb èxit tres bases de dades de col·leccions amb un inventari preliminar que inclou les col·leccions de la Universitat de València i els instituts històrics de València, Castelló i Alacant, i s'han implementat diversos aspectes de les fitxes, així com el sistema de recerca, amb la inclusió de noves possibilitats de recuperació. Tot i que encara en proves, ja es pot disposar del sistema de recerca booleana per a les diferents taules associades (bibliogràfiques i col·leccions). S'han ampliat les dades de les taules bibliogràfiques i de les col·leccions. La bibliografia d'estudis sobre la cultura material de la ciència ha estat completada, i també les notícies referents a llibres i congressos.

Poliamines: estudi de la seva ingesta a Catalunya

Directors: Abel Mariné i Font
Maria Izquierdo-Pulido

Cada dia s'ingereixen a través de la dieta desenes de micrograms de poliamines i d'altres amines. La ingestió de quantitats relativament elevades d'amines biògenes, com la histamina i la tiramina, pot representar un cert risc toxicològic, però, al contrari, segons estudis recents, les poliamines, l'espermina i l'espermidina, poden ser components semiessencials de la dieta. Les poliamines són compostos alifàtics de naturalesa policatiònica que en

condicions fisiològiques presenten dues, tres o quatre càrregues positives. Són presents en totes les cèl·lules vives i, malgrat que se'n desconeixen moltes de les funcions, se sap que són essencials per al creixement i la proliferació cel·lular, ja que intervenen en processos de traducció i en gairebé totes les etapes de síntesi de DNA, RNA i proteïnes. D'altra banda, i en relació amb altres possibles funcions de les poliamines en el metabolisme cel·lular, cal destacar-ne la marcada activitat antioxidant, protegint els àcids nucleics i els àcids grassos poliinsaturats de l'estrès oxidatiu. Aquesta activitat antioxidant no es troba confinada ni en un medi lipòfil (com la vitamina E) ni en un d'aquós (com la vitamina C), ja que són substàncies que es dissolen en ambdós medis. En aquest sentit, les poliamines serien úniques entre els antioxidants. En un principi, es va pensar que les poliamines es produïen exclusivament per biosíntesi endògena. No obstant això, actualment es considera que la major part de les poliamines que es requereixen per a un funcionament normal procedeixen de la dieta.

Tots els aliments, en principi, poden contenir poliamines de manera «natural», ja que són substàncies que es formen com a conseqüència dels processos metabòlics de pràcticament tots els éssers vius. A més, la putrescina, precursora de l'espermina i l'espermidina, pot tenir un doble origen: per una banda, pot ser sintetitzada com a part del metabolisme

cel·lular normal d'animals i plantes, però també es pot formar per una activitat bacteriana aminoàcid-descarboxilàsica.

El nostre grup de recerca té una gran experiència en l'estudi de les amines bioactives en aliments i té una àmplia base de dades de continguts d'aquestes amines en aliments de consum habitual al nostre país. En una primera aproximació, els continguts suggereixen que una dieta variada pot aportar quantitats relativament elevades de poliamines, especialment vehiculades per determinats aliments. Així, i amb càlculs provisionals, sembla que la nostra dieta aporta com a amina majoritària la putrescina, procedent sobretot d'aliments fermentats, patates, hortalisses i fruites. Serien també importants les quantitats d'aquesta amina que vindrien de les begudes alcohòliques fermentades (vi i cervesa). La principal font d'espermidina serien els aliments d'origen vegetal, com les patates, el pa, les hortalisses i les fruites, mentre que el peix i la carn aportarien principalment espermina. No obstant això, la ingesta de poliamines pot ser diferent en funció del tipus de dieta. Sabem que els països del nord d'Europa segueixen una dieta caracteritzada per un elevat consum de carn, productes lactis i patates i un baix consum de fruita i de certs cereals. Per contra, el sud d'Europa presenta un consum més elevat de fruites i verdures, pa i oli d'oliva. Aquestes característiques dietètiques han estat relacionades amb riscos

diferents per a la salut: així, la dieta del nord d'Europa s'associa a una incidència més gran de les malalties cardiovasculars, mentre que l'anomenada *dieta mediterrània* podria tenir un paper protector enfront d'aquestes malalties.

En un primer estudi de 1995, Bardocz va comprovar que efectivament les ingestes de poliamines són diferents entre els països del nord i del sud d'Europa, i que són gairebé del doble en els segons. Així, es postula que les poliamines, juntament amb altres microcomponents dels aliments amb activitat antioxidant, podrien participar en l'efecte protector de la dieta mediterrània. En la població catalana, no es tenen dades definitives sobre la ingesta de poliamines, per la qual cosa en aquest estudi plantejem com a objectiu principal l'estimació d'aquesta ingesta utilitzant dades de composició d'aquestes amines en aliments del nostre país. A més a més, es pretén construir una base de dades completa i actualitzada, fins ara inexistent al nostre país, de continguts de poliamines que pugui servir per establir, quan sigui necessari, recomanacions dietètiques. Aquest tipus de base de dades pot ser de molta utilitat en l'àmbit hospitalari. Així, en circumstàncies normals, les poliamines endògenes juntament amb les exògenes (dieta i flora intestinal) cobreixen els requeriments d'aquestes substàncies. No obstant això, en períodes de creixement intens, com la lactància, o en períodes de regeneració tissular, com

durant un postoperatori o un posttraumatisme, les necessitats poden ser-ne més elevades. Per contra, una reducció en la ingesta de poliamines en pacients cancerosos podria ser aconsellable per retardar la progressió dels teixits.

Objectius

— Elaborar una base de dades informatitzada de continguts de poliamines en aliments del nostre país.

— Estimar la ingesta dietètica de les poliamines per la població catalana.

— Detectar, per a cada poliamina, els aliments que tenen més significació en la dieta.

— Confrontar els resultats obtinguts amb els d'altres estudis semblants realitzats en altres països.

Un segle de biociències en català: els congressos de metges i biòlegs de llengua catalana (1913-2004).

Publicació digital i estudis històrics i temàtics

Director: Antoni Roca i Rosell

Amb l'objectiu d'altres projectes de recuperació de la memòria històrica que es duen a terme en diversos àmbits, s'ha realitzat la digitalització dels llibres de ponències i dels llibres d'actes de tots els congressos de metges i biòlegs de llengua catalana (CMBLC) i d'alguns altres llibres relacionats amb aquests congressos, per a

la seva publicació en línia en el web de l'Institut d'Estudis Catalans (més de setze mil pàgines).

El resultat del projecte és una pàgina web inclosa en el web de l'Institut que conté les més de setze mil pàgines digitalitzades dels llibres dels congressos, amb el valor afegit de la informació complementària, principalment la base de dades dels autors dels textos dels llibres digitalitzats i altres persones i institucions relacionades amb els congressos i que surten en els llibres. Aquesta informació, que conté prop de mil set-cents fitxes, es troba ordenada alfabèticament i també és accessible mitjançant un motor de cerca.

El treball realitzat durant el curs 2009-2010 ha consistit en: *a)* creació del lloc web *Els congressos de metges i biòlegs de llengua catalana*; *b)* càrrega en el web de tots els materials digitalitzats i implementació d'uns cercadors; *c)* creació d'una base de dades amb informació complementària dels congressos, i *d)* preparació

d'altres materials complementaris per a afegir-los al web.

S'ha introduït en el web una base de dades amb informació complementària dels congressos, amb resums biogràfics o informatius de persones o entitats que han participat o col·laborat en els congressos. Aquesta tasca ha estat duta a terme bàsicament per Òscar Montero Pich, que ha estat treballant per a aquesta fase del projecte amb l'assessorament de José Pardo i Mercè Piqueras. La redacció del contingut ha tingut en compte la informació biogràfica i la informació de les actes oficials dels congressos, on es registren els autors de les ponències i el títol del seu estudi o treball. S'hi ha introduït prop de mil set-cents noms de personalitats de tots els àmbits acadèmics. També s'ha dut a terme una tasca d'ordenació, catalogació i correcció dels materials digitalitzats per a preparar-los per a la publicació en el web.

Secció de Ciències i Tecnologia

Diccionari de ciència i tecnologia

Director: Salvador Alegret i Sanromà

En aquest curs 2009-2010, s'ha consolidat l'estructura de la base de dades i s'ha desenvolupat la Plataforma Terminològica de Ciència i Tecnologia (PCT).

S'ha dut a terme el buidatge i la posterior publicació de les edicions en línia de diverses obres, entre les quals destaquen el *Diccionari de geologia*, el *Diccionari de les ciències ambientals*, el *Diccionari de l'utilitatge químic*, l'obra *Novetat i llenguatge* i la primera edició del *Diccionari jurídic català*. Així mateix, es treballa en l'elaboració d'un gestor que permetrà l'edició dels diccionaris en línia.

Les publicacions disponibles al lloc web de la Secció de Ciències i Tecnologia són les següents:

- *Lèxic de la ciència del sòl*
- *Diccionari de les ciències ambientals*
- *Diccionari de geologia*
- *Magnituds, unitats i símbols en química física*
- *Vocabulari de luminotècnia*
- *Vocabulari forestal*
- *Diccionari jurídic català* (primera fase)
- *Diccionari de l'utilitatge químic*
- *Novetat i llenguatge*
- *Codi internacional de nomenclatura zoològica*

Buidatge d'obres terminològiques

Es continua amb el buidatge de les obres terminològiques següents: *Vocabulari multilingüe dels fongs*, *Vocabulari de la psicologia del condicionament i de l'aprenentatge*, *Lèxic de les plagues i malalties dels conreus de Catalunya*, *Vocabulari multilingüe de pedagogia* i *Diccionari jurídic català* (1a ed.).

Gestió d'altres projectes

Paral·lelament a aquestes tasques, el programa dona suport als projectes següents:

— *Vocabulari de mineralogia* (Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona).

— *Diccionari enciclopèdic de pedagogia* (DEP). És un diccionari de creació nova que va néixer a partir de la sol·licitud de Joan Mallart (director del projecte), de la Societat Catalana de Pedagogia.

— *Diccionari jurídic català*. Aquest projecte pertany a la Societat Catalana d'Estudis Jurídics.

Disseny d'una xeremia barítona (baríton) com a complement de la tenora i el tible

Director: Joaquim Agulló i Batlle

La principal activitat ha estat el desenvolupament d'un prototip de baríton que ha

tingut una rebuda molt favorable per part dels músics de l'àmbit de la cobla, que l'han acceptat com a tímbricament afí a la tenora i el tible. Aquest era el principal repte del programa de recerca. En el vessant experimental, ha calgut desenvolupar un programari propi per al banc de mesura de la impedància acústica que s'havia desenvolupat en el programa de millora de la tenora. Amb això, se n'ha millorat la precisió i resolució, que ara és de 0,1 Hz, i s'ha fet autònom. En el vessant del modelatge matemàtic, el programa ha portat a millorar el model temporal, que havia desenvolupat Joaquim Agulló, amb la introducció dels forats tapats. Aquest model va resultar particularment convenient en el desenvolupament del primer prototip de baríton, perquè es tractava d'un instrument sense precedents. El ressò d'aquest programa i de l'anterior per a millorar la tenora ha promogut diverses actuacions de difusió: una conferència a l'Institut Menorquí d'Estudis; una altra a l'IEC, organitzada per la Societat Catalana de Tecnologia (SCT), i un article d'opinió en *El Butlletí de l'IEC*. A més, ha donat lloc a l'establiment d'un conveni entre l'IEC i l'Associació Catalana d'Escoles de Música (ACEM), d'acord amb el qual l'IEC permet que l'ACEM pugui emprar la instrumentació i els programaris desenvolupats en els seus programes de recerca relatius al disseny d'instruments musicals, per al disseny d'instruments específics que faci-

litin l'accés de les criatures a l'aprenentatge d'instruments com ara la tenora i el tible.

Mesures d'impedància acústica de la columna d'aire del prototip 1 de baríton

Abans que el constructor Pau Orriols, membre de l'equip d'investigació, mecanitzés els forats laterals al cos del baríton, es va procedir a la mesura precisa de la impedància de la columna d'aire per tal d'ajustar paràmetres del seu model acústic. Això va permetre millorar la posició i mida dels forats previstos.

Una vegada fets els forats i obtingut el prototip 1 (sense sistema de claus per a l'execució de les notes), s'ha procedit a la mesura de la impedància acústica de la columna d'aire corresponent a les digitacions de les notes del primer i segon registre, fent especial atenció a les tres primeres ressonàncies, pel fet que la primera controla la nota del primer registre; la segona, la del segon, i la tercera és important perquè de la seva possible manca d'harmonicitat, se'n deriva que l'instrument ronqui. Aquestes mesures han fet palès un descens de les notes de la part baixa del primer registre, però han confirmat una harmonicitat adequada de les tres primeres ressonàncies, la qual cosa valida el disseny del perfil interior, fet per mitjà de corbes *spline* optimitzades per mitjà d'un algorisme genètic.

Disseny i construcció del prototip 2

Les discrepàncies mesurades en les freqüències de ressonància, juntament amb la valoració de l'afinació feta pels dos tenoristes de l'equip d'investigació, han conduït a unes correccions que s'han fet arribar al constructor per a la construcció, ara en curs, del prototip 2, que serà el definitiu del projecte i que disposarà d'un sistema de claus desenvolupat a semblança del de la tenora. Aquest prototip manté la forma rectilínia de l'instrument en tota la seva extensió. En el futur, és previsible que s'adopti una forma amb colzes semblant a la d'altres xeremies de tessitura similar.

Article sobre el programa de recerca

El mes de juny de 2010, Joaquim Agulló i Batlle va publicar en *El Butlletí de l'IEC* l'article d'opinió «Instruments musicals i ciència, una vella relació que està canviant en les últimes dècades», que explica com el coneixement científic pot ajudar a millorar els instruments tradicionals que, per la seva reduïda producció, no s'han pogut perfeccionar per «selecció natural» com els instruments clàssics. Aquest fet s'il·lustra per mitjà dels dos programes de recerca de l'IEC relatius a les xeremies de la cobla: el de millora de la tenora i el de creació del baríton.

Llibre blanc de la recerca matemàtica a Catalunya

Director: Manuel Castellet i Solanas

Amb l'edició d'aquest *Llibre blanc de la recerca matemàtica a Catalunya*, la Secció de Ciències i Tecnologia pretén oferir a la societat, en general, i als cercles més vinculats amb la recerca, el desenvolupament i la innovació, en particular, una visió objectiva i exhaustiva de l'estat actual de la recerca en matemàtiques a Catalunya, tant pel que fa als investigadors com als grups de recerca consolidats; els projectes de recerca finançats per la Generalitat, el Govern espanyol i la Comissió Europea; tesis doctorals; becaris postdoctorals; investigadors visitants; programes de recerca plurimensuals; activitats organitzades, etcètera.

Per raons essencialment conceptuals, però també per operativitat, dels camps fronterers amb les matemàtiques (estadística, investigació operativa, llenguatges i sistemes informàtics, aplicacions...) hem inclòs informació només dels grups i persones per als quals la matemàtica és l'objecte de llur recerca i no només una eina important.

En cap cas no s'ha tractat de fer un estudi comparatiu, ni una avaluació ni una recollida de dades bibliomètriques de la recerca matemàtica a Catalunya. Aquest llibre simplement vol reunir informació ja existent però dispersa i difícilment localitzable.

A diferència del que ha passat en altres disciplines científiques, no hi havia hagut mai a Catalunya tradició en recerca matemàtica. En el segon terç del segle passat, només dos noms tenien presència internacional per la recerca que feien: Lluís Antoni Santaló i Sors (1911-2001) i Ferran Sunyer i Balaguer (1912-1967), el primer emigrat a Amèrica i establert a Buenos Aires, i el segon a Barcelona, desenvolupant una activitat matemàtica molt remarcable tot i les limitacions degudes al seu fràgil estat de salut. En aquell període, el professorat de la Universitat de Barcelona, l'única existent a Catalunya, va fer un important esforç per a la renovació i l'actualització dels continguts docents. Però, sens dubte a causa, en part, de les circumstàncies especials que el país vivia, no pogué mantenir el contacte real amb els temes d'investigació que s'estaven estudiant en molts altres països.

Podem situar al voltant de l'any 1970 l'inici de la recuperació que ens ha permès arribar a la situació actual. D'una banda, van haver-hi canvis importants en l'estructura universitària, amb la creació de noves universitats i l'increment, encara que molt minso, dels recursos que el Govern espanyol dedicava a la recerca (les popularment anomenades «assessores»). De l'altra, un grup de llicenciats entre els anys 1964 i 1970 s'interessaren pels camps de recerca més innovadors i els estudiaren a fons, alguns en centres de

l'estranger, d'altres a Catalunya. Una dada prou significativa és que, durant la dècada dels setanta, vint-i-nou llicenciats obtingueren el títol de doctor en matemàtiques a Catalunya, mentre que en la dècada anterior només n'hi havia hagut nou.

Des d'aleshores, la capacitat investigadora en matemàtiques ha crescut sense interrupció al nostre país en quantitat i en qualitat, tant pel nombre d'investigadors com de treballs de recerca i activitats de tota mena. Les dades d'aquest estudi ho demostren a bastament i Catalunya, com a país, es troba en una franja còmoda entre els països del nostre entorn, tal com ho mostren els *Reports de la recerca a Catalunya* en matemàtiques elaborats per l'Institut d'Estudis Catalans per als períodes 1989-1995 i 1996-2002.

Hem fixat com a punt de partida l'any 2000, no només pel simbolisme del canvi de la xifra dels milers, sinó perquè la celebració a Barcelona del Tercer Congrés Europeu de Matemàtiques, organitzat per la Societat Catalana de Matemàtiques, pot entendre's com la majoria d'edat de la nostra comunitat i com el reconeixement de la comunitat matemàtica europea que la recerca matemàtica a Catalunya havia assolit els estàndards internacionals.

**LLISCAT. Base de dades
d'esllavissades de Catalunya
i Andorra**

Director: Jordi Corominas i Dulcet

LLISCAT va néixer com a projecte de l'IEC amb el nom Síntesi d'Esllavissades de Catalunya. L'objectiu principal del projecte era disposar d'un inventari d'esllavissades amb les finalitats següents:

a) Recollir i sintetitzar en un fons únic tota la informació sobre esllavissades que actualment es troba dispersa en diferents organismes.

b) Fer accessible tota la informació mitjançant Internet per a la seva consulta i anàlisi.

c) Proporcionar el coneixement adequat sobre l'extensió i l'impacte de les esllavissades. Sovint, la seva incidència passa desapercebuda i els danys que causen són atribuïts a altres fenòmens com ara els aiguats.

d) Disposar d'un inventari de moviments per a determinar-ne la freqüència, paràmetre imprescindible per a avaluar-ne la perillositat i el risc.

e) Proporcionar el coneixement sobre l'extensió geogràfica de les esllavissades com a ajut a la planificació territorial i la planificació de grans infraestructures i la protecció civil.

f) Establir relacions causals amb els factors desencadenants (pluges, terratrèmols, etc.) i entendre'n el mecanisme.

g) Proporcionar dades sobre l'im-

pacte socioeconòmic, imprescindible per a desenvolupar les polítiques de prevenció i protecció i per a l'avaluació del cost i el benefici.

La base de dades LLISCAT ha estat incorporada a l'inventari de bases de dades sobre esllavissades d'Europa que s'ha preparat dins el projecte SAFE-LAND, finançat per la Unió Europea, amb l'objectiu de buscar la interoperabilitat i l'harmonització, d'acord amb la directiva europea INSPIRE.

En primer lloc, s'ha completat la base de dades, afegint-hi nova informació i fotografies dels moviments. S'hi han introduït dades corresponents al nivell 3 d'informació de diferents esllavissades i desprendiments rocosos. S'han obtingut les coordenades de totes les esllavissades de la base de dades. I en segon lloc, s'ha creat una pàgina web de LLISCAT.

Matemàtiques a l'abast: de l'alemany al català (II)

Directora: Pilar Bayer i Isant

L'objectiu inicial d'aquest projecte era dur a terme la traducció al català d'una mostra d'articles matemàtics que, escrits en llengua alemanya amb anterioritat a la Segona Guerra Mundial, han esdevingut bàsics per al desenvolupament de temes actuals de la matemàtica.

Bona part de la producció de la recerca matemàtica desenvolupada per

l'escola alemanya abans de la Segona Guerra Mundial és difícilment abastable, atesa la seva manca de difusió i de traduccions a altres llengües. No obstant això, el seu contingut ha tingut un pes remarcable, no sempre reconegut manifestament, en el desenvolupament de la matemàtica del segle xx. En aquest projecte s'ha procedit a la selecció, l'estudi tècnic i la traducció de deu articles d'autors d'aquella escola.

En aquests moments, s'està enllestint la preparació d'un llibre titulat *Arrels germàniques de la matemàtica contemporània. Antologia de matemàtics alemanys, 1850-1950*, l'extensió aproximada del qual serà de set-centes pàgines. El volum comprèn els punts següents:

— Descripció de la gènesi i el desenvolupament de les escoles germàniques de matemàtiques des del seu inici fins a mitjan segle xx.

— Selecció de textos matemàtics alemanys que s'han traduït al català.

— Comentaris matemàtics dels textos anteriors i estudi de la seva repercussió en la matemàtica contemporània.

— Perfil biogràfic de les principals figures matemàtiques implicades, així com la seva relació amb altres investigadors de l'època.

— Cronologia.

— Recopilació de dades bibliogràfiques.

Durant el curs 2009-2010, també s'ha dut a terme un estudi dels articles següents, seguit de la redacció i revisió de comentaris de tipus històric sobre la seva contextualització i influència posterior:

DEDEKIND, R. «Escrit al Sr. Borchardt sobre la teoria de les funcions modulars el·líptiques». *J. reine u. angew. Math.*, 83 (1877), p. 265-292.

FROBENIUS, F. G. «Sobre els factors constants de les sèries theta». *J. reine u. angew. Math.*, 98 (1885), p. 244-263.

KRONECKER, L. «Sobre la resolució de l'equació de Pell mitjançant funcions el·líptiques». *Monatsberichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin* (1863), p. 44-50.

NOETHER, E. «Invarianten beliebiger Differentialausdrücke». *Nachr. v. d. Ges. d. Wiss. zu Göttingen* (1918), p. 37-44.

— «Invariante Variationsprobleme». *Nachr. v. d. Ges. d. Wiss. zu Göttingen* (1918), p. 235-257.

RICHERT, H. E. «Sobre descomposicions en nombres primers diferents». *Math. Z.*, 52 (1950), p. 342-343.

SPRAGUE, R. «Sobre descomposicions en nombres quadrats diferents». *Math. Z.*, 51 (1948), p. 289-290.

Observació i monitorització de paràmetres físics a escala regional amb nous sensors radar de banda ampla multiplataforma

Director: Lluís Jofre i Roca

L'objectiu del programa de recerca és l'estudi de les possibilitats que aquesta nova generació de sistemes actius (radars) i passius (radiòmetres) d'alta resolució, en termes de resolució angular (obertura real o sintètica) o banda freqüencial molt gran (*ultra-wide-band*, UWB, en anglès), podria representar per a obtenir informació amb una resolució geogràfica compatible amb el detall necessari per a observar fenòmens significatius a escala local, comarcal i regional de Catalunya. La idea és aconseguir aquesta resolució per mitjà de la combinació d'observacions provinents de diferents sistemes situats en diferents plataformes: terrestres, petits avions i satèl·lit.

Les activitats dutes a terme durant el curs 2009-2010 han estat el disseny d'una prova pilot d'aplicació de radar UWB-multiplataforma, en el cas de la mobilitat i el territori, i l'explotació de dades combinades del satèl·lit Terra-SAR (*synthetic aperture radar*), la plataforma avió-SAR i el sistema fix GB-SAR (*ground-based synthetic aperture radar*). Els resultats més rellevants han estat obtinguts en cadascuna de les tres plataformes previstes, cadascuna liderada per un investigador principal:

a) Albert Aguasca: sistemes actius (radars) situats en avions.

b) Ignasi Corbella: sistemes passius (radiòmetres) situats en satèl·lit.

c) Antoni Broquetas: sistemes actius (radars d'obertura sintètica) situats en satèl·lit.

Per a la realització d'aquests treballs, s'ha comptat també amb un conjunt ampli d'investigadors participants en els diferents projectes de recerca generals en les temàtiques de sistemes actius i passius d'observació de la Terra. La despesa ha estat orientada a aquests treballs específics d'aplicació a Catalunya de les tecnologies desenvolupades en el si del grup de recerca, tal com s'havia previst. El treball ha permès extreure unes conclusions significatives de l'aplicabilitat dels diferents sistemes actius (radars) i passius (radiòmetres) de microones a les característiques d'un territori (centenars de quilòmetres) i uns paràmetres físics (moviments, humitat, temperatura, relleu, etc.). S'han analitzat algunes combinacions de plataformes, com ara la de terra i de satèl·lit.

Protecció de sòls

Director: Jaume Porta i Casanellas

L'objectiu d'aquest projecte és la recerca i l'estudi de la informació cartogràfica de sòls dels territoris de parla catalana i la posterior creació d'un espai web per a donar-li difusió des de l'IEC.

Els resultats dels estudis permeten posar els següents continguts a l'abast del públic per mitjà del web:

— Informació general sobre protecció dels sòls: funcions dels sòls, criteris de sostenibilitat, processos de degradació i control, criteris de protecció de sòls, indicadors de qualitat.

— Mapes de sòls: informació de sòls, finalitat dels mapes de sòls, sèries de sòls, característiques d'un mapa de sòls, gestió i interpretació d'informació de sòls a l'espai digital.

— Mapes de sòls de zones cartografiades: accessibles per fulls del mapa 1:25.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC).

— Mapes de sòls existents: escanejats dels mapes, fitxa tècnica, accés a cada mapa descarregable en PDF (amb accés per municipis i parròquies i per quadrícules del mapa 1:25.000 de l'ICC).

— Mapes a petita escala i d'interès històric: recull i elaboració de la fitxa tècnica de cada mapa.

— Enllaços d'interès: revistes, llibres electrònics, editorials, associacions de la ciència del sòl, societats de la ciència del sòl, instituts de recerca i àmbits temàtics de sòls (classificació, sòls per àrees geogràfiques, morfologia de sòls, mapes de sòls, etcètera).

La pàgina web proporciona informació sobre protecció de sòls, un catàleg de sèries de sòls, mapes de sòls existents a Catalunya i les Illes Balears i una base

de dades bibliogràfica. Un conjunt de cercadors permeten obtenir informació cartogràfica de sòls amb entrades per sèries de sòls i per termes municipals. El Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP) i l'IEC signaren un conveni de col·laboració per a la difusió de la informació dels mapes de sòls de Catalunya promoguts pel DARP. L'equip, dirigit pel doctor i membre de l'IEC Jaume Porta i Casanellas, està constituït per un conjunt d'experts en el tema objecte del projecte: Miquel Aran (MSc), Jaume Boixadera (MSc), doctora Marta López-Acevedo, Núria Llusà, doctora Rosa M. Poch, doctora M. Rosa Teira i doctor Josep M. Villar.

Servei d'Arxius de Ciència: consolidació i expansió

Directors: David Jou i Mirabent
Xavier Roqué i Rodríguez

El Servei d'Arxius de Ciència (SAC) és una iniciativa única a Catalunya, vinculada a iniciatives similars en altres països, que promou de manera sistemàtica i coordinada la conservació, l'estudi i la difusió del patrimoni documental de la ciència, la tecnologia i la medicina en els territoris de llengua i cultura catalanes.

El SAC no és una institució dipositària de fons d'arxiu, sinó un node de recepció i difusió d'informació que col·labora estretament amb els arxius exis-

tents i amb la comunitat acadèmica. El Servei ofereix assessorament per al tractament, l'estudi i la difusió dels arxius de la ciència contemporània, i reuneix al seu web informació sobre els fons existents i les actuacions que s'hi han fet.

Els objectius del SAC tenen a veure amb els arxius de ciència, la cultura científica i la recerca històrica:

1. Com a servei d'arxius, el SAC contribueix a la localització, el tractament i la preservació del patrimoni documental de la ciència, la tecnologia i la medicina contemporànies.

2. Com a centre de difusió de la cultura científica, el SAC fomenta el coneixement de la ciència entre la ciutadania a partir dels documents originals que en

constitueixen el llegat, tot contribuint a la participació ciutadana en qüestions científiques d'interès general.

3. Com a servei de suport a la recerca, el SAC promou la recerca històrica d'excel·lència sobre la ciència, la tecnologia i la medicina, especialment a través del desenvolupament de línies de treball relacionades amb el tractament i estudi de fons d'arxiu.

El Servei d'Arxius de Ciència compta amb el suport estable de tres institucions cabdals en els àmbits de la recerca i el patrimoni científic a Catalunya: el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Autònoma de Barcelona.

Secció Filològica

Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)

Directors: Joan Veny i Clar
Lídia Pons i Griera

Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)

Durant aquest curs 2009-2010, s'han dut a terme els treballs de preparació del volum v de l'ALDC, que comprèn els capítols 10, «Indústries relacionades amb l'agricultura», i 11, «Els vegetals». El volum constarà de tres-cents quinze mapes, trenta llistes de material no cartografiat, cent setanta-sis il·lustracions de cultura material, els índexs numèrics i alfabètics dels enunciats (en català, castellà, francès i italià) i els índexs de les il·lustracions.

Petit atles lingüístic del domini català (PALDC)

S'ha publicat el segon volum del PALDC (2009), que conté cent seixanta-dos mapes amb els comentaris lingüístics corresponents, a més d'una presentació, la bibliografia de referència, la terminologia lingüística i un índex alfabètic dels mots comentats. D'altra banda, s'han preparat noranta-set mapes, amb els seus comentaris, del tercer volum del PALDC; també, s'ha elaborat la cartografia dels norantatres enunciats que resten i que seran objecte dels respectius comentaris lingüís-

tics. El volum, com els anteriors, contindrà una presentació, la bibliografia de referència, la terminologia lingüística i un índex alfabètic dels mots comentats.

Enotextos

S'ha preparat i validat la creació d'una base de dades que s'està aplicant als etnotextos del català nord-occidental. Aquesta base de dades consta de dues parts: a) els etnotextos en transcripció fonètica i en grafia convencional, i b) un glossari de termes, documentat amb cada una de les ocurrences del terme en els textos de les diferents localitats.

Posada en xarxa dels materials *del volum I de l'ALDC*

Durant l'any 2010, s'han iniciat els contactes entre la direcció del projecte, el Servei d'Informàtica de l'IEC i l'empresa Geodata per tal d'analitzar els processos per a la posada en xarxa dels materials del volum I de l'ALDC, que comprèn el capítol 1, «El cos humà. Malalties».

Publicacions (selecció)

VENY, Joan. «Gallicisme i aragonesisme en els significants catalans de *filaberquí*». A: MORET, Hèctor (ed.). *Llengües i fets, actituds i franges: Miscel·lània de treballs etnològics, filològics i lingüístics oferts a Artur Quintana i Font*. Calaceit: Associació Cultural del Ma-

tarranya: Institut d'Estudis del Baix Cinca, 2009a, p. 511-528.

VENY, Joan. «Sobre *ombria* i els altres noms catalans de l'*obaga*». A: VEYRAT, Montserrat; SERRA, Enrique (ed.). *La lingüística como reto epistemológico y como acción social: Estudios dedicados al profesor Ángel López García con ocasión de su sexagésimo aniversario*. Vol. I. Madrid: Arco, 2009b, p. 553-566.

— *Per una història diatòpica de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009c.

Presentacions

— Del primer i segon volum del PALDC a Expolangues («La langue de 10 millions d'europeens», París, 3 de febrer de 2010), acte organitzat per l'Institut Ramon Llull.

— De materials de l'ALDC dins la sessió de presentació del «Recull de noms catalans de plantes» (Barcelona, 17 de març de 2010), acte organitzat pel TERMCAT.

Cooperació en neologia catalana

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví

L'Observatori de Neologia (OBNEO) neix com a grup de recerca l'any 1988 a la Universitat de Barcelona i el 1994 s'incorpora com a projecte a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra. L'Observatori de Neologia analitza el fenomen de

l'aparició de paraules noves o neologismes en l'ús, tant pel que fa al català com al castellà. Des de 1996 ha estat reconegut com a grup de recerca amb nom específic de la Universitat Pompeu Fabra.

Objectius

— Disposar d'un corpus de neologia de gran difusió en català i en castellà, corresponent al buidatge de textos escrits i textos orals.

— Descriure i analitzar els recursos que fan servir el català i el castellà per actualitzar el seu lèxic, amb treballs que realitza el grup i que es donen a conèixer amb diverses *publicacions* i amb la participació en conferències, ponències i comunicacions.

— Difondre periòdicament les noves creacions lèxiques, d'una banda, en forma de *papers* amb els neologismes documentats cada any en català i en castellà i, d'altra banda, en forma de diccionaris de neologismes.

— Contribuir a l'actualització del lèxic contingut en els *diccionaris* de llengua general.

— Establir una base de treball que permeti l'intercanvi amb altres grups de neologia. L'Observatori de Neologia lidera un conjunt de *xarxes d'observatoris* de neologia.

— Promoure i organitzar *activitats*, reunions científiques i fòrums de reflexió a l'entorn de la neologia teòrica i descriptiva.

L'OBNEO treballa amb una metodologia de buidatge dissenyada per al treball neològic i amb una sèrie de recursos principalment en línia.

L'Observatori de Neologia és un programa amb col·laboració de la Universitat Pompeu Fabra, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i el Centro Virtual Cervantes.

Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català antic (Gca)

Director: Josep Martines Peres

Aquest projecte té per objectius l'elaboració d'un corpus textual informatitzat del català antic, dissenyat per a facilitar la investigació gramatical, i la realització dels treballs necessaris que permetin la recuperació informàtica de la informació i que facilitin la recerca sintagmàtica. Per a la realització d'aquests objectius, comptem amb el suport del projecte de la Universitat d'Alacant Institut Virtual Internacional de Traducció (IVITRA). Aquest corpus és el fonament per a l'elaboració d'una gramàtica del català antic (Gca).

Equip de recerca

L'equip de recerca és constituït per les persones següents, adscrites a les universitats d'Alacant (UA) i de València (UV): Josep Martines (membre de la SF de l'IEC, UA, IVITRA, investigador principal), Manuel Pérez Saldanya (membre de la SF

de l'IEC, UV, IVITRA), Vicent Martines (UA, IVITRA), Sandra Montserrat i Buentia (UA, IVITRA), Vicent Beltran Calvo (UA), Antoni Mas i Miralles (UA), Carles Segura Llopes (UA), Maria Isabel Guardiola Savall (UA), Maria Àngels Fuster Ortuño (UA, IVITRA), Elena Sánchez López (UA, IVITRA), Ramon Ruiz Guardiola (UA, IVITRA) i Luis Navarro Aguado (UA, IVITRA). Les activitats s'han dut a terme amb la col·laboració de tot l'equip esmentat i amb la d'Andreu Sentí Pons (UA), el qual ha desplegat a plena satisfacció les tasques necessàries, segons els objectius previstos. La seva tasca ha consistit a escanejar tots els textos que no eren accessibles en format digital i a introduir-hi les marques requerides per a etiquetar-los.

Estat actual del programa i realitzacions

El corpus comprèn des dels primers textos catalans fins a final del segle XVI. D'acord amb aquest objectiu, durant el període 2009-2010, s'han continuat les activitats següents, ja començades en el pla de treball inicial: la digitalització de les obres triades i ja editades, amb l'autorització prèvia de l'editor i de l'autor de l'edició; l'edició digital de tots aquests textos, és a dir, la correcció i el marcatge dels textos a partir de l'aplicació dels criteris d'edició que permeten realitzar les concordances, i la incorporació de les obres ja lematitzades al Corpus Informatitzat del Català

Antic (CICA), a fi que puguin ser aprofitades pels investigadors.

S'ha aconseguit incloure al corpus la major part dels textos previstos en la definició inicial del projecte (des dels orígens de la llengua catalana fins a final del segle XVI) i posar-los a l'abast dels investigadors. S'ha advertit la necessitat d'eixamplar el corpus fins a l'edat moderna i contemporània (des del segle XVII fins a principi del segle XIX) en una futura continuació del projecte o en un projecte nou. S'ha comptat amb el suport del projecte institucional de la Universitat d'Alacant IVITRA, per mitjà del conveni signat entre aquest projecte i l'Institut d'Estudis Catalans. L'IVITRA ha facilitat les eines i les instal·lacions necessàries per a la digitalització dels textos.

Publicacions

- FUSTER ORTUÑO, Maria Àngels. «Bibliografia ausiasmarquiana selecta, des del 1997. Selecció d'estudis entre el V Centenari del naixement d'Ausiàs March (1997) i el 550 aniversari de la mort del poeta (2009)». A: MARTINES, Vicent (ed.). *Ausiàs March, poeta universal: 8 poemes d'Ausiàs March traduïts a 25 llengües = Ausiàs March, a universal poet: 8 poems by Ausiàs March translated into 25 languages*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2009, p. 83-130.
- «La traducció de clàssics medievals: locucions verbals i col·locacions en el

Curial e Güelfa». A: FALUBA, Kálmán; SZIII, Ildikó (ed.). *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Universitat Eötvös Loránd de Budapest, 4-9 de setembre de 2006*. Vol. II. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009-2010, p. 167-176.

- MARTINES, Josep. «L'expressió de l'abstracció i estudi de les traduccions. Les *Poesies* d'Ausiàs Marc i la traducció espanyola de Baltasar de Romaní». *Estudis Romànics*, vol. 31 (2009a), p. 105-139.
- «El contacte del català amb la llengua dels aragonesos al segle XIII al País Valencià: influència sobre el lèxic». *Caplletra*, núm. 46 (2009b), p. 61-88.
- *L'anomenat 'lo neutre': L'expressió de l'abstracció en català: Una aproximació diacrònica*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Institut d'Estudis Catalans, 2010a.
- «La importància de la neologia per a les llengües romàniques: el cas del català». A: CABRÉ, M. Teresa; DOMÈNECH, Ona; ESTOPÀ, Rosa; FREIXA, Judit; LORENTE, Mercè (ed.). *Actes del I Congrés Internacional de Neologia de les Llengües Romàniques*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, 2010b, p. 157-174.
- MARTINES, Josep; MONTSERRAT I BUENDIA, Sandra. «La llengua de les *Poesies*

- d'Ausiàs Marc. Un tast de la sintaxi (I)». *Journal of Catalan Studies*, núm. 12 (2009), p. 1-32.
- MARTINES, Vicent (ed.). *Ausiàs March, poeta universal: 8 poemes d'Ausiàs March traduïts a 25 llengües = Ausiàs March, a universal poet: 8 poems by Ausiàs March translated into 25 languages*. València: Institució Alfons el Magnànim, 2009.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel. «Historia interna del catalán: morfosintaxis y sintaxis». A: ERNST, Gerhard; GLESSGEN, Martin-Dietrich; SCHMITT, Christian; SCHWEICKARD, Wolfgang (ed.). *Romanische Sprachgeschichte: Ein internationales Handbuch zur Geschichte der romanischen Sprachen = Histoire linguistique de la Romania: Manuel international d'histoire linguistique de la Romania*. Vol. 3. 2008, p. 3029-3045.
- «La flexió verbal: un *bestseller* valencià». A: CANTÓ DOMÉNECH, Verònica; BROTONS RICO, Vicent; PÉREZ SILVESTRE, Òscar (ed.). *Enric Valor: El valor de les paraules*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2010, p. 128-140.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel; MARTINES, Josep. «Per a una *Gramàtica del català antic*: objectius, metodologia i un tast». A: PÉREZ SALDANYA, Manuel; MARTINES, Josep (ed.). *Per a una gramàtica del català antic*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2009, p. 7-39.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel; RIGAU I OLIVER, Gemma. «Entre dues gramàtiques». A: NOGUÉ, Neus; BOIX, Emili; BONET, Sebastià; PAYRATÓ, Lluís (ed.). *Joan Solà: 10 textos d'homenatge*. Barcelona: Empúries, 2010, p. 219-238.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel; RIGAU I OLIVER, Gemma; SOLÀ I CORTASSA, Joan. «La gramàtica de Pompeu Fabra de 1918/1933». A: MIR, Jordi; SOLÀ, Joan (ed.). *Pompeu Fabra. Obres completes*. Vol. 6: *Gramàtiques de 1918/1933, 1956, 1946, traduccions de teatre*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62; València: Edicions 3i4; Palma: Moll, 2009, p. 13-133.
- Creació i manteniment de l'«Espai general de recerca i estudi», en el si de l'IVITRA i per al desenvolupament de les tasques del projecte.
- Creació i manteniment dels portals en la secció «Autors clàssics» de l'IVITRA, que contribueixen a la difusió i transferència de resultats de R+D del projecte.

Diccionari del Català Contemporani (DCC): Diccionari descriptiu de la llengua catalana (DDL)

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Finalitat del programa

Elaborar un diccionari descriptiu del català sobre la base dels recursos constituïts en la primera fase del projecte (Cor-

pus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana, CTILC). El *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (DDL) és l'obra lexicogràfica que té com a objectiu la descripció precisa de les unitats lèxiques de la llengua, des del punt de vista del contingut i de la utilització real, sense restriccions basades en criteris prescriptius.

***Estat actual del programa
i realitzacions dutes a terme
durant el curs 2009-2010***

Progressió en els treballs de redacció

Durant el curs 2009-2010 s'han redactat 9.864 articles del diccionari descriptiu, la qual cosa representa que, des de l'inici del projecte fins a finals d'agost de 2010, s'ha assolit la xifra acumulada de 66.922 articles redactats. Aquesta xifra suposa aproximadament el 63 % dels articles previstos per a la conclusió del diccionari.

*Revisió i actualització dels criteris
de redacció*

A finals del curs anterior (2008-2009) fou presentat als redactors el nou *Manual de redacció*, que és el resultat d'una tasca, iniciada l'any 2007, de revisió i actualització sistemàtiques dels criteris de redacció del diccionari descriptiu. Aquesta tasca, que s'ha desenvolupat com una part dels treballs de l'àrea de validació estructural del projecte, consistí a recollir i exposar de manera organitzada les propietats dels elements estructurals del

diccionari, les relacions que contreen i tots els criteris que són d'aplicació en l'anàlisi de les dades del CTILC i en la transposició d'aquestes dades al DDL.

Partint de la versió prèvia, que data, essencialment, dels inicis del projecte, aquest nou document inclou una àmplia exemplificació de casos reals extreta de la part redactada del diccionari descriptiu.

La tipologia de canvis que el manual actualitzat conté en relació amb la versió prèvia és la següent:

a) Ajustament i definició precisa i explícita de tots els criteris que són d'aplicació, amb el tractament de tota la casuística apareguda en la part ja redactada del diccionari.

b) Revisió de les llistes tancades de valors corresponents a tal o tal element estructural del diccionari (com ara la llista de categories lèxiques, la llista de modificadors de patró, etc.) a fi de validar-ne l'adequació descriptiva i, també, de convergir amb els criteris definits per a la gramàtica i altres diccionaris de l'IEC en relació amb determinades qüestions de descripció lèxica.

c) Formulació precisa de les condicions d'aplicació de determinats criteris en casos de possible aplicació concurrent o de manca de correspondència amb el tractament aplicat en els diferents elements estructurals del diccionari, a fi de consolidar la coherència entre, d'una banda, les propietats i les relacions dels

elements i, de l'altra, els processos de decisió en els cicles d'aplicació de criteris.

La implantació del nou manual ha suposat, dins el curs 2009-2010, la implementació d'una nova versió de la interfície de redacció que incorpora canvis de diversa naturalesa respecte a les versions anteriors. Aquests canvis es poden agrupar tipològicament en:

a) Adequació de les propietats (l·listes de valors interns, etc.) dels diferents elements estructurals del diccionari.

b) Canvis en el tractament i la representació de les dades.

c) Implementació de noves verificacions i restriccions.

Adaptació de la part redactada i validació estructural del diccionari

Durant el curs 2009-2010 s'han executat una sèrie de línies d'actuació que han tingut com a objectiu l'adaptació dels articles redactats a dos canvis introduïts en el procés de redacció del diccionari: d'una banda, el canvi de font de referència normativa arran de la publicació del DIEC2 (que afecta el marcatge específic de certs elements del DDLC) i, d'una altra, els nous criteris de redacció establerts en el *Manual de redacció*. En paral·lel al desenvolupament d'aquestes tasques, a més, es porten a terme determinades operacions de validació estructural del diccionari; aquestes operacions suposen la revisió d'alguns aspectes que, malgrat que no han estat objecte de cap reformulació en el nou

manual, requereixen una certa supervisió que n'harmonitzi el tractament.

Diccionari temàtic dels italianismes en la llengua catalana

Director: Joan Martí i Castell

Investigador

principal: Yorick Gómez Gane

En aquest període, s'ha dut a terme la justificació del treball i els criteris per a la recollida dels materials, així com l'establiment dels camps semàntics i les seccions. S'ha començat bona part del buidatge de la bibliografia essencial, la planificació de l'índex lexical, la descripció del diccionari temàtic i l'establiment dels criteris editorials per a la publicació.

Epistolari de Josep Sebastià Pons

Directors: August Bover i Font

Josep Moran i Ocerinjauregui

Durant el curs 2009-2010, ha continuat el treball per a l'edició de les cartes trameses o rebudes per Josep Sebastià Pons que reflecteixen les seves relacions amb els escriptors i gent de cultura dels Països Catalans i d'Occitània.

L'espai segons el veien i el pensaven els grecs

Directora: Montserrat Jufresa i Muñoz

Ponent: Mariàngela Vilallonga Vives

Aquest curs 2009-2010 ha servit per a concretar la línia d'investigació en aspectes que semblaven tenir la capacitat d'englobar la visió de l'espai en la mentalitat grega: l'estudi del vocabulari grec que designa l'espai, que, sovint, ha rebut una reinterpretació, no sempre acurada des del punt de vista filològic, al llarg de la història de les diverses ciències de l'antiguitat, que pot haver estat motiu d'usos ambigus o equivocats.

Les realitzacions dutes a terme pel grup han propiciat l'intercanvi i la difusió en l'àmbit internacional de la recerca sobre l'espai a Grècia, a més de les publicacions, contribucions a col·loquis i conferències que se n'han derivat:

— Organització del III Col·loqui Internacional sobre la Concepció de l'Espai a Grècia, amb el títol «Cel i terra: anomenar l'espai a Grècia», per als dies 29 i 30 de novembre de 2010, el curs vinent. És previst que hi intervinguin ponents com ara D. Delattre (París); F. D. Corrales (Barcelona); I. Graekós (Tessalònica); V. Zachari (París); F. Mestre (Barcelona); J.-C. Decourt (Lió); M. Giangiulio (Trento); S. Vassallo (Palerm); P. Cabrera (Madrid); E. Barker (Oxford), com a representant del grup Herodotus Encoded Space-Text-Imaging Archive

(HESTIA); I. Fiz (Tarragona), com a representant del grup L'espai en l'Egipte hel·lenitzat, així com una representació del grup de recerca.

— Publicació de les actes del primer Col·loqui Internacional sobre la Concepció de l'Espai a Grècia, de l'any 2008: CARRUESCO, Jesús (ed.). *Topos-Chôra: L'espai a Grècia I: Perspectives interdisciplinàries: Homenatge a Jean-Pierre Vernant i Pierre Vidal-Naquet*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2010-2011; i preparació del segon volum amb les actes del col·loqui de 2009, que sortirà a mitjan 2011, editat per Montserrat Jufresa i Montserrat Reig.

— Creació de vincles estables amb el Centre Internacional d'Estudis de la Religió Grega Antiga (CIERGA, coordinat per Vinciane Pirenne-Delforge, de la Universitat de Lieja) i amb el grup CIRCE (creació d'una base de dades sobre el vocabulari de l'espai en les inscripcions, coordinat per François de Polignac, del Centre Louis Gernet, de l'Escola d'Alts Estudis en Ciències Socials de París), així com amb el grup HESTIA (coordinat per Christopher Pelling, de la Universitat d'Oxford, i Elton Barker, de la Universitat Oberta), concretats en la participació de diversos membres d'aquests grups juntament amb el nostre en el col·loqui «New worlds out of old texts: interrogating new techniques for the spatial analysis of ancient narratives», celebrat de l'1 al 3 de

juliol de 2010 a Oxford. Es preveu, amb vista a 2011, la participació en el XIII Colloque International du CIERGA, «MANTEIA», que tindrà lloc a París, del 6 al 8 d'octubre, així com la participació en una publicació conjunta en la revista *Kernos*.

— Organització del seminari internacional «*Gynaiques. Mulieres: la dona a l'antiguitat*», celebrat de l'1 al 3 de març de 2010, a la seu de l'ICAC, a Tarragona, coordinat per Esther Rodrigo i les membres del grup Isabel Rodà i Gemma Fortea. Aquest seminari ha servit per a explorar les diferents connexions entre la dona i l'espai en el món antic. Gemma Fortea, en col·laboració amb Esther Rodrigo, hi va dur a terme la sessió «El mobiliari domèstic femení a l'antiga Grècia: les evidències arqueològiques a les àrees allunyades dels grans centres de poder».

— Organització per part de Montserrat Jufresa de la conferència «*Moeurs et politique à Athènes au Vème siècle: l'exemple des hommes illustres d'après les Vies de Plutarque*», a càrrec de Pauline Schmitt-Pantel (París), que es farà el dia 5 d'octubre de 2010, i «*Femmes et héroïsme: autour des Vertus des femmes (Gynaikon aretai) de Plutarque*», que tindrà lloc, a la seu de l'IEC, el 6 d'octubre de 2010.

— Publicacions individuals de CARRUESCO, Jesús. «El motiu del jardí a la tragèdia i la novel·la com a element definidor de gènere». *Studia Philologica Va-*

lentina, núm. 12 (2010), p. 31-47; i MIRALLES, R. «L'espai i el temple. Entre els antics i nosaltres». A: CARRUESCO, Jesús (ed.). *Topos-Chôra: L'espai a Grècia I: Perspectives interdisciplinàries: Homenatge a Jean-Pierre Vernant i Pierre Vidal-Naquet*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Tarragona: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2010, p. 111-124.

Estudi previ a l'edició de les obres completes de Lluís Nicolau d'Olwer

Director: Carles Miralles i Solà

L'objectiu d'aquesta activitat de recerca és dur a terme els treballs previs a l'edició de les obres de Nicolau d'Olwer: la localització, la preparació i la col·locació dels diversos volums (feina variable segons les obres). Es tracta d'un projecte de fons, que respon a la gratitud de l'Institut envers l'obra i la figura de Nicolau d'Olwer. Pel que fa a l'estat objectiu de la seva obra, hi ha la dificultat de crear llibres nous amb els articles inèdits —per exemple, els dedicats a temes clàssics a *La Publicitat*, que mai no han estat aplegats ni publicats en forma de llibre— i de mirar de separar aquells llibres que puguin ser integrats en col·leccions d'editorials que hi puguin estar interessades d'aquells altres que s'haurien de publicar com a obres només dirigides a especialistes —els treballs de bizantinística, per exemple. S'ha abandonat, doncs, la idea

d'unes *Obres completes*, que, d'una banda, aniria en contra de la difusió dels llibres de Nicolau d'Olwer, els quals podrien trobar un lloc en el mercat editorial (com ara *Caliu*, per exemple), i, de l'altra, s'ha constatat que respon a una política editorial cada volta més desueta.

Resum de les activitats realitzades

Tant l'estat objectiu de l'obra de Nicolau d'Olwer com la situació del treball editorial aconsellen la publicació, d'una en una, de les diverses obres. Per al curs 2009-2010 s'ha elaborat un catàleg, tan exhaustiu com ha estat possible, del total de la producció escrita de Nicolau d'Olwer (en l'àmbit erudit, assagístic, periodístic i polític) i s'ha investigat la localització d'alguns materials, amb diversos col·laboradors, i també s'han informatitzat els materials. Com que els drets de Nicolau d'Olwer tenen encara hereus, s'ha mantingut el contacte amb ells per a pactar sobre la col·locació editorial dels productes elaborats.

S'han elaborat tres llibres per a la publicació: *La lliçó de la dictadura*, *Caliu* i *Pere Abelard*. El llibre *La lliçó de la dictadura*, en edició de Sergi Grau i Joan Silva, supervisada per Carles Miralles i amb un pròleg seu, és previst que es publiqui en una col·lecció de clàssics polítics dirigida per Jordi Amat a La Magrana. *Caliu* ja disposa del contracte firmat amb els hereus i se n'ha lliurat el pròleg. Es publicarà a «La Butxaca» del Grup 62:

s'hi edita el text de 1958, amb un apèndix amb el pròleg de Rubió; el pròleg d'aquesta nova edició és de Carles Miralles, que supervisa el procés d'edició i de transcripció dels materials. El *Pere Abelard* ha estat transcrit i estan pendents d'assignació el pròleg i la casa editorial (s'han tingut diversos contactes però no hi ha encara res de definitiu). S'ha començat la classificació dels materials de Nicolau d'Olwer sobre literatura catalana, que són de natura miscel·lània i que comprenen des de llibres fins a treballs dispersos.

Estudis Romànics

Director: Antoni M. Badia i Margarit

Durant el curs 2009-2010, s'ha publicat el volum 32 (2010). I s'ha procedit als treballs preparatoris del volum 33. D'altra banda, s'han adequat les característiques de la revista a les normatives de l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) i de l'*European Reference Index for the Humanities* (ERIH), per tal d'aconseguir la màxima qualificació que s'atorga a les revistes científiques; s'ha ampliat el cos de lletra dels articles i de la miscel·lània, i s'ha preparat el volum d'índexs dels vint primers volums d'*Estudis Romànics*. *Estudis Romànics* és inclosa a les bases de dades *Ciencias Sociales y Humanidades* (ISOC), *International Medieval Bibliography* (IMB) i *Regesta Imperii*. També s'ha dut a terme l'actualització

de la informació de la pàgina web i de les instruccions per als col·laboradors d'ER.

Glossarium Mediae Latinitatis

Cataloniae

Director: Pere Quetglas i Nicolau

És un diccionari que recull tots els mots llatins i romànics documentats en fonts arxivístiques i lletràries catalanes de l'any 800 al 1100.

Començat per un equip de filòlegs llatinistes sota la direcció de Marià Bassols de Climent, n'aparegué el primer fascicle el 1960. En fou el primer cap de redacció, des d'aquell any fins al 1985, i principal impulsor Joan Bastardas i Parera. Els articles del diccionari consten del mot base amb les formes en què apareix, el derivat català actual (si existeix), l'etimologia, el significat, els testimonis documentals per ordre cronològic, i, si cal, un comentari adient. La gran riquesa documental d'aquest recull el fa d'un gran interès no tan sols per a lingüistes, sinó també per a historiadors, juristes i estudiosos de la literatura. És elaborat conjuntament per l'Institut d'Estudis Catalans i la Institució Milà i Fontanals, adscrita al CSIC.

El *Glossarium* forma part del projecte d'un diccionari europeu de llatí medieval conegut amb el nom de *Nouveau Du Cange*.

L'Alguer com a enclavament

lingüístic: codis, ideologies de la llengua, processos sociolingüístics

Director: Joan A. Argenter i Giralt

En aquest curs 2009-2010, els treballs del projecte han continuat el seu curs en les diverses línies de recerca. El setembre de 2009, Joan A. Argenter va dur a terme un treball de camp a l'Alguer, on realitzà deu entrevistes en profunditat amb protagonistes de la vida cultural i política de l'Alguer i, també, una altra a Barcelona. El seu estudi té per objectiu l'anàlisi de les ideologies lingüístiques locals. Paral·lelament, Joan Pujolar ha dut a terme entrevistes a persones implicades en la vida cultural, política i en el sector turístic i de serveis de l'Alguer, amb l'objectiu de contribuir a l'estudi del paper de la llengua i la identitat locals en el turisme cultural de la ciutat.

Dins les línies d'investigació específicament sociolingüístiques, s'hi han abordat les qüestions següents: la identitat cultural dels algueresos (Sophia Simon); els processos de regressió i progressió de la llengua a l'Alguer, tant des del punt de vista del manteniment i la pèrdua d'usos lingüístics i la ruptura de la transmissió de la llengua patrimonial (*language shift*), com del contínuum competencial dels parlants, l'erosió de la llengua patrimonial i l'eventual procés d'atròfia lingüística (*language death*, *language attrition*) (Argenter, Enrico Chessa), i el

rol de les ideologies lingüístiques en la vida local i la pugna per la definició del que compta com a llengua legítima en l'àmbit públic (Argenter).

En aquesta línia sociolingüística, Enrico Chessa ha fet un nou treball de camp a l'Alguer (juliol i agost de 2010), amb l'objectiu d'ampliar la mostra, especialment entre els joves, entre els quals es troba un grau més alt de variació i d'erosió lingüístiques i un menor nombre de parlants de l'alguerès.

En les línies de recerca etnopoètica i literària, August Bover ha continuat la seva recerca sobre el gènere dels goigs a l'Alguer. A més del seu treball d'història cultural i literària a l'Alguer i a Sardenya, difós en diverses publicacions, el doctor Joan Armangué ha iniciat l'edició sistemàtica de l'obra d'Eduard Toda, a partir dels materials existents a la Biblioteca Nacional de Madrid (fons Eduard Toda i Güell).

Tesis llegendes o en curs

CHESSA, Enrico. *Another case of language death? The intergenerational transmission of language in Alghero*. Universitat de Londres (15 d'abril de 2010).

SIMON, Sophia. *Identità linguistica e culturale degli algheresi: Biografie linguistiche*. Tesis doctoral en curs. Universitat de Zuric (lectura prevista per a 2011).

Tesis dirigides

MELIS, Francesca. *Matteo Luigi Simon: 'Souvenirs à mes enfants'*. Universitat de Càller (20 d'abril de 2010). Director: Joan Armangué.

MULAS, Valeria. *Matteo Luigi Simon e la poesia di doppia lettura: 'Algarois-François'*. Universitat de Càller (abril de 2010). Director: Joan Armangué.

Publicacions

ARGENTER, JOAN A. «Les dinàmiques de la llengua a l'Alguer». A: FALUBA, Kálmán; SZIJ, Ildikó (ed.). *Actes del Catorzè Colloqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Universitat Eötvös Loránd de Budapest, 4-9 de setembre de 2006*. Vol. III. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009-2010, p. 75-83.

ARMANGUÉ I HERRERO, JOAN. «I precedenti dei gosos sardi (metrica: secoli xv e xvi)». *Insula: Quaderno di Cultura Sarda*, núm. 8 (2010), p. 35-74.

BOVER I FONT, AUGUST. «I goccii nei Paesi Catalani e in Sardegna: un'evoluzione parallela». *Insula: Quaderno di Cultura Sarda*, núm. 8 (2010), p. 21-34.

CHESSA, ENRICO. «Contatto di lingue ad Alghero: Sostituzione, normalizzazione e sostenibilità linguistica». A: CORONGIU, Giuseppe; ROMAGNINO, Carla (ed.). *Sa diversidade de sas limbas in Europa, Itàlia e Sardigna*. Càller: Regione Autònoma de Sardigna, 2010, p. 51-66.

SIMON, Sophia. «Identità linguistica e culturale degli algheresi: biografie linguistiche». A: MORETTI, B.; PANDOLFI, E. M.; CASONI, M. (ed.). *Linguisti in contatto: Ricerche di linguistica italiana in Svizzera: Atti del Convegno, Bellinzona, 16-17 novembre 2007*. Bellinzona: Osservatorio Linguistico della Svizzera Italiana, 2009a, p. 151-166.

— «Identità e menzogna: biografie linguistiche di Alghero fra realtà e *political correctness*». A: SCALABRONI, Luisa (ed.). *Atti del convegno «Il falso e I falsi»*. Palermo: Università degli Studi, Palermo, 2009b.

Llengua i territori a Ponent i l'alt Pirineu (I i II). El patrimoni etnicolingüístic al Pirineu i Prepirineu occidentals i al nord de la Franja

Director: Ramon Sistac i Vicén

Durant el curs 2009-2010, s'han dut a terme les activitats següents: la gestió i el tractament dels materials (en format físic i digital, preparant-los per a l'estudi posterior); l'inventari lingüístic, que s'extrau de les dades obtingudes dels informants (identificació i classificació dels trets propis del parlar de les diverses àrees d'estudi, recollida de l'onomàstica, relació del lèxic propi i la paremiologia, etc.), i l'estudi de les dades obtingudes (etimològiques i contrastives amb els parlars veïns).

lògiques i contrastives amb els parlars veïns).

S'ha començat el procés de conversió de tota la documentació en base de dades per a facilitar-ne la consulta, no solament del corpus sinó també dels inventaris i els estudis. Cal recordar que el territori estudiat comprèn totes les poblacions que integren les zones de l'alta Llitera, l'alta Noguera, la vall de Boí, Ponent, l'alt Pirineu, la Franja septentrional i el sector ribagorçà del Pallars Jussà. La recollida, la gestió, el tractament i l'estudi dels materials s'està duent a terme al despatx de l'Oficina de Llengua i Literatura de Ponent i del Pirineu, a l'edifici del Rectorat de la Universitat de Lleida.

Gràcies a aquest projecte, també s'ha encetat l'activitat d'assessorament lingüístic i dialectal en publicacions diverses. En els últims mesos també s'ha col·laborat amb el Teatre Nacional de Catalunya en l'assessorament de l'obra teatral *Pedra de tartera* (Maria Barbal i Marc Rosich, 2010), concretament pel que fa al tractament del parlar pallarès en els diàlegs.

NEOXOC: desenvolupament d'una xarxa d'observatoris de neologia de les varietats geolèctals del català

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví

Durant aquest curs 2009-2010, s'han realitzat diverses reunions conjuntes a

Barcelona en què s'han acordat qüestions metodològiques per tal de poder fer una anàlisi contrastiva de les dades. S'ha impartit un seminari metodològic amb el node de la Universitat de Lleida (node que ha renovat completament la seva constitució), per tal d'assegurar el bon ús de les eines de treball (plataforma OBNEO i BUSCANEO) i l'homogeneïtat en l'ús de la metodologia. S'ha configurat el corpus de buidatge per al segon i tercer any de cada node. S'ha realitzat un buidatge sistemàtic, de manera que, a final de 2009, tots els nodes disposaven d'entre vuit-centes i mil unitats neològiques validades.

S'ha dissenyat un treball conjunt d'anàlisi i contrast de les dades, de manera que cada node ha estudiat de manera transversal un tipus de formació de neologismes. La distribució de la feina ha estat la següent: la Universitat de les Illes Balears s'ha centrat en els manlleus de l'anglès; la Universitat de Perpinyà, en els manlleus del francès; la Universitat d'Andorra, en la resta de manlleus; la Universitat de Girona, en els neologismes formats per un procés d'abreujament; la Universitat Rovira i Virgili, en els neologismes formats per composició culta i prefixació; la Universitat d'Alacant, en els neologismes formats per composició patrimonial; la Universitat Pompeu Fabra (node coordinador), en els neologismes formats per sufixació, i, finalment, la Universitat de Lleida, en els neologismes semàntics.

Es preveu, amb vista al curs 2010-2011, la presentació del projecte en dos fòrums internacionals: el XXVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques (Universitat de València, setembre de 2010) i el col·loqui internacional «Llengua i lingüística catalanes» (Universitat de París-Nanterre, novembre de 2010).

Publicacions

- GINEBRA, Jordi; LLAGOSTERA, Roser. «Tendències en el règim sintàctic dels neologismes verbals: anàlisi contrastiva català-castellà». A: CREUS, Imma; PUIG, Maite; VENY, Joan R. (ed.). *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Universitat de Lleida, 7-11 de setembre de 2009*. Vol. I. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 461-474.
- GINEBRA, Jordi; RULL, Xavier. «Tendències en el règim sintàctic dels neologismes verbals: una aproximació». A: CABRÉ, M. Teresa; DOMÈNECH, Ona; ESTOPÀ, Rosa; FREIXA, Judit; LORENTE, Mercè (ed.). *Actes del I Congrés Internacional de Neologia de les Llengües Romàniques*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, 2010, p. 377-390.
- MARTINES, Josep. «La importància de la neologia per a les llengües romàniques: el cas del català». A: CABRÉ, M. Teresa; DOMÈNECH, Ona; ESTOPÀ, Rosa; FREIXA,

Judit; LORENTE, Mercè (ed.). *Actes del I Congrés Internacional de Neologia de les Llengües Romàniques*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, 2010, p. 157-174.

Obra completa de Santiago Rusiñol.

Recopilació, edició, estudi

i publicació

Directora: Vinyet Panyella i Balcells

Ponent: Jaume Cabré i Fabré

L'objectiu del projecte és la recuperació íntegra de l'obra literària de Santiago Rusiñol (1861-1931) per fer-la accessible i publicar-la en edició digital i sobre paper normalitzada, acompanyada dels corresponents estudis introductoris i sistema de referències. Es tracta de més d'un centenar d'obres publicades entre 1894 i 1936 en primera edició, uns dos mil articles des de 1882 fins a final dels anys vint i cinc-centes cartes trameses i rebudes que configuren el seu epistolari. Una bona part de les obres no ha estat reeditada de fa anys malgrat la seva importància, com ara *Anant pel món* (1895), *Fulls de la vida* (1898), *Impresiones de arte* (1897) o *Oracions* (1897).

L'equip de treball, dirigit per Vinyet Panyella (de la Societat Catalana de Llengua i Literatura, filial de l'IEC, i coordinadora de la Societat Rusiñol), és integrat per persones expertes en l'obra de l'artista: Margarida Casacuberta (Universitat de Girona), Damià Pons (membre correspo-

nent de l'IEC, Universitat de les Illes Balears), Lourdes Sánchez Rodrigo (Universitat de Granada), Anna Sawicka (Universitat de Cracòvia, a Polònia), Susanna Rafart (edició filològica dels textos), Guiomar Coll i Coll (transcripció i correcció ortotipogràfica) i Cleo Hernández (bibliografia), a més d'altres col·laboradors ocasionals.

S'utilitzen preferentment els fons bibliogràfics i documentals de la Biblioteca Popular Santiago Rusiñol de Sitges, dipositària del Llegat Rusiñol, i els de la Biblioteca de Catalunya. Els treballs de digitalització s'han dut a terme principalment des del Departament d'Inclusió Laboral de la Fundació Ave Maria, amb la col·laboració de Ticalia, i també des de la Biblioteca de Catalunya.

El pla de publicació de l'OCSR s'estableix en sis volums, que comprenen el centenar de llibres i els dos mil articles publicats per l'escriptor: I. Proses (proses i viatges, conferències, discursos, pròlegs); II. Novel·les i traduccions (obres traduïdes per Santiago Rusiñol); III. Articles; IV. Teatre; V. Epistolari i entrevistes, i VI. Cronologia, bibliografia i índexs (onomàstic, geogràfic i de títols d'obres).

Com a criteri d'edició, es parteix de la primera edició publicada de cada obra, atès que les successives edicions que se n'han fet no mostren criteris d'edició filològica homogenis. No es prenen en consideració les obres manuscrites originals, perquè se n'han conservat molt

poques i no totes són completes; no obstant això, sí que es reproduïxen en el web.

Per a l'edició filològica digital dels textos, subsegüent a l'edició digital de les primeres edicions, s'han establert els *Criteris filològics d'edició* per a la llengua catalana, d'acord amb la Secció Filològica de l'IEC, visibles també en la pàgina web del projecte.

Es preveu obrir la pàgina web de l'OCSR el 25 de febrer de 2011, data del cent cinquantè aniversari del naixement de Santiago Rusiñol.

Josep Baijet (Ticalia) supervisa els treballs de digitalització que duu a terme la Fundació Ave Maria (Departament d'Inclusió Laboral) i els dóna suport. D'altra banda, la Biblioteca de Catalunya digitalitza alguns dels documents de Rusiñol que formen part dels seus fons i esdevé entitat col·laboradora.

Publicacions

Fins ara, s'ha procedit a l'edició de disset de les obres de Santiago Rusiñol, distribuïdes d'acord amb la sistematització del pla editorial i accessibles des del web del projecte.

— Volum I. Proses. S'han digitalitzat els dotze llibres i se n'ha fet la transcripció. S'han digitalitzat i transcrit sis discursos de catorze. S'ha completat la digitalització i la transcripció de sis pròlegs.

— Volum II. Novelles i traduccions. Completada la digitalització i la transcripció dels vuit títols que l'integren.

— Volum III. Articles. Iniciada la digitalització dels textos. Completats els de l'*Almanac de L'Esquella de la Torratxa* i *La Vanguardia*.

— Volum IV. Teatre. S'han digitalitzat trenta-una obres (d'un total de setanta-una).

— Volum V. Epistolari i entrevistes. En elaboració.

— Volum VI. Cronologia, bibliografia i índexs. En elaboració.

Articles

CASACUBERTA, Margarida. «Santiago Rusiñol, narrador». Estudi introductor al volum 1 de l'*Obra completa de Santiago Rusiñol* [en línia]. <<http://www.taller.iec.cat/OCSR/documents/Casacuberta.pdf>>.

Obres completes de Pompeu Fabra

Directors: Joan Solà i Cortassa
Jordi Mir i Parache

Des de l'any 2005, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) ha impulsat la publicació de les *Obres completes* de Pompeu Fabra, sota la direcció de Jordi Mir i Joan Solà. L'objectiu d'aquestes obres és posar a l'abast del públic, convenientment editada i ordenada, l'obra de Pompeu Fabra, fins ara dispersa i en bona part intrombable. La categoria científica i la significació social de l'obra de Pompeu Fabra mereixen aquest tractament editorial.

La revernacularització del català a la ciutat de València

Director: Brauli Montoya Abat

El treball de camp d'aquest projecte parteix de dos tipus d'enquestes realitzades a parets d'alumnes de centres educatius de línia en català de la ciutat de València. La distribució de la mostra (al voltant d'un 10% de l'univers), classificada per districtes de la ciutat, s'indica en la taula de sota.

En el període corresponent al curs 2009-2010, es va enllestir la part de qüestionaris que faltava passar (415). La primera enquesta, que consistia en un

qüestionari tancat, ja es va fer, doncs, als 987 subjectes de la mostra i va ser analitzada amb el programa estadístic SPSS.

La segona enquesta es va fer a partir d'una selecció entre els 987 de la primera mostra, que va donar com a resultat una submostra de 100 subjectes (un 1% de l'univers i un 10% de la primera mostra), per a sotmetre'ls a entrevistes orals consistents en una conversa semidirigida sobre els usos lingüístics a la llar familiar, a l'escola, al carrer, amb el veïnat, amb els amics, etc. El plantejament era de preguntes obertes, per tal de poder copsar tota la riquesa de matisos que el tema ofereix.

<i>Districtes</i>	<i>Qüestionaris</i>	<i>Total d'alumnes de línies en català</i>
1. Ciutat Vella	18	167
2. L'Eixample	23	204
3. Extramurs	55	510
4. Campanar	32	295
5. La Saïdia	46	433
6. Pla del Real	23	212
7. L'Olivereta	44	413
8. Patraix	71	660
9. Jesús	92	857
10. Quatre Carreres	89	830
11. Poblat Marítims	73	679
12. Camins al Grau	114	1.063
13. Algirós	58	545
14. Benimaclet	68	636
15. Rascanya	37	350
16. Benicalap	40	373
17. Poblat del Nord	19	179
18. Poblat de l'Oest	19	173
19. Poblat del Sud	66	611
Total ciutat	987 subjectes	9.290 alumnes

Un cop transcorregut el període de tres anys, han quedat les següents tasques per a l'acabament del treball:

— Enllestir la part final del treball de camp, que consistirà en la realització d'una sèrie d'entrevistes obertes a una selecció dels 987 pares que van respondre al qüestionari inicial (la mostra seria de 300 pares, a repartir entre els diferents districtes de la ciutat). Aquestes entrevistes, que seran dutes a terme exclusivament per Eugeni Alberola, consistiran en converses semidirigides (en profunditat) sobre els usos lingüístics a la llar familiar.

— Elaborar l'informe corresponent i les publicacions que se'n puguin derivar en revistes de sociolingüística.

Bibliografia

La recerca bibliogràfica s'ha basat en els treballs següents sobre el marc teòric i metodològic del projecte:

- COOPER, Robert L.; SPOLSKY, Bernard (ed.). *The influence of language on culture and thought: Essays in honor of Joshua A. Fishman's sixty-fifth birthday*. Berlín: Mouton de Gruyter, 1991.
- CRYSTAL, David. *La muerte de las lenguas*. Madrid: Cambridge University Press, 2001.
- *La revolución del lenguaje*. Madrid: Alianza Editorial, 2005.
- DORIAN, Nancy C. (ed.). *Investigating obsolescence. Studies in language contraction and death*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

- FISHMAN, Joshua A. *Reversing language shift*. Clevedon: Multilingual Matters, 1991.
- FISHMAN, Joshua A. (ed.). *Can threatened languages be saved? Reversing language shift, revisited: A 21st century perspective*. Clevedon: Multilingual Matters, 2001.
- FISHMAN, Joshua A.; RUBAL-LOPEZ, Alma; CONRAD, Andrew W. (ed.). *Post-imperial English*. Berlín: Mouton de Gruyter, 1996.
- GÓMEZ MOLINA, José R. *Actitudes lingüísticas en una comunidad bilingüe y multilectal: Área metropolitana de Valencia*. València: Universitat de València, 1998.
- GRENOBLE, Lenore A.; WHALEY, Lindsay J. (ed.). *Endangered languages: Current issues and future prospects*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- *Saving languages: An introduction to language revitalization*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- HAGÈGE, Claude. *No a la muerte de las lenguas*. Barcelona: Paidós, 2002.
- HALBWACHS, Maurice. *La memoria colectiva*. Saragossa: Prensas Universitarias de Zaragoza, 2004.
- HARDING, Edith; RILEY, Philip. *The bilingual family: A handbook for parents*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- HARRIS, John [et al.]. *Irish in primary schools: Long-term national trends in*

- achievement*. Dublín: Stationery Office, 2006.
- HELLER, MONICA. *Éléments d'une sociolinguistique critique*. París: Didier, 2003.
- HERNÁNDEZ CAMPOY, Juan Manuel. *Metodología de la investigación sociolingüística*. Granada: Comares, 2005.
- HINTON, Leanne; HALE, Ken (ed.). *The green book of language revitalization in practice*. Academic Press, 2001.
- HORNBERGER, Nancy H.; PÜTZ, Martin (ed.). *Language loyalty; language planning, and language revitalization: Recent writings and reflections from Joshua A. Fishman*. Clevedon: Multilingual Matters, 2006.
- HROCH, Miroslav. *Social preconditions of national revival in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- JOHNSON, Robert Keith; SWAIN, Merrill (ed.). *Immersion education: International perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- MAGUIRE, Gabrielle. *Our own language: An Irish initiative*. Clevedon: Multilingual Matters, 1991.
- MIGUEL, Jesús M. de. *Autobiografías*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1996.
- MORRIS, Delyth. «Young people's social networks and language use: The case of Wales». *Sociolinguistic Studies*, vol. 1, núm. 3 (2007), p. 435-460.
- MOSCOVICI, Serge. *Psicología social*. Barcelona: Paidós, 1984-1985. 2 v.
- Ó RIAGÁIN, Pádraig; Ó GLIASÁIN, Mícheál. *All-Irish primary schools in the Dublin Area: Report of a sociological and spatial study of all-irish-medium schools in the Greater Dublin Area, with special reference to their impact on home and social network use of Irish*. Dublín: Institiúid Teangeolaíochta Éireann, 1979.
- PUJADAS, Juan José. *El método biográfico: El uso de las historias de vida en ciencias sociales*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1992.
- SPOLSKY, Bernard; SHOHAMY, Elana. *The languages of Israel: Policy, ideology and practice*. Clevedon: Multilingual Matters, 1999.
- WRIGHT, Sue (ed.). *Language and the state: Revitalization and revival in Israel and Eire*. Clevedon: Multilingual Matters, 1996.
- Publicacions dels membres de l'equip relacionades amb la recerca**
- MONTOYA, Brauli. «L'ús interpersonal del català al País Valencià». A: VALVERDÚ, Francesc (ed.). *Simposi Internacional sobre el Català al Segle XX: Balanç de la situació i perspectives de futur*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 327-338.
- «La legitimació possible al País Valencià». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 20 (2010): *Llengua i ensenyament*, p. 211-227.

**Vocabulari de la llengua catalana
medieval de Lluís Faraudo
de Saint-Germain**

Director: Germà Colón Domènech

En el curs 2009-2010, en primer lloc, s'ha revisat una part de les cèdules del calaix que comprèn les fitxes de la lletra V i s'han fet les esmenes pertinents en la base de dades: creació i supressió d'entrades, comprovació de la remissió entre mots, correcció i adequació de les definicions, etc. A més a més, s'han revisat i corregit, aleatòriament, les entrades a partir de la informació introduïda a la base de dades. També s'han comparat les edicions dels textos i, en els casos que ha estat possible, a partir de la informació dels textos i de

la consulta d'altres obres lexicogràfiques, s'han creat definicions per als mots que no en tenien.

En segon lloc, s'han repassat les definicions fetes per Faraudo i se n'han fet les correccions pertinents. El setembre de 2009, el director del projecte va presentar l'estat d'aquest glossari al VIII Congrés Internacional d'Història de la Llengua Espanyola.

Finalment, s'han recopilat tots els textos de l'Arxiu de la Corona d'Aragó que apareixen en les pestanyes «Obra» i «Localització» (més d'un centenar de fulls) i s'han preparat les graelles corresponents amb la finalitat de completar la informació que falta en les fitxes de Faraudo.

Cartografia catalana de l'edat

moderna: evolució, cartometria, art

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

Ramon J. Pujades i Bataller continua la recopilació de les cartes portolanes i els atles del segle XVI (en versió digital) a fi de completar el catàleg dels documents realment procedents dels obradors mallorquins. Ha viatjat a París i a Florència per consultar-hi directament exemplars fonamentals. A més, prepara una recopilació de la cartografia medieval no estrictament nàutica.

Josep Lluís Cebrian i Molina continua el treball sobre el vessant artístic de les cartes portolanes de luxe, específicament en la representació de monarques i personatges religiosos i simbòlics.

Werner-F. Bär continua amb la cartometria i anàlisi tipològica dels mapes de Mallorca en forma de llenços a l'oli dels segles XVI i XVII. La paternitat de Joan Baptista Binimelis sembla aclarir-se, cada cop més. El doctor Bär ha despullat els nou-cents topònims i escaig dels quatre documents (Bestard, Ajuntament de Palma, Museu de Mallorca, Palau Episcopal), i els ha tabulat i encreuat. Ha digitalitzat i georeferenciat els continguts, com ara els litorals i la posició de les viles i dels pobles, a fi de trobar-hi afinitats i diferències.

Ghaleb Fansa, geògraf siriana, ha realitzat la transcripció i traducció de la

part corresponent als Països Catalans del llibre d'al-Idrîsî, *Nuğat al-mushtâq*, o *Llibre de Roger*, una de les fonts de la cartografia portolana dels segles XIV i XV.

Vicenç M. Rosselló i Verger també s'ha ocupat dels mapes pictòrics de les Illes dels segles XVI i XVII, atribuïts a Joan Baptista Binimelis o a Vicenç Mut. Altrament, acaba d'enllestir (amb la col·laboració de Francesc Torres Faus, director de l'Arxiu del Regne de València) un extens treball sobre uns mapes manuscrits inèdits de Jeroni Munyós (1865) sobre la frontera dels regnes de València i Castella. En un altre vessant, s'ha acabat la redacció del llibre *Agrimensors i plànols parcel·laris a les Illes Balears (1857-1862)*.

Publicacions

FANSA, Ghaleb; PIQUERAS, Juan. «Geografia dels Països Catalans segons el *Llibre de Roger* d'al-Idrîsî». *Cuadernos de Geografía*, núm. 87 (2010), p. 65-88.

KRETSCHMER, Konrad. *Els portolans de l'edat mitjana: Una contribució a la història de la cartografia i la nàutica*. Introducció i edició de Vicenç M. Rosselló. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya: Generalitat de Catalunya, 2009. 283 p. + 33 làm. ft.

ROSSELLÓ, Vicenç M. «Marees i *Atles català* [1375]». *Cuadernos de Geografía*, núm. 86 (2009), p. 165-181.

— «Cartes de navegar medievals. Puntu-

litzacions i aportacions noves». A: MAYOL, Joan; MUNTANER, Leonard; RULLAN, Onofre (ed.). *Homenatge a Bartomeu Barceló i Pons, geògraf*. Palma: Leonard Muntaner, 2010a, p. 295-309.

ROSSELLÓ, Vicenç M. «Toponímia, geografia y cartografía». A: SOUSA, Xulio (ed.). *Toponímia e cartografía*. Santiago de Compostel·la: Consello da Cultura Galega: Instituto da Lingua Galega, 2010b, p. 22-37.

Catàleg històric general de la premsa en català (I). L'eclosió de les publicacions (1810-1898)

Director: Jaume Guillamet i Lloveras
Ponent: Josep M. Casasús i Guri

El programa de recerca consisteix en la revisió i l'actualització de l'obra en tres volums de Joan Givanel i Mas *Bibliografia catalana. Premsa* (1931-1937) i altres treballs fonamentals de l'especialitat, així com en la consulta de més de vint arxius, hemeroteques i fons documentals, amb el resultat de l'inventari i la descripció de més de 476 periòdics, dels quals 341 corresponen a Catalunya, 96 a València, 28 a les Illes Balears i 11 a fora del domini lingüístic.

De cada periòdic, se n'ha elaborat una fitxa històrica i hemerogràfica i un article descriptiu. Amb aquests elements, s'ha fet el catàleg general de periòdics per territoris i poblacions, aquestes ordenades

per ordre alfabètic, i les publicacions, per ordre cronològic. S'han elaborat també llistes analítiques de l'evolució temporal segons el nombre de periòdics publicats cada any, la durada dels periòdics i la seva temàtica. L'obra es completa amb un article de balanç general i articles sobre el procés històric a cada territori i sobre els continguts temàtics.

Evolució dels paisatges mediterranis de ribera

Director: Josep M. Panareda Clopés

L'objectiu general del projecte de recerca és estudiar l'evolució del paisatge de ribera dels rius mediterranis al llarg dels darrers segles des d'una perspectiva global, per tal de facilitar la interpretació del paisatge actual i poder establir pautes i criteris de cara al planejament, l'ordenació i la gestió d'aquest àmbit territorial dependent de l'aigua. S'ha partit de la hipòtesi que no és possible entendre adequadament la dinàmica, l'evolució, l'estructura i el funcionament dels paisatges de ribera si no es té en compte de manera prioritària que l'activitat secular de les societats humanes que han ocupat i explotat aquest territori constitueix un factor de primer ordre.

A partir d'aquesta idea principal, s'han establert objectius més concrets: estudiar i establir els factors que han condicionat l'evolució i dinàmica dels rius

mediterranis dels Països Catalans des d'una perspectiva global i dur a terme estudis concrets en diversos rius mostra, en concret, el Foix, el Llobregat, la Tordera, el Congost-Besòs i el Llastres, el Daró i les rieres de Ribes i d'Argentona. També s'han iniciat estudis sobre el paisatge de ribera de l'estany de Banyoles. Finalment, sempre s'ha tingut present l'elaboració de criteris d'actuació de cara al planejament i la gestió territorial, per tal que es tingui present la realitat d'aquests paisatges que són potencialment molt rics i molt dinàmics.

La metodologia es pot resumir en set tasques: la cerca i valoració de treballs previs sobre la temàtica general i local dels rius mediterranis dels Països Catalans; el treball de camp, amb un primer recorregut inicial al llarg del curs dels rius amb recollida de dades diverses; la consulta en arxius locals, comarcals, nacionals i estatals; l'entrada de les dades obtingudes en diverses bases de dades; l'anàlisi, el tractament i la interpretació de les dades; l'elaboració i l'obtenció de mapes, diagrames i taules, i la redacció dels textos amb els resultats i les conclusions. Finalment, cal considerar les tasques de divulgació dels resultats en nombrosos congressos, articles i conferències.

En la recerca, hi han intervingut de manera especial cinc persones (Maravillas Boccio, Joaquim Farguell, Josep M. Panareda, Jaume Sans i Xavier Úbeda), però en intensitats variables hi han treba-

llat vint-i-una persones més. L'equip de recerca ha avançat força en la línia proposada: en el coneixement i la interpretació de l'evolució del paisatge mediterrani de ribera, que s'ha concretat en uns rius prou significatius dels Països Catalans. Els articles i les comunicacions presentades en col·loquis i congressos mostren prou bé el nivell de la informació obtinguda i elaborada.

Aportacions en congressos

— XXII Jornades Internacionals de Fitosociologia (Alacant, 23-25 de setembre de 2009). Pòster: PANAREDA, J. M.; FARGUPELL, J.; ÚBEDA, X.; OUTEIRO, L.; BOCCIO, M. «Transectos de la vegetación en la ribera del río Llobregat en el tramo de Abrera (Barcelona)».

— Comissió Internacional sobre l'Erosió Continental (ICCE) (Varsòvia [Polònia], juny de 2010). Pòster: FARGUPELL, J. «Ephemrality of high suspended sediment concentrations in suspended load production. Anoia River basin, NE Iberian Peninsula».

Publicacions

COHEN, M.; ASPERÓ, F.; FOURAULT, V.; GANA, A.; MERING, C.; OUTEIRO, L.; PALIBRK, M.; RAYMOND, R.; REY, F.; ÚBEDA, X. «Érosion hydrique et paysages dans les montagnes méditerranéennes. Quelques enseignements d'une comparaison spatiale et bibliographique entre la France du Sud et la Cata-

- logne espagnole». *Ingénieries-EAT* [París] (2009).
- FARGUELL, J.; ÚBEDA, X.; OUTEIRO, L.; TORT, J.; MIGUEL, A.; PANAREDA, J. M. «La estimación de la producción de sedimento en suspensión mediante el uso de estaciones automáticas. El ejemplo del río Foix». A: ÚBEDA, X.; VERICAT, D.; BATALLA, R. J. *Avances de la geomorfología en España, 2008-2010*. Barcelona: CABI, 2010, p. 231-234.
- MIGUEL, A.; OUTEIRO, L.; FARGUELL, J.; ÚBEDA, X. «Escorrentía y producción de sedimento en una pequeña cuenca mediterránea». A: ÚBEDA, X.; VERICAT, D.; BATALLA, R. J. *Avances de la geomorfología en España, 2008-2010*. Barcelona: CABI, 2010, p. 255-239.
- OUTEIRO, L.; ÚBEDA, X.; FARGUELL, J. «The impact of agriculture on solute and suspended sediment load on a Mediterranean watershed after intense rainstorms». *Earth Surface Processes and Landforms*, vol. 35, núm. 5 (2010), p. 549-560.
- PACHECO, E.; OUTEIRO, L.; FARGUELL, J.; ÚBEDA, X. «La respuesta hidrológica de una cuenca torrencial: la cuenca del río Daró». A: ÚBEDA, X.; VERICAT, D.; BATALLA, R. J. *Avances de la geomorfología en España, 2008-2010*. Barcelona: CABI, 2010, p. 263-267.
- PANAREDA, J. M. «Evolución en la percepción del paisaje de ribera». *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, núm. 51 (2009), p. 305-324.
- «La percepción y representación del paisaje de ribera por parte de los geógrafos catalanes. Una aproximación histórica». A: ORTEGA, N.; GARCÍA, J.; MOLLÁ, M. *Lenguajes y visiones del paisaje y del territorio*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid: Universidad Carlos III: Asociación de Geógrafos Españoles, 2010, p. 379-386.
- PANAREDA, J. M.; BOCCIO, M. «Biogeografía de los espacios periurbanos. El caso del valle de Reixac (Barcelona)». A: REAL, R.; MÁRQUEZ, A. L. *Biogeografía scientia biodiversitatis*. Málaga: Universidad de Málaga, 2009a, p. 45-51.
- «El paisatge vegetal de la Tordera entre les rieres de Vallgorguina i del Pertegàs». A: *I Trobada d'Estudiosos dels Parcs de la Serralada Litoral Central. V Trobada d'Estudiosos del Montnegre i el Corredor*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2009b. (Documents de Treball. Territori; 12), p. 201-207.
- «Regeneración de los espacios fluviales a consecuencia de su marginación. El caso del curso medio del río Tordera (Barcelona)». A: REAL, R.; MÁRQUEZ, A. L. *Biogeografía scientia biodiversitatis*. Málaga: Universidad de Málaga, 2009c, p. 275-283.
- «Visió geobotànica de la vall de Reixac (Serralada Litoral Catalana)». A: *I Trobada d'Estudiosos dels Parcs de la Serralada Litoral Central. V Trobada*

d'Estudiosos del Montnegre i el Corredor. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2009d. (Documents de Treball. Territori; 12), p. 193-200.

SANS, J. «Aproximació a l'impacte ambiental del Pla Delta vers el delta del Llobregat». *Materials del Baix Llobregat* [Sant Feliu de Llobregat: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat], núm. 15 (2009): *Els moviments ecologistes del Baix Llobregat i altres escrits*, p. 31-37.

L'exili del magisteri de Catalunya a causa de la Guerra Civil

Director: Salomó Marquès i Sureda
Ponent: Josep González-Agàpito i Granell

Durant el curs 2009-2010, s'han continuat les tasques següents:

— Recollida de documentació i publicacions. La feina més important ha estat la confecció d'una base de dades (amb el programa SPSS) i l'entrada de tota la informació obtinguda sobre els 564 mestres exiliats per a poder-la posar a l'abast del públic interessat. La recollida de tota aquesta informació ha comportat la confecció de carpetes personalitzades de cada un dels mestres: carpetes que formen el fons documental que s'incorpora als fons històrics de la Universitat de Girona.

— Feina de divulgació i sensibilització.

— Tasca de formació de formadors i assessorament.

La recollida de dades ha tingut dos aspectes complementaris. D'una banda, la incorporació de nous noms de mestres exiliats: molt pocs, ja que, amb la recerca feta anteriorment, no quedaven gaires possibilitats per a noves incorporacions. De l'altra, l'ampliació de les biografies ja recollides. Aquest és un aspecte important, ja que d'una bona part dels mestres exiliats, se'n tenia poca informació. En aquest sentit, el fet més destacat ha estat l'encàrrec rebut de la Fundació Josep Irla per a l'estudi dels mestres gironins d'ERC que van anar a l'exili. Aquest encàrrec ha permès d'aprofundir en la biografia d'alguns mestres que se sabia que havien marxat a França i a Mèxic, però dels quals no es coneixien gaires dades.

La recerca ha comportat una doble activitat complementària, profitosa per la dimensió social que té. Es tracta de l'assessorament a joves investigadors i de la divulgació dels resultats de la feina feta.

Pel que fa a la tasca d'assessorament, s'ha centrat en diferents àmbits, com ara el dels investigadors locals que estan fent treballs sobre les escoles i els mestres de la seva població durant l'època republicana i el primer franquisme. S'ha mantingut contacte amb alguns d'aquests investigadors per correu electrònic i amb d'altres, mitjançant entrevistes personals. També s'ha assessorat els estudiants de batxillerat que, en el marc

de la proposta dels treballs de recerca que es fan als instituts, han decidit fer recerca sobre l'etapa republicana o la franquista i s'han centrat en l'educació, les escoles, els mestres, etc. D'altra banda, hi ha hagut alguns alumnes de batxillerat que han fet la biografia d'un mestre concret, per exemple. En aquest sentit, l'assessorament no s'ha cenyit estrictament al tema de l'exili, sinó que, sovint, s'ha ampliat amb el de la depuració del magisteri i la vida escolar del primer franquisme. En tots dos casos, ha estat un assessorament sobre fonts documentals, bibliografia, mètodes de recerca, etcètera.

La tasca de divulgació s'ha concretat en conferències a diverses escoles del país amb motiu de l'aniversari de la seva creació, fet que ha comportat parlar de l'obra educativa i escolar de la república i del franquisme i, per tant, parlar de l'exili i de la depuració del magisteri.

En el camp universitari, la divulgació del tema de l'exili dels mestres s'ha concretat, una vegada més, en la jornada «La ruta de l'exili», en què durant tot un dia es trepitja territori fronterer, des de la Jonquera fins a la platja d'Argelers, passant per la mina de la Vajol i el coll de Lli (per on va sortir el president Companys). L'activitat s'ha fet llegint textos originals de mestres exiliats. Aquesta ruta ha rebut la participació d'estudiants de pedagogia, de magisteri i d'història de la Universitat de Girona, durant els mesos de gener, febrer i març de 2010.

També s'ha fet divulgació amb motiu de la presentació dels llibres publicats sobre la història del mestre Fàbregas i la revista *Inquietud* de l'escola de Menàrguens, i també s'ha participat en cicles de conferències i seminaris.

Publicacions

MARQUÈS, Salomó. *Ensenyar-los a pensar: El mestre Salvador Fàbregas Sau*. Girona: CCG, 2010a.

— *Un poble, una escola, una revista: La revista 'Inquietud' de l'escola de Menàrguens, 1935-1936*. Menàrguens: Ajuntament de Menàrguens; Lleida: Pagès, 2010b.

— «El manteniment d'un somni: el magisteri i la universitat a l'exili». A: FONT AGULLÓ, Jordi (dir.). *Reflexionant l'exili: Aproximació a l'exili republicà: entre la història, l'art i el testimoniatge*. Catarroja; Barcelona: Afers, 2010c, p. 123-141.

— «Los maestros del exilio republicano». A: FIGUERES, Josep Maria; MURIÀ, José María (ed.). *Catalunya en México*. Mèxic: Instituto Nacional de Antropología e Historia, 2010d, p. 133-147.

— *Antonio Vigatà Simó y el Colegio Cervantes, de Torreón*. Mèxic: Instituto Nacional de Antropología e Historia (en premsa).

Seminaris

— Cicle de sis conferències a l'Arxiu Municipal de Girona: «Ensenyar i aprendre.

Mestres i estudiants a la Girona del segle xx» (abril i maig de 2010).

— «La escuela de los años cuarenta»: dins del seminari «Educación y franquismo. La educación española en la posguerra», organitzat pel Departament d'Història i Filosofia de la Ciència, l'Educació i el Llenguatge de la Universitat de La Laguna (abril de 2010).

Conferències

— Presentació del llibre *Ensenyar-los a pensar: El mestre Salvador Fàbregas Sau* a Santa Maria de Palautordera, Maçanet de la Selva, Maçanet de Cabrenys i l'Hospitalet de Llobregat.

— Conferència «L'escola franquista. *Maestros más santos que sabios*. Depuració i exili», pronunciada a l'Arxiu Municipal de Girona (13 de maig de 2010).

— «La vida quotidiana. Repressió, escola i moralitat», pronunciada a Olot dins el cicle «Recuperar la memòria per reconciliar-nos amb la història», organitzat per la Fundació d'Estudis Superiors d'Olot i el Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (4 de juny de 2010).

Mobilitat laboral i trajectòries socials de les dones immigrants llatinoamericanes a Catalunya

Directora: Sònia Parella Rubio

Ponent: Carlota Solé i Puig

Aquest projecte de recerca pretén aproximar-se a la mobilitat social de les dones immigrades llatinoamericanes que resideixen a Catalunya mitjançant l'ocupació: és a dir, s'analitzen les trajectòries de mobilitat laboral intrageneracional que segueixen aquestes treballadores en la societat receptora i els seus principals determinants des d'una perspectiva de gènere. Aquest estudi es proposa abordar les trajectòries socials de les treballadores estrangeres des d'un disseny metodològic de caràcter mixt, que combina l'aproximació quantitativa amb l'aproximació qualitativa.

Es pretén estudiar les trajectòries de les dones immigrants com un trajecte, una successió de posicions socials que impliquen la reconversió i reproducció del seu capital (acumulat en el país d'origen), sota les constriccions dels determinants estructurals que structuren el seu context d'oportunitat en la societat receptora i que actuen sobre elles en la seva triple condició de dones, immigrants i treballadores.

L'objectiu d'aquest projecte ha estat identificar les trajectòries laborals seguides per les treballadores estrangeres assentades a Catalunya, a manera de tipologia. Sobre la base de les investigacions ja realitzades sobre la inserció laboral de la dona immigrant en els contextos urbans, les dades empíriques generades han confirmat els següents itineraris o trajectòries: absència de mobilitat dins d'acti-

vitats precàries, desregulades i socialment estigmatitzades, considerades «pròpies de dones» (servei domèstic intern, etcètera); mobilitat laboral vertical dins dels serveis vinculats a la reproducció social; mobilitat laboral vertical cap a ocupacions no manuals de rutina, tradicionalment feminitzades; mobilitat laboral vertical cap a l'autoocupació, sense requeriment de qualificació, i mobilitat laboral vertical cap a ocupacions d'elevada qualificació tècnica.

Un altre dels objectius d'aquest projecte és el coneixement de les estratègies desplegades per les dones immigrants a l'hora de definir les seves trajectòries estructuralment determinades. Es tracta d'analitzar la capacitat d'agència de les treballadores immigrades en l'espai social a l'hora de dissenyar estratègies que reactivin el seu capital, en confrontació amb un mercat de treball segmentat que les relega, per la seva triple condició de dones, immigrants i treballadores, a uns espais laborals determinats.

Les trajectòries laborals seguides per les treballadores estrangeres a Catalunya i les seves estratègies depenen, a més de les característiques del mercat de treball (situació econòmica del país, *care crisis*, segmentació laboral, etc.), d'un gran nombre de factors que tenen a veure amb les característiques de la demanda, el projecte migratori, l'estructura familiar i el capital econòmic, cultural i social amb què compten les treballadores estrangeres.

Es tracta d'un capital que, si bé permet diferenciar poc les pautes d'incorporació laboral de les treballadores nouvingudes, així com durant les primeres etapes del procés migratori (el servei domèstic com a «porta d'entrada», amb independència del nivell educatiu i de la posició social en el país d'origen), sí que exerceix un paper determinant en les trajectòries laborals a mitjà i a llarg termini.

Cerca bibliogràfica

Durant aquesta etapa, s'ha procedit a l'elaboració d'un marc conceptual per a la recerca, a partir de la revisió bibliogràfica de referències teòriques, recerques empíriques i fonts estadístiques sobre la temàtica, amb caràcter internacional. S'ha concretat el disseny mixt de la recerca i s'han establert tant les variables que havien de formar part de l'anàlisi quantitativa (etapa 2) com els perfils per entrevistar i els guions d'entrevista de la part qualitativa de l'estudi (etapa 3). Els investigadors encarregats d'aquesta etapa han estat Sònia Parella, Leonardo Cavalcanti, Enriqué Ortega i Alisa Petroff, sota la supervisió de Carlota Solé.

Explotació estadística de fonts secundàries

Durant aquesta etapa, s'ha procedit a analitzar quins són els principals predictors que determinen les trajectòries laborals de les dones migrades, a partir de l'explotació estadística de les microdades

de l'*Encuesta Nacional de Inmigrantes* (ENI, 2007), facilitades per l'INE (*www.ine.es*). Aquestes dades, generades entre novembre de 2006 i febrer de 2007, han ofert la possibilitat d'estudiar la trajectòria laboral seguida per la dona migrada a Espanya a partir de dos indicadors clau: «primera ocupació a Espanya» i «ocupació actual a Espanya». A partir de l'explotació de les dades de l'ENI de 2007, no solament s'ha mostrat la marcada concentració de les dones migrades en les ocupacions no qualificades (gairebé el 40%), sinó que s'ha dut a terme una anàlisi de regressió logística binomial, a partir d'una submostra de 1.230 casos de dones migrades que han iniciat la trajectòria laboral a Espanya a partir d'una ocupació considerada no qualificada. D'acord amb aquesta submostra, s'ha elaborat la variable dependent de caràcter dicotòmic «haver experimentat mobilitat laboral ascendent al llarg de la trajectòria migratòria».

Els resultats han permès identificar els principals predictors de la mobilitat laboral de les treballadores migrades: edat, nivell educatiu, convalidar els estudis a Espanya, tenir fills, incorporar-se al mercat de treball des del servei domèstic o l'agricultura (primera ocupació), tenir l'habitatge en propietat i l'origen nacional. Els resultats d'aquest model apareixen detallats en una ponència que es va presentar en el XVII Congrés Mundial de Sociologia de l'Associació Internacional

de Sociologia (ISA), a Göteborg (Suècia), entre els dies 11 i 17 de juliol de 2010, amb el títol «The occupational mobility of immigrant women from latin american countries in Spain». Aquesta ponència es troba en fase de revisió per a ser publicada com a article al *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Les investigadores encarregades d'aquesta etapa han estat Sònia Parella i Alisa Petroff, sota la supervisió de Carlota Solé. Així mateix, s'ha procedit a analitzar la mostra de 2.609 dones en edat laboral, provinents majoritàriament de la ciutat de Barcelona i la seva àrea metropolitana, que es van adreçar a la Fundació SURT per tal de dur a terme un procés d'inserció laboral. La mostra s'ha extret de la base de dades d'usuàries de l'entitat, formada per les dones que acudeixen a la Fundació SURT amb l'interès d'iniciar un procés d'inserció laboral durant els anys 2008 i 2009.

La base de dades ha permès un tractament estadístic per tal de determinar les dades sociodemogràfiques i laborals bàsiques de les usuàries que permeten identificar les principals trajectòries laborals. Les investigadores encarregades d'aquesta etapa han estat Sònia Parella i la tècnica de la Fundació SURT, Mar Camarasa, sota la supervisió de Carlota Solé. En aquests moments, s'està procedint a l'anàlisi de les dades de 2010, que s'espera que puguin generar resultats per a ser divulgats a final de 2011.

*Realització i anàlisi de les
entrevistes informals a experts
i de les entrevistes biogràfiques
a dones migrades*

Aquesta part del disseny de la recerca ha utilitzat un enfocament que incorpora la dimensió longitudinal i biogràfica, amb la finalitat d'observar, comprendre i explicar el desenvolupament del procés pel qual les dones immigrants llatinoamericanes ocupen successivament una sèrie de posicions socials i explicar el curs de la seva trajectòria laboral i social. En tant que és entrevista en profunditat, l'entrevista sociobiogràfica es basa en dos supòsits: *a)* qualsevol subjecte és portador d'un conjunt de cultures i subcultures que són resultat de les seves condicions objectives d'existència i la seva trajectòria sociobiogràfica, i *b)* els universos simbòlics i esquemes de percepció del món poden ser inferits per mitjà del relat dels actors socials.

Les entrevistes sociobiogràfiques seran analitzades sobre la base de tres nivells, adaptant la proposta de Chevalier (1979): la lectura diacrònica dels esdeveniments narrats (identificació de les trajectòries laborals); la lectura temàtica dels temes relatius a les característiques individuals i al cicle de vida de les treballadores immigrants, i la lectura que pren en compte la incidència de les estructures (socials, econòmiques, polítiques, institucionals) sobre el desenvolupament de la vida de l'individu, com ara la influència del «context de recepció» sobre les espec-

tatives i estratègies desplegades per les treballadores llatinoamericanes en les seves trajectòries.

El disseny del caseller tipològic ha inclòs la realització de trenta entrevistes sociobiogràfiques a treballadores immigrants llatinoamericanes, de diferents nacionalitats i orígens socials (àmbit educatiu). Per a l'anàlisi de les trajectòries laborals, és indispensable estudiar dones immigrants que comptin amb un temps suficient de permanència en la societat receptora, de manera que hagin pogut desplegar una successió de posicions al llarg del temps que permetin definir el curs d'una trajectòria, així com desplegar estratègies de reproducció o de mobilitat en els seus espais laborals. Per tant, s'han seleccionat treballadores immigrants de diferents nacionalitats i que hagin arribat a Catalunya amb anterioritat a l'any 2005. La informació generada per les entrevistes ha estat tractada mitjançant l'anàlisi de contingut categorial temàtic. L'anàlisi de dades qualitatives pel qual s'ha optat consisteix en l'organització conceptual de la informació produïda en el decurs del treball de camp sobre la base de categories significatives, prioritzant el contingut d'aquestes categories i la seva interpretació, en detriment de les freqüències dels codis. El procediment per a obtenir una anàlisi integrada a partir de les entrevistes serà per mitjà del programa per a l'anàlisi qualitativa de text ATLAS.ti, versió 5.0. Els investigadors encarrec-

gats d'aquesta etapa han estat Sònia Parella i l'equip de sociòlegs que ha dut a terme les entrevistes: Paula Jerez (coordinadora del treball de camp), Rosa Lázaro, Marc Sabadí, Alisa Petroff, Leonardo Cavalcanti i Víctor Peris. Part dels resultats d'aquesta anàlisi es recullen en aquest treball:

— Una ponència que es va presentar en el XVII Congrés Mundial de Sociologia de l'Associació Internacional de Sociologia (ISA), a Göteborg (Suècia), entre els dies 11 i 17 de juliol de 2010, amb el títol «The occupational mobility of immigrant women from latin american countries in Spain».

Presència, producció científica i estatus de les dones a l'acadèmia: la geografia a les universitats públiques dels Països Catalans

Directora: Maria Dolors Garcia Ramon

El projecte d'investigació que està duent a terme l'equip de recerca té quatre eixos de treball:

— Revisió de l'estat de la qüestió del marc teòric i empíric, en particular pel que fa a la geografia acadèmica en l'àmbit internacional.

— Revisió i quantificació de quina és la situació en les universitats públiques dels Països Catalans, tant pel que fa a la presència com a la promoció d'homes i dones en els departaments de geografia

d'aquestes universitats, amb un breu apunt sobre la situació, també en el marc de la professió en general, tot quantificant els efectius i el perfil dels membres de les associacions professionals a les quals pertanyen.

— Treball bibliomètric, basat en les publicacions periòdiques especialitzades d'aquestes mateixes universitats, com a font per a realitzar una aproximació a la quantificació de la producció del professorat i veure'n les diferències per sexe.

— Treball d'anàlisi de les històries acadèmiques i personals d'una mostra representativa de professores, i d'algun professor, de les universitats objecte d'estudi, amb la finalitat de trobar factors explicatius de la situació que puguin derivar en recomanacions de millora destinades a l'elaboració de polítiques públiques afavoridores de la igualtat d'oportunitats entre homes i dones i de la conciliació familiar i laboral en l'àmbit universitari.

Durant el curs 2009-2010, s'ha completat la revisió bibliogràfica per a establir un estat de la qüestió del tema d'estudi. Han estat revisades totes les referències indicades en la nostra proposta inicial, que s'ha completat amb altres articles apareguts amb posterioritat a la nostra proposta, així com amb articles que fan referència a les relacions entre vida familiar i professional en l'entorn acadèmic, una perspectiva que s'integra en el treball qualitatiu d'aquest projecte.

Fruit d'aquest treball, ha estat presentada la comunicació de Maria Dolors Garcia Ramon, Anna Ortiz i Hermínia Pujol «Gendered academic careers in Spanish geography departments», en la Conferència Regional de la Unió Geogràfica Internacional (IGU), «Bridging diversity in a globalizing world», celebrada a Tel-Aviv (Israel), del 12 al 16 de juliol de 2010.

Publicacions

GARCIA RAMON, Maria Dolors; ORTIZ GUITART, Anna; PUJOL ESTRAGUÉS, Hermínia. «Negotiating personal and pro-

fessional lives: women and men faculty in Spanish geography». *Annals of West University of Timisoara: Series of Geography*, vol. XIX (2009), p. 67-80.

PUJOL ESTRAGUÉS, Hermínia; ORTIZ GUITART, Anna. «Acadèmia i igualtat de gènere: només un miratge?». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 55 (2009), p. 129-145.

— «Disuguaglianza di genere nell'università. L'esperienza della Spagna». A: *Dove finisce il mare*. Càller: Sandhi, 2010, p. 69-84.

Altres programes de recerca

La Secció també ha treballat en els programes següents:

Diccionari enciclopèdic de pedagogia

Director: Joan Mallart i Navarra
Ponent: Josep González-Agàpito i Granell

L'educació durant el franquisme (1936-1956). La dictadura totalitària i l'autarquia

Director: Josep González-Agàpito i Granell

L'evolució de la circulació d'homes i productes en quatre comarques de l'àrea metropolitana

Director: Joan Vilà-Valentí

Pedagogia, política i transformació social. L'educació en el context de la fundació de l'IEC

Director: Jordi Monés i Pujol-Busquets
Ponent: Antoni Joan Colom Cañellas

La periodística d'autor comparada entre Catalunya i països americans

(és continuació del programa

La periodística científica als Països Catalans)

Director: Josep M. Casasús i Guri

La recerca en dret a Catalunya 1990-2005. Avaluació i propostes de futur

Directora: Encarna Roca i Trias

Representació de l'espai a les cartes portolanes itàliques i catalanes

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

Centres de recerca

Centres propis

Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF)

Centre Català de la Nutrició (CCNIEC)

Càtedra UNESCO de Llengües i Educació

Laboratori de Fonètica

Centres vinculats

Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT)

Centre de Recerca Matemàtica (CRM)

Centre d'Estudis del Risc Tecnològic (CERTEC)

Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF)

Centres propis

Laboratori d'Estudis Geofísics

Eduard Fontserè (LEGEF)

Directora: Emma Suriñach i Cornet

El Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF) va ésser constituït l'any 1982 i està format per investigadors de diferents institucions amb la finalitat comuna de treballar i divulgar estudis en el camp de les ciències de la Terra. Aquest laboratori centra la seva activitat en l'estudi de la sismicitat i l'estructura interna (litosfera) de Catalunya a partir de les dades de les estacions que gestiona o bé fent servir la informació proporcionada per altres institucions que treballen en el mateix camp.

L'estructura del LEGEF consta d'un director, un col·laborador científic

(que forma part del personal de l'IEC i realitza funcions de secretari i coordinador) i diversos col·laboradors de diferents institucions dins la mateixa àrea de treball. Segons un conveni establert amb la Universitat de Barcelona (UB) el novembre de 1994, els professors, investigadors i becaris de la mateixa Universitat adscrits al LEGEF desenvolupen les activitats de recerca al LEGEF i a la UB. Com a laboratori de l'Institut d'Estudis Catalans, el LEGEF té assignat un membre de l'IEC com a ponent.

El LEGEF disposa d'estacions pròpies que tenen la funció de laboratori, instal·lades al túnel del Cadí (CADI) i al monestir de Poblet (POBL), a més de gestionar, per mitjà d'un conveni, l'estació de la CN Vandellòs II (VAN2). D'altra

banda, i gràcies a un conveni marc de cooperació amb la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona (RACAB), gestiona també de manera conjunta amb aquesta institució les estacions digitals que envien senyal a l'Observatori Fabra (FBR i FONT).

Activitats

— Encontres amb el Tercer Cicle: «Física, una aventura de cinema». Mar Tapia Jiménez, coordinadora del Laboratori

d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF) de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), hi va presentar la conferència «Geofísica: viatge al centre de la Terra», el dia 20 de maig de 2010.

— ORFEUS 2010 Dublin Workshop: Observatories and Research Facilities for European Seismology (Orfeus). Seismological Observatory Coordination Meeting. Del 24 al 27 de maig de 2010, al Trinity College de Dublín (Irlanda).

Centre Català de la Nutrició (CCNIEC)

Director: Jordi Salas-Salvadó

L'objectiu fonamental del Centre Català de la Nutrició (CCNIEC) és contribuir a l'avenç de la recerca bàsica i aplicada en nutrició i millorar la qualitat de la informació i de la formació nutricional de la societat.

Funcions

— Coordinar els esforços individuals i col·lectius dels grups d'investigació per poder resoldre els problemes nutricionals dels ciutadans.

— Fomentar i difondre missatges d'educació nutricional correcta a la població.

— Assessorar les administracions públiques, els mitjans de comunicació, la indústria alimentària i la població en general en temes relacionats amb la nutrició.

— Contribuir a la lluita en contra dels trastorns alimentaris i en contra de l'obesitat.

— Actuar com a element dinamitzador i coordinador de projectes d'investigació bàsica, clínica i epidemiològica relacionats amb la nutrició.

— Desenvolupar iniciatives en el camp de la docència en aspectes relacionats amb la nutrició, en col·laboració amb les universitats.

— Assessorar a les administracions públiques en diferents problemes relatius a la competència i l'exercici professional en l'àmbit de la nutrició clínica.

Organització

Els grups que formen el CCNIEC són els següents:

— Grup de Nutrició i Bromatologia del Departament de Nutrició i Broma-

tologia de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona.

— Grup de la Unitat de Trastorns de l’Alimentació de l’Hospital Universitari Germans Trias i Pujol de Badalona.

— Grup Nitrogen-Obesitat del Departament de Nutrició i Bromatologia de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.

— Grup de Recerca en Nutrició de la Facultat de Medicina i Ciències de la Salut de Reus de la Universitat Rovira i Virgili.

— Grup de Recerca en Nutrició Comunitària de la Universitat de Barcelona.

— Grup de Bioquímica i Biotecnologia Enològica del Departament de Bioquímica i Biotecnologia de la Universitat Rovira i Virgili.

— Grup de Nutrició i Envelliment del Centre d’Investigacions en Bioquímica i Biologia Molecular (hospitals de la Vall d’Hebron) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

— Grup de Recerca en Nutrició i Aparell Digestiu de l’Hospital Universitari Germans Trias i Pujol de Badalona.

— Grup de Nutrició Molecular de la Universitat de les Illes Balears.

— Grup d’Estudi de l’Estat Nutricional - Biodisponibilitat d’Elements Minerals de la Unitat de Nutrició i Bromatologia de la Universitat de València (Grup BIONUTEST).

— Grup de Fisiologia i Nutrició Experimental del Departament de Fisiologia - Divisió IV de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona.

— Observatori de l’Alimentació de la Universitat de Barcelona.

— Grup de Nutrició, Medi Ambient i Càncer de l’Institut Català d’Oncologia.

— Grup de Trastorns Alimentaris de l’Hospital Clínic de la Universitat de Barcelona.

Sessions EPINUT

— IEC, 21 de gener de 2010. Avaluació de l’adequació de la ingesta de micronutrients: aspectes metodològics, a càrrec del professor Lluís Serra Majem, responsable de la RA1.1 Intake methods de la NoE Eurreca. FIN-PCB.

Càtedra UNESCO de Llengües i Educació

Director: Joan A. Argenter i Giralt

Creació de la Càtedra

El 25 de febrer de 2002 la UNESCO i l’IEC signaren el conveni de creació de la

Càtedra UNESCO de Llengües i Educació. El 4 de març de 2010 s’acordà la ratificació per un quart període, vigent fins al 22 de febrer de 2012.

Els dos objectius de la Càtedra són l’estudi i la promoció de la diversitat lingüística i la promoció i difusió dels

valors de la diversitat lingüística i l'educació plurilingüe.

La Càtedra ha comptat amb setanta-un col·laboradors externs —professors, conferenciants, investigadors, autors— en activitats concretes: quaranta-cinc d'institucions nacionals i vint-i-sis d'institucions estrangeres.

La Càtedra ha comptat amb recursos dels organismes següents:

— Institut d'Estudis Catalans

— Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Generalitat de Catalunya

— Secretaria de Política Lingüística, Departament de la Vicepresidència, Generalitat de Catalunya

— Historia Gruppo Studi Storici e Sociali Pordenone.

Durant el curs 2009-2010, les entitats que han col·laborat amb la Càtedra o amb les quals ha col·laborat la Càtedra són les següents: Acadèmia de Llengües Canaques (Nouméa, Nova Caledònia); Associació d'Escriptors en Llengua Catalana; Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN); Consell Insular de Mallorca, Departament de Cultura i Patrimoni; Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació de la Universitat de Barcelona; Ertz Arte Gunea (Bera, Nafarroa); Escoles Linguapax / Xarxa d'escoles associades a la UNESCO; Fryske Academie (Leeuwarden); Fundació Balears Exterior (Fundació Càtedra

Iberoamericana - UIB); Fundación Et-nollano (Bogotà, Colòmbia); Garabide (Eskoriatza); Historia Gruppo Studi Storici e Sociali Pordenone; Institut d'Estudis Baleàrics; Província d'Udine; Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Regió Autònoma del Friül Venècia Júlia; Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans; Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya; Televisió de Catalunya (TVC); Únicamente Severo & Films 59; Universitat de Còrdova; Universitat Mondragón; Universitat d'Udine; Universitat Autònoma de Barcelona; Universitat de les Illes Balears; Universitat de Lleida, i Universitat Politècnica de Catalunya.

Activitats realitzades

Durant aquest curs s'ha col·laborat amb la xarxa Escoles Linguapax: seminaris pedagògics per a mestres i trobades d'alumnat.

Activitats de recerca

— Projecte «L'Alguer com a enclavament lingüístic: codis, ideologies de la llengua, processos sociolingüístics» (2008-2010), dirigit pel doctor Joan A. Argenter. L'objectiu d'aquest projecte és la recerca etnogràfica sobre la dinàmica lingüística i sociolingüística a l'Alguer. Durant aquest curs s'han dut a terme entrevistes narratives semiguaiades a una cinquantena de persones, individualment o en grups. També s'han realitzat dotze entrevistes

en profunditat amb protagonistes de la vida cultural i política de l'Alguer. S'ha avançat en la transcripció de les gravacions.

Participació en projectes de cooperació

— Projecte «Lia midiki. Investigació sobre la tradició oral i aural de Timor Leste» (2009-2010), dirigit per Xabier Erkizia. L'objectiu d'aquest projecte és identificar i documentar diverses manifestacions orals de la llengua mediki (Timor oriental); donar suport al manteniment i la revitalització de la llengua i el patrimoni immaterial d'un grup ètnic de demografia reduïda mitjançant l'inventari, la documentació i l'estudi de les seves tradicions orals en contextos naturals i d'acord amb les funcions que tenen avui i que han tingut en el passat, i la producció d'una publicació en suport escrit i fonogràfic que aplegui les tradicions orals de la comunitat mediki i les veus de llurs protagonistes.

Al llarg d'aquest curs s'han dut a terme enregistraments fonogràfics i audiovisuals digitals. S'han transcrit part de les dades aplegades i s'ha preparat una publicació en format paper, que conté transcripcions de cultura verbal i un vocabulari, amb la participació de persones i d'institucions locals.

Organització de congressos, seminaris i col·loquis

— Taula rodona «Identitat, Europa, Mediterrània (Dinàmiques identitàries a la

Mediterrània)». Coorganitzada amb el CIEMEN, Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions, i Historia Gruppo Studi Storici e Sociali Pordenone, amb el suport de la Universitat d'Udine i la Província d'Udine. Amb la contribució de la Regió Autònoma del Friül Venècia Júlia. Es dugué a terme els dies 29 i 30 d'octubre de 2009, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans.

— Jornades «Llengua i Acollida. Responsabilitat social a tres bandes: administració, empresa i agents socials». Tingueren lloc a Barcelona, els dies 20 i 27 de novembre i 18 de desembre de 2009. S'estructuraren en tres sessions i tres debats, centrats en el tractament dels aspectes econòmics de la diversitat i en la seva comunicació i gestió. I tres actors implicats en el desenvolupament de la cultura catalana com a element de cohesió social i d'entesa entre les persones immigrants: l'administració, l'empresa i els agents socials. La primera sessió es titulà «Aspectes econòmics de la diversitat: El poliglòtisme, la riquesa dels pobres?»; la segona, «Comunicació i gestió de la diversitat», i la tercera, «Glocalització i noves tecnologies»

— Cicle *La gestió interestatal de les llengües transfrontereres* (2006-2010). Les conferències d'aquest cicle es van dur a terme en sessions ordinàries de la Secció Filològica. Els conferencians també van dissertar en universitats catalanes sobre altres temes. Durant el curs 2009-2010

va participar en el cicle el professor Nils Øivind Helander, del Sámi University College, de Guovdageaidnu (Noruega), amb les dissertacions següents: «The Sámi languages - areal distribution, main structure and the struggle for survival» (Barcelona, 11 de febrer de 2010) i «The Sámi languages - safeguarding and promoting languages divided by state borders» (Barcelona, 12 de febrer de 2010).

— Cicle de conferències *Camaleons o la màgia de l'ofici de traduir*. En col·laboració amb l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Barcelona, 11 i 18 de març, 8 i 15 d'abril de 2010. Es dugueren a terme les conferències següents: Joan Sellent, *El rei Lear*, de W. Shakespeare; Alfred Sargatal, les traduccions que ha fet d'E. E. Cummings; Albert Nolla, *Tòquio blues*, d'Haruki Murakami, i Ramon Monton, *Emili i els detectius*, d'Eric Kästner.

— Seminari de Tipologia de Llengües Africanes. Barcelona, 19, 20 i 21 d'abril de 2010. Girona, 22 d'abril de 2010.

— Presentació del llibre *Entre cantos y llantos: Tradición oral sikuani / Wajaliwaisianü: Sikuani Piatiriwi Pexi Tsipaeba*. Bogotá, 26 d'abril de 2010 / Barcelona, 8 de juny de 2010.

— Presentació del llibre *Torcebraç entre dues cultures. De l'ecosistema de les llengües: de discursos i de percepcions*, de Rosa Calafat. Palma, 16 de juliol de 2010.

Participació en congressos, seminaris i col·loquis

— Garabideren hizkuntza eta herrien arteko iii truke programa, a la Universitat Mondragón - Garabide. Eskoriatza, Mondragó, els mesos d'octubre i novembre del 2009. Sessió invitada: Joan A. Argenter, «Kataluniako eredu. Estandarizazioa. Hizkuntza politika», 2 de novembre de 2009.

— Encuentro de Cátedras UNESCO de España, a la Universitat de Còrdova, del 6 al 9 d'octubre de 2009.

— 2a Trobada de Càtedres UNESCO de Catalunya, a la Universitat Politècnica de Catalunya, a Castelldefels, el 21 de juny de 2010.

Assessorament i consultories

— International Advisory Board, Center for Multiple Languages and Literacies, Universitat de Colúmbia, Nova York: Joan A. Argenter.

— Acadèmia de Llengües Canaques, Nouméa

— Instituto de la Lengua y Cultura Aimara (ILCA). Bolívia.

Informes i documentació

Informe resposta al *Questionnaire concerning lexicography of European lesser used languages*, promogut per la Fryske Academie, Leeuwarden, Holanda (2009).

Publicacions

- ARGENTER, Joan A. «Per una norma en la diversitat o per una diversitat de normes?». A: KABATEK, Johannes; PUSH, Claus (ed.). *Variació, poliglòssia i estàndard = Variation, Polyglossie und Standardisierung*. Aquisgrà: Shaker, 2009, p. 33-41. (Biblioteca Catalànica Germànica = Beihefte zur Zeitschrift für Katalanistik; 7)
- «Recherches linguistiques de l'Institut d'Études Catalanes: passées et présentes». A: IHAGE, Weniko (dir.) *Le rôle, la place et la fonction des académies en contexte plurilingue - Actes du premier colloque de l'Espace Oralité*. Nouméa: Académie des Langues Kanak (ALK), 2009, p. 41-51.
- GÓMEZ RENDÓN, Jorge (ed.). *Net'aa chona-ara-weda nepiripata p'edaa. Tradición oral del pueblo épera*, amb la col·laboració de Wilson Poirama, Lina Quiroz, Belarminos Chiripua, Yolanda Capena. Quito: Càtedra UNESCO de Llengües i Educació, 2009.
- QUEIXALÓS, Francesc; JIMÉNEZ, Rosaura (cur.). *Entre cantos y llantos: Tradición oral sikuani*. Bogotá: Fundación Etnollano, 2009.
- MIRALLES, Joan; JAUME I FONT, Honorat (cur.). *El diari "La Vida" (La Habana 1900-19013)*. Barcelona: Càtedra UNESCO de Llengües i Educació

(IEC); Fundació Balears Exterior (Fundació Càtedra Iberoamericana-UIB); Consell Insular de Mallorca; Departament de Cultura i Patrimoni; Institut d'Estudis Baleàrics; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.

Audiovisual

Basat en l'obra *El sistema mèdic d'una societat africana. Els evuzok del Camerun*, de Lluís Mallart, publicada per la Càtedra, s'ha realitzat el film etnogràfic *Dansa als esperits*, dirigit per Ricardo Íscar, coproduït per Únicamente Severo & Films 59 i Televisió de Catalunya (TVC), sota la direcció executiva de Daria Esteva. El film ha estat presentat als festivals de Rotterdam i Navarra. Se'n va fer una sessió inaugural al cinema Verdi Park de Barcelona el dia 17 de juny de 2010. Se'n farà una versió reduïda, que serà difosa per TV3.

Àudio

CD *Rona Maubere. Músicas y otros sonidos de Timor Oriental, Musika ho lianlian sira hosi Timor Lorosae, Music and other sounds from East Timor* (2010). Realitzat per Xabier Erkizia (textos, sons), Iñigo Telletxea (sons), Asier Gogortza (fotografies), Xavier Balderas (disseny). AUDIOLAB.

Laboratori de Fonètica

Director: Daniel Recasens i Vives

El Laboratori de Fonètica de l'Institut d'Estudis Catalans ha desenvolupat projectes de recerca de fonètica experimental des de l'any 1990 ençà sota la direcció del lingüista Daniel Recasens, i la participació de personal contractat i becaris procedents dels camps de l'estadística (Aina Espinosa), la psicologia (Maria Dolors Pallarès), la biologia (Jordi Fontdevila) i la física (Macarena Cagigal).

La recerca del laboratori s'ocupa de tres temes fonamentals: les característiques fonètiques dels dialectes catalans; els mecanismes de producció de sons lingüístics; els factors articuladoris i acústics, i les estratègies perceptuals, que propicien els canvis fonètics. Aquesta recerca ens informa amb objectivitat sobre diferències de producció fonètica entre dialectes del català, contribueix a una millor caracterització de la tipologia universal dels sons, i permet de formular hipòtesis sobre l'evolució fonètica de les llengües i, en particular, del català i de les altres llengües romàniques.

La utilitat de la fonètica experimental per formular hipòtesis sobre el canvi fonètic també és aplicable a les vocals. Així, per exemple, la constatació mitjançant l'anàlisi espectral que les vocals dels mots catalans *set* i *bo* són més obertes en mallorquí i valencià que en barceloní podria indicar que les *e* i *o*

obertes (/ɛ/ i /ɔ/) eren especialment obertes en el català del Principat abans de la conquesta de les Illes Balears i del País Valencià a l'edat mitjana.

Projectes de recerca

El Laboratori ha participat com a *partner* espanyol en projectes d'àmbit europeu (1989-1991 ESPRIT-ACCOR Basic Research Action 3279 «Articulatory-acoustic correlations in coarticulatory processes: A cross-language investigation»; 1992-1995 ESPRIT-SPEECH MAPS Basic Research Action 6975 «Mapping of Action and Perception of Speech»), espanyol (projectes dels ministeris d'Educació i Ciència i de Ciència i Innovació, des del 1990 fins al moment actual) i català (grup de recerca consolidat SGR Grup de Fonètica Experimental, des del 1995 fins al moment actual).

Producció científica

Els resultats de la recerca portada a terme al Laboratori han estat publicats en llibres i en revistes de prestigi en el camp de la fonètica experimental, de la lingüística i de la filologia (*Diachronica*, *Estudis Romànics*, *Journal of the Acoustical Society of America*, *Journal of Phonetics*, *Journal of Speech and Hearing Research*, *Language and Speech*, *Phonetica*, *Speech Communication*). Una relació de les publicacions més rellevants i el text complet d'una bona part de les quals es troba al web.

Equipament i programari

El Laboratori disposa d'un equipament per a l'enregistrament i l'anàlisi articulatòria i acústica de sons de parla (magnetòmetre, electropalatògraf, electroglotògraf, equip Kay Elemetrics). Aquestes eines permeten d'estudiar el contacte linguopalatal, el moviment de la llengua, dels llavis i de la mandíbula, i la vibració de les cordes vocals, així com la freqüència, la intensitat i la durada dels segments fonètics a partir del senyal acústic. El laboratori també està equipat per preparar tests de percepció i de temps de reacció per a l'avaluació de l'efectivitat de paràmetres acústics en la identificació de fonemes i sons (programa ASL de Kay Elemetrics, SuperLab). Han estat escrits al laboratori programes en MatLab per a l'anàlisi simultània de dades glotogràfiques i acústiques (vegeu el programa Peakdet2 a l'enllaç <http://voiceresearch.free.fr/egg>) i per a l'aplicació del mètode d'índex de contacte linguopalatal (vegeu el programa Articulate Assistant mitjançant l'enllaç <http://www.articulateinstruments.com/DownloadAI.htm>).

Col·laboració amb altres grups de recerca

Part de la recerca portada a terme al laboratori es fa en col·laboració amb al-

tres grups d'investigació. S'insereix sobretot en el marc del grup de recerca consolidat de la Generalitat de Catalunya Grup de Fonètica Experimental, gestionat per l'Institut d'Estudis Catalans, que compta amb la participació d'investigadors de les universitats Autònoma de Barcelona, Rovira i Virgili, de les Illes Balears i de Salamanca, i el Zentrum für Allgemeine Sprachwissenschaft de Berlín. Fruit d'aquesta col·laboració s'han organitzat els actes següents: el 15è Congrés Internacional de Ciències Fonètiques al Palau de Congressos de Montjuïc amb assistència de prop de mil congressistes d'arreu del món (M. J. SOLÉ, D. RECASENS i J. ROMERO, *Proceedings of the 15th International Congress of Phonetic Sciences*, Causal Productions, 2003, 3 v.); el simposi «Experimental Phonetics and Sound Change», celebrat a la Universitat de Salamanca l'any 2008 (en premsa: D. RECASENS, F. SÁNCHEZ MIRET i J. WIREBACK, *Experimental Phonetics and Sound Change*, Munic, Lincom Europa), i amb vista al curs 2010-2011, el Workshop on Sound Change, que tindrà lloc a l'Institut d'Estudis Catalans, el mes d'octubre del 2010.

Centres vinculats

Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT)

Directora: Rosa Colomer i Artigas

L'Institut d'Estudis Catalans participa en el Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT) amb la presència al Consell de Direcció i al Consell Supervisor.

Consell de Direcció

Vicepresident: President de l'IEC

Vocal: Isidor Marí i Mayans

Consell Supervisor

President: Joan Veny i Clar

Vocals: Carolina Santamaria i

Jordà

Pere Lluís i Font

Creat el 1985 per l'Institut d'Estudis Catalans i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT) és actualment un consorci entre aquestes dues entitats i el Consorci per a la Normalització Lingüística, que es regeix pel Decret 217/1997, del 30 de juliol.

El TERMCAT té per finalitat l'elaboració, la promoció i la difusió de recursos terminològics, la normalització dels neologismes catalans i la prestació de serveis d'assessorament per a facilitar l'ús de la llengua en els àmbits científics, tècnics i socioeconòmics.

Per a una informació detallada sobre l'activitat del TERMCAT, consulteu l'adreça <http://www.termcat.cat>.

Centre de Recerca Matemàtica (CRM)

Director: Joaquim Bruna i Floris

L'Institut d'Estudis Catalans participa en el Centre de Recerca Matemàtica (CRM) amb la presència al Consell de Direcció.

Consell de Direcció

Vicepresident: President de l'IEC

Vocals: Joandomènec Ros i

Aragonès

Joan Girbau i Badó

Ricard Guerrero i Moreno

L'Institut d'Estudis Catalans creà l'any 1984 el Centre de Recerca Matemàtica (CRM) amb l'objectiu principal de posar a la disposició dels matemàtics catalans un centre d'investigació que estimulés la millora de la recerca matemàtica a Catalunya, tant en l'aspecte qualitatiu com en el quantitatiu. El 2002 el CRM va esdevenir un consorci amb personalitat jurídica pròpia, integrat per l'Institut d'Estudis Catalans i la Generalitat de Catalunya, la qual hi participa per mitjà del Departament d'Economia i Coneixement.

Per assolir aquest objectiu, el CRM convida destacats científics d'arreu a fer estades de recerca, facilita el contacte amb aquests i amb institucions científiques als nostres joves investigadors, duu a terme programes de recerca, organitza congres-

sos, seminaris i altres reunions científiques i difon els resultats de la recerca.

Per a una informació detallada sobre l'activitat del CRM, consulteu l'adreça <http://www.crm.cat>.

Centre d'Estudis del Risc Tecnològic (CERTEC)

Director: Joaquim Casal i Fàbrega

El Centre d'Estudis del Risc Tecnològic (CERTEC) és una organització que té per objectius la recerca i la formació en els diversos camps del risc tecnològic. Va ser creat l'any 1992 per la Universitat Politècnica de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans.

El CERTEC està format per una vintena de persones entre professors, investigadors i estudiants de postgrau. Es duen a terme programes de recerca relatius als diferents aspectes del risc tecnològic i de l'impacte ambiental: modelització matemàtica d'accidents greus, incendis, ex-

plosions, núvols tòxics, transport de materials perillosos, impacte ambiental accidental, estudis d'accidentalitat a la indústria, etc. Alguns d'aquests programes es desenvolupen en el marc de la col·laboració internacional, altres per a l'Administració i altres per a empreses. El CERTEC investiga també accidents per a companyies d'assegurances, empreses o jutjats. El Centre d'Estudis del Risc Tecnològic duu a terme també una important tasca de formació, participant en l'organització de cursos, seminaris i jornades. Té també intenses relacions internacionals, materialitzades en projectes de recerca conjunts i programes de bescanvi d'investigadors i d'estudiants.

Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF)

L'Institut d'Estudis Catalans participa en el Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) amb la presència al Consell de Direcció i al Patronat.

Consell de Direcció

Director: Javier Retana
Vocal: Xavier Bellés i Ros

Patronat

President de l'IEC
Joandomènec Ros i Aragonès

El Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) és un centre de recerca bàsica i aplicada en ecologia terrestre, especialment forestal.

La figura institucional del CREAF és la de consorci, creat pel Decret 300/1987, del 4 d'agost, i és constituït per la Generalitat de Catalunya, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans.

Els seus objectius són:

— realitzar recerca bàsica i aplicada sobre els sistemes ecològics terrestres,

— desenvolupar eines conceptuals i metodològiques per millorar la gestió del medi,

— difondre aquests coneixements mitjançant activitats de formació, assessorament i difusió.

El Patronat és el màxim òrgan de govern del CREAF. Un Consell de Direcció, nomenat pel Patronat, el regeix. El CREAF és un institut universitari adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona i un centre associat a l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA).

Òrgans de govern:

— Patronat: format pel president (conseller de Medi Ambient) i els vocals (rector de la Universitat Autònoma de Barcelona; president de l'Institut d'Estudis Catalans; representants d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries, del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'Institut d'Estudis Catalans); els membres honoraris Jaume Terradas i Ferran Rodà, i el secretari (director del CREAF).

— Consell de Direcció: format pel president (director del CREAF) i els vocals (Departament de Medi Ambient; Departament d'Innovació, Universitats i Empresa; Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries; Universitat Autònoma de Barcelona; Universitat de Barcelona, i Institut d'Estudis Catalans).

Per obtenir-ne informació detallada, consulteu l'adreça *www.creaf.uab.es*.

Oficines

Oficina d'Assessorament Lingüístic (OAL)

Oficina de Gramàtica (OG)

Oficina d'Onomàstica (OdO)

Oficines Lexicogràfiques (OL)

Oficina d'Assessorament Lingüístic (OAL)

Director: Isidor Marí Mayans

L'Oficina d'Assessorament Lingüístic (OAL) s'ocupa d'atendre les consultes lingüístiques que s'adrecen a l'IEC, tenint en compte la normativa fixada per a la llengua catalana, i també s'ocupa d'estudiar les consultes no fixades des del punt de vista normatiu amb les altres oficines de la Secció Filològica.

D'altra banda, l'OAL també duu a terme estudis de qüestions lingüístiques per elaborar criteris, així com analitza dades lingüístiques per tal d'extreure'n resultats i possibles actuacions.

Projectes

Durant aquest curs l'Oficina ha prosseguit, juntament amb la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i el Centre de Terminologia TERMCAT, les tasques relatives al funcionament i a la millora del servei unificat de consultes Optimot. Aquestes tasques es concreten en els aspectes següents:

1. Entorn informàtic

a) Plataforma informàtica

L'OAL ha participat en l'actualització i la millora de les diverses versions de la plataforma informàtica per mitjà de la qual s'estructura el servei unificat de consultes Optimot.

b) Cercador públic

Pel que fa a les obres relacionades amb l'IEC, s'ha treballat sobretot en una nova opció de cerca, els verbs conjugats, que aplega un conjunt de fitxes elaborades a partir de la morfologia verbal de la versió provisional de la gramàtica normativa.

2. Servei d'atenció personalitzada

a) Nivell 1

Periòdicament s'estableixen contactes amb els tècnics de nivell 1 per a informar-los de les novetats lingüístiques provinents de l'IEC i per a millorar el coneixement de les obres normatives. També se'ls proporciona constantment el suport necessari per a resoldre qualsevol qüestió lingüística.

b) Selecció de les obres de consulta

S'han estudiat noves obres de consulta que es consideren necessàries per a l'atenció personalitzada de l'Optimot (en paper i en línia).

3. Seguiment del projecte

a) Reunions del Comitè de Direcció de l'Optimot

Han prosseguit les reunions del Comitè de Direcció de l'Optimot —del qual forma part el director de l'Oficina, Isidor Mari— en què es duu a terme el seguiment de l'evolució del servei.

b) Reunions de seguiment en el terreny tècnic

Periòdicament es duen a terme reunions entre els tècnics dels tres organismes que conformen el servei (DGPL, TERMCAT i IEC) per a avaluar el funcionament del servei de consultes unificat i per a plantejar noves millores i necessitats del servei.

c) Reunions entre la DGPL i l'IEC

S'han dut a terme reunions per a estudiar la prestació del servei de nivell 2, el manteniment i l'actualització de fonts, i la incorporació de noves fonts.

d) Reunions entre el nivell 1 de l'Optimot i l'IEC

S'han dut a terme reunions per a avaluar les tasques de creació de noves fitxes Optimot i de revisió de fitxes existents, i per a unificar criteris a l'hora de respondre a les consultes rebudes a l'atenció personalitzada.

Tasques lingüístiques

L'activitat principal de l'OAL és l'atenció i la resposta a les consultes lingüístiques rebudes, especialment les que fan referència a la normativa de la llengua catalana.

a) Consultes lingüístiques

L'OAL rep consultes directament de centres públics (departaments de la Generalitat de Catalunya, Serveis de Català dels ajuntaments i universitats), de diverses entitats públiques i privades (com associacions, editorials i també mitjans de comunicació) i de particulars. Les consultes provinents de l'atenció personalitzada de l'Optimot ocupen bona part dels recursos de l'Oficina, atès que són qüestions especialment complexes que el grup de lingüistes del nivell 1 de l'Optimot no ha pogut resoldre. Finalment, l'OAL també ha donat resposta a diverses consultes procedents d'altres serveis de l'IEC.

b) Altres tasques lingüístiques

L'OAL també atén preguntes dels lingüistes del nivell 1 de l'Optimot sobre qüestions no pròpiament derivades de les consultes rebudes, sinó dels processos de recerca i estudi.

D'altra banda, l'OAL també s'ocupa de validar les fitxes Optimot que elabora el nivell 1 de l'Optimot. Gran part d'aquestes fitxes estan relacionades internament (constel·lacions de fitxes), per la qual cosa la tasca de revisió esdevé més complexa.

Oficina de Gramàtica (OG)

Director: Manuel Pérez Saldanya

Organització

En aquest curs l'Oficina de Gramàtica (OG) ha treballat en els aspectes de caràcter organitzatiu següents:

— S'ha continuat alimentant el fons documental digital que integra el Corpus Informatitzat d'Obres Gramaticals (CIOG), que el dia 31 d'agost disposa de 4.845 documents.

— S'ha incrementat el fons de la biblioteca de l'Oficina de Gramàtica amb l'adquisició de cinquanta obres.

— S'ha reforçat l'equip tècnic de l'OG mitjançant la convocatòria d'una plaça de tècnic lingüístic per a l'Oficina de Gramàtica (3 de desembre), resolta a favor de Jaume Salvanyà (8 de febrer), que s'ha incorporat a l'OG el 22 de febrer.

Projectes

Al llarg d'aquest període, l'OG ha prosseguit, juntament amb la Comissió de Gramàtica, les tasques relatives a l'elaboració de la *Gramàtica de la llengua catalana*. Aquestes tasques es concreten en els aspectes següents:

1. L'elaboració de la part de sintaxi. L'OG ha assistit els redactors, Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau, preparant material per a l'elaboració de diversos capítols de sintaxi. La comesa de l'oficina ha consistit bàsicament en les tasques següents:

a) La gestió de la documentació que han generat la discussió d'esmenes presentades per la Comissió de Gramàtica i la Secció Filològica als diversos esborranys de la part de sintaxi de la Gramàtica que s'hi han sotmès (1. L'oració: conceptes generals, 6. Els pronoms: pronoms personals i altres clítics pronominals, 9. La predicació verbal, 12. Les conjuncions i altres connectors. Les construccions coordinades, 13. Les oracions subordinades substantives), així com a la redacció de parts concretes de diversos capítols (complement directe preposicional amb relatius, els termes de color, interrogatives indirectes dependents de preposició, el pronom demostratiu seguit d'adjectiu o participi, la posició dels pronoms complements d'un infinitiu dependent d'un verb de percepció o d'un verb causatiu).

b) L'elaboració de recerques i estudis sobre els aspectes següents: I) els verbs *tallar(-se)*, *triar(-se)* i *negar(-se)* (10 de setembre de 2009); II) la construcció “*allò + adjectiu*” (1 d'octubre de 2009); III) categoria, flexió i combinació dels termes de color (21 d'octubre de 2009); IV) la construcció “*per + adjectiu*” amb valor causal (30 de novembre de 2009); V) la persona 2 de l'imperatiu de *dar* (30 de novembre de 2009), la flexió del verb *dar* (2 de març de 2010); VI) l'imperatiu del verb *heure* o *haure* o *haver* (2 de desembre de 2009), les formes d'imperatiu del verb *haver* o *heure* (15 de desembre de 2009), l'ordre de presentació dels verbs *heure*,

haure i *haver* (26 de gener de 2010); VII) les locucions *per si sol*, *(tot) sol*, *per si mateix* i *(per) ell mateix* (5 d'octubre de 2009); VIII) excepcions a l'ús de la dièresi en derivats i compostos (4 de març de 2010); IX) qüestions suscitàdes en els models de conjugació de la Gramàtica (7 d'abril de 2010), proposta de resolució de les qüestions suscitàdes en els models de conjugació de la Gramàtica (30 de juny de 2010); X) els predicats de *esdevenir* i la seva pronominalització (25 de març de 2010).

c) La gestió i l'arxiu dels esborranys elaborats pel ponent i els redactors juntament amb les observacions dels membres de la Comissió de Gramàtica i de la Secció Filològica a aquests esborranys, corresponents als temes de sintaxi suara esmentats (veg. § 1a).

2. La revisió de l'expressió de les orientacions normatives i la variació en la Gramàtica.

3. L'establiment d'una guia d'usos tipogràfics per a la redacció de la Gramàtica.

4. El manteniment del sistema de consulta per als membres de la Secció Filològica per mitjà de l'extranet de l'Institut (<http://extranet.iec.cat>) dels esborranys de la part de sintaxi ja esmenats per la Secció.

5. El seguiment de les parts de la *Gramàtica* que són de consulta general al web de l'Institut. S'ha dut a terme una revisió específica dels models de conjugació verbal per tal que se'n pugui fer difu-

sió mitjançant el servei de consultes lingüístiques Optimot de la Generalitat de Catalunya. D'altra banda, aquestes parts han estat objecte d'observacions adreçades a l'Oficina de Gramàtica per particulars, concretament per Daniel Vivern i Lladó, de Girona (16 d'octubre de 2009), i Josep Peres Monter («Crítica del text provisional de la Gramàtica de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans», 18 d'octubre de 2009). L'Oficina de Gramàtica ha analitzat i sistematitzat aquestes observacions perquè puguin ser preses en consideració quan es faci la revisió final de la Gramàtica.

Adicionalment, l'Oficina de Gramàtica també s'ha ocupat puntualment d'atendre consultes gramaticals procedents de l'Oficina d'Assessorament Lingüístic i d'altres entitats i particulars.

Activitats

— Manuel Pérez Saldanya, Gemma Rigau, Xavier Rofes, «Gramàtica de la llengua catalana: organització, descripció de tasques i estat actual», presentació davant el secretari general i la subdirectora de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 24 de març de 2010.

— Manuel Pérez Saldanya, Gemma Rigau, Xavier Rofes, «Gramàtica de la llengua catalana», presentació davant del Ple de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 7 de juny de 2010.

Oficina d'Onomàstica (OdO)

Director: Josep Moran i Ocerinjauregui

Atenció de consultes

L'activitat principal de l'Oficina d'Onomàstica (OdO) des del moment de la seva creació ha estat l'atenció i la resposta a les consultes onomàstiques, tant de toponímia com d'antroponímia, adreçades a l'Institut d'Estudis Catalans. Durant aquest curs, s'han rebut al voltant de dues-centes noranta consultes (que van des d'un nom propi concret a llistes de desenes de noms propis), que provenen dels Centres de Normalització Lingüística del Consorci per a la Normalització Lingüística, de diversos departaments de la Generalitat de Catalunya (Territori i Sostenibilitat, Justícia, Medi Ambient, Cultura, Governació, etc.), dels serveis de llengua catalana dels ajuntaments i universitats (com la de les Illes Balears i la de València), de diverses entitats públiques i privades (com associacions, editorials, i també molt sovint dels mitjans de comunicació —premsa i ràdio—) i de particulars.

Normalització de l'antroponímia catalana

L'expedició de certificats —i, en uns casos específics, de notes informatives— per a la normalització de la forma escrita dels noms i, sobretot, dels cognoms catalans, que es va incrementar a partir de la promulgació de la Llei 1/1998, del 7 de gener,

de política lingüística —concretament de l'article 19 «L'antroponímia», del capítol II «L'onomàstica»— i del Decret 208/1998, del 30 de juliol —en el qual es regula el procés de correcció lingüística dels noms i cognoms—, ha esdevingut una tasca central de l'OdO a partir de la promulgació del Decret 138/2007, del 26 de juny, de modificació del Decret 208/1998, ja que a partir del dia 27 de juny de 2007 tots els certificats han de ser expedits per l'Institut d'Estudis Catalans, mentre que fins aquell moment era una feina compartida amb la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. Aquest decret ha comportat que durant aquest curs s'hagi continuat realitzant un nombre molt important de certificats (715) i notes informatives (69). Tota la informació sobre certificats i notes informatives es troba sistematitzada i actualitzada en la base de dades de l'OdO sobre regularització de noms i cognoms.

Comissió de Toponímia de Catalunya. Segona edició del Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya

Durant el mes de setembre del 2009 va aparèixer la segona edició del *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*, un projecte que es va iniciar l'any 2005 i que comporta una ampliació de 15.000 topònims respecte de la primera edició, de manera que aquesta obra inclou pràcticament la totalitat de la toponímia

del Principat en l'escala 1:50.000, que abraça uns 54.000 topònims.

La segona edició del *Nomenclàtor oficial*, que es va presentar públicament el dia 23 de febrer de 2010 a la seu de l'Institut, s'ha realitzat des de la Comissió de Toponímia de Catalunya amb la participació de diversos departaments de la Generalitat, de l'Institut d'Estudis Catalans (per mitjà de l'Oficina d'Onomàstica de la Secció Filològica), del Consorci per a la Normalització Lingüística, de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, del Conselh Generau d'Aran i de l'Associació Catalana de Municipis i Comarques i de la Federació de Municipis de Catalunya. A més d'un nou format —en què guanya protagonisme la toponímia i la cartografia—, incorpora la transcripció fonètica i l'enregistrament sonor (en la versió a Internet) dels noms dels nuclis de població —al voltant de 4.400 topònims—, que s'ha realitzat comarcalment. Així, la versió informatitzada del *Nomenclàtor oficial* complementa la transcripció fonètica que conté l'edició en paper i permet disposar d'una eina molt completa d'acord amb les directrius de les Nacions Unides sobre toponímia.

Posteriorment des de l'Oficina d'Onomàstica s'han realitzat diverses presentacions de la segona edició del *Nomenclàtor oficial*: el 27 de març de 2010 a Porreres, a Mallorca, en la XXIII Jornada d'Antroponímia i Toponímia organitzada pel Gabinet d'Onomàstica de

la Universitat de les Illes Balears; el 15 d'abril a Tremp, i el 16 d'abril, davant del Ple de la Secció Filològica.

***Organització del XXIV Congrés
Internacional d'ICOS sobre Ciències
Onomàstiques a Barcelona l'any 2011
(5-9 de setembre)***

Amb la finalitat de donar a conèixer internacionalment l'onomàstica catalana i les tasques de la Comissió de Toponímia de Catalunya, des de la Comissió, conjuntament amb la Universitat de Barcelona, es va endegar la candidatura de Barcelona com a seu del XXIV Congrés Internacional de Ciències Onomàstiques, en el marc dels congressos de The International Council of Onomastic Sciences (ICOS), que es realitzen cada tres anys.

Durant l'estiu del 2008 es va planificar la candidatura de Barcelona, que es va presentar al congrés d'ICOS realitzat a Toronto del 17 al 22 d'agost de 2008, i en què s'havia d'elegir la seu del col·loqui següent, i on finalment la candidatura de Barcelona va guanyar la votació per ser la seu de l'any 2011. A partir d'aquell moment es van iniciar les tasques d'organització del congrés, que es realitzarà entre el 5 i el 9 de setembre de 2011. Durant el darrer curs, l'organització del congrés ha estat la tasca principal de la Comissió de Toponímia de Catalunya i, en bona mesura, també de l'Oficina d'Onomàstica.

Les preinscripcions per participar en el congrés indiquen que comptarà amb

una participació molt nombrosa, amb més de cinc-centes comunicacions. El congrés inclourà, a més, dues conferències plenàries, dues taules rodones, quinze tallers, dos actes d'homenatge (a Antoni M. Badia i Margarit i a Ramon Amigó, ambdós membres de l'IEC). La realització d'aquestes activitats concentrades en cinc dies ha obligat a programar-les en setze sessions paral·leles.

L'organització del Congrés, doncs, ha estat llarga, ja que es va iniciar el 9 de maig de 2008, en què es va constituir el grup de treball per preparar la candidatura de Barcelona per organitzar el congrés. Posteriorment, una vegada concedida l'organització des d'ICOS, es va constituir el Comitè Organitzador i el Comitè Científic del congrés. Solament durant aquest darrer any, s'han realitzat una vintena de reunions de treball del Comitè Organitzador i dels grups de treball de les diferents àrees (exposició bibliogràfica, tallers, homenatges, etcètera).

La participació de l'OdO en l'organització ha estat fonamental, com també ho serà en la realització del congrés. El director de l'OdO és el president executiu del congrés i també hi tindrà una intervenció directa, tant en l'acte d'homenatge al doctor A. M. Badia i Margarit (en què també participarà el president de la SF), amb la conferència plenària, com en les sessions acadèmiques, en què participarà amb la comunicació «Nom comú i nom propi segons Thomas Hobbes».

L'OdO ha estat l'encarregada d'organitzar l'acte d'homenatge al doctor Badia, l'exposició bibliogràfica, diversos tallers (com el dedicat a les acadèmies de la llengua i les televisions públiques o el de l'Academia de la Llingua Asturiana) i la trobada d'autoritats, que era un dels punts centrals del congrés i que s'ha pogut organitzar gràcies a la coordinació de Mar Batlle.

La participació des de l'Oficina en el desenvolupament de les sessions del congrés també es preveu rellevant: Joan Anton Rabella és el president científic de la secció 11, dedicada als processos d'estandardització onomàstica, i també és el responsable de l'exposició bibliogràfica, a més d'organitzar i haver de participar com a ponent en el taller dedicat a la relació entre les acadèmies de la llengua i les televisions públiques en l'ús de la toponímia i en el taller dedicat a presentar el funcionament i les tasques de la Comissió de Toponímia de Catalunya; i Mar Batlle, a més de la coordinació de la trobada d'autoritats, hi participarà amb la comunicació titulada «The activities of the Institut d'Estudis Catalans (Institute of Catalan Studies) for the standardization of the Catalan geographical names».

Assessorament i publicació de reculls d'onomàstica i ajuts a la recerca

Des de l'OdO s'ha continuat portant a terme la tasca de promoció i d'assessorament per a la realització de reculls d'ono-

màstica, a més de continuar la publicació de monografies onomàstiques.

Durant el mes de maig ha aparegut la monografia onomàstica de Fèlix Bruguera titulada *Recull de noms d'Osor*. I s'ha treballat en la publicació de dos reculls més, el de Moisès Selfa, *Onomàstica de la Bisbal d'Empordà*, i el de Josep M. Coll i Ramon Amigó, *Onomàstica del terme municipal de Pratdip*.

La voluntat de facilitar la publicació d'aquest tipus de reculls es concreta principalment en les obres que van apareixent a la col·lecció «Treballs de l'Oficina d'Onomàstica», encara que des de l'OdO s'assessora igualment els treballs que es publiquen fora de l'Institut, com el recull d'Antònia Serres: *Els noms de lloc i de persona del Pinell de Brai*, publicat a Calaceit l'estiu del 2010.

Col·loquis, cursos i conferències

— El 27 de març de 2010, Mar Batlle va participar en la XXIII Jornada d'Antroponímia i Toponímia, realitzada a Porreres i organitzada pel Gabinet d'Onomàstica de la Universitat de les Illes Balears, amb la conferència «El Grup d'Experts en Noms Geogràfics de les Nacions Unides, la Comisión Especializada en Nombres Geográficos i el futur Nomenclàtor Geográfico Nacional».

— El 22 d'abril, Joan Anton Rabella va participar en el I curs de correcció avançada per a l'edició de textos científics i tècnics, organitzada pel Servei de

Correcció de l'IEC, en la sessió dedicada a l'onomàstica.

— El 16 de juny, Joan Anton Rabella va impartir el curs L'assessorament sobre toponímia als ajuntaments per als tècnics del CPNL.

Relacions institucionals i projectes *Institut d'Estadística de Catalunya* *(Idescat)*

L'Institut d'Estudis Catalans va signar, el 9 de juliol de 2010, un conveni de col·laboració amb l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) que establia el marc de relació amb aquesta institució de la Generalitat de Catalunya i que tenia com a objectiu principal la revisió per part de l'OdO de la toponímia que emprava l'Idescat en el *Nomenclàtor d'entitats de població de Catalunya* (NOMENCAT 2008) i els *Codis territorials i administratius a Catalunya* (GEOCAT 2009).

La tasca fonamental d'aquest conveni se centra en la revisió i l'assessorament sobre l'exonímia, ja que la toponímia catalana s'ajusta a la segona edició del *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* (2009).

Parlament de Catalunya

Durant aquest curs s'ha iniciat la revisió d'un ampli document sobre els gentilicis (endògens i exògens) realitzat pel Servei d'Assessorament Lingüístic del Parlament de Catalunya.

Universitat de les Illes Balears

Des de l'OdO s'està treballant en l'assessorament a la Comissió Tècnica d'Assessorament Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears sobre el document *L'ús de l'article en la toponímia urbana de les Illes Balears*.

Comisión Especializada de Nombres Geográficos (Ministeri de Foment)

A més de la continuació de la participació de Joan Anton Rabella en la Comisión Especializada de Nombres Geográficos (CENG) del Ministeri de Foment (que és l'organisme que està treballant en les tasques de realització dels diferents nomenclàtors de l'Estat espanyol i que coordina l'ús de la toponímia en l'àmbit

estatal), durant el mes de maig va participar, juntament amb Mar Batlle, en la Jornada de la CENG que es va realitzar els dies 26 i 27 a València.

Grup d'Experts en Noms Geogràfics de les Nacions Unides

Mar Batlle ha participat amb dues conferències (*Exonym usage in Catalonia i Use of exonyms and endonyms in the road signs of Spain*) en el 10è Congrés del Grup de Treball sobre Exonímia del Grup d'Experts en Noms Geogràfics de les Nacions Unides (GENUNG) que s'ha realitzat a Tainach (Àustria) del 28 al 30 d'abril, i que ha estat dedicat a l'estudi i la discussió de les principals directrius internacionals en l'ús dels exònims.

Oficines Lexicogràfiques (OL)

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Les tasques que duen a terme les Oficines Lexicogràfiques (OL) tenen per objectiu principal el desenvolupament dels projectes lexicogràfics aprovats per la Secció Filològica (SF). Per això, l'activitat de les OL s'estructura a l'entorn de tres eixos:

— L'actualització de la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2).

— La redacció de la segona edició del *Diccionari manual* de l'Institut d'Estudis Catalans (DM2).

— L'elaboració d'un nou diccionari normatiu.

Les OL també s'ocupen d'atendre consultes sobre normativa lèxica del català i de fornir de materials lexicogràfics les institucions que en sol·liciten.

La segona edició del DIEC2

a) Recollida, classificació i anàlisi de propostes tocant al lèxic del diccionari.

Al llarg d'aquest curs les OL han continuat la tasca de recollida, d'anàlisi i de classificació de propostes relacionades amb el lèxic (addicions, modificacions i supressions) amb vista a l'actualització del DIEC2. Quan ha calgut (per la difi-

cultat o la transcendència d'alguns casos), les OL han preparat els informes corresponents. Durant el curs 2009-2010 s'han elaborat exactament quaranta-dos d'aquests informes. A partir d'aquests documents, la Comissió de Lexicografia (CL), a les reunions de la qual assisteix un membre de les OL, i la SF prenen acords sobre el lèxic que posteriorment s'apliquen en el diccionari normatiu.

D'entre les qüestions resoltes per aquest procediment n'hi ha dues que cal destacar:

— La sol·licitud del Consell de Col·legis de Mediadors d'Assegurances de Catalunya que la Secció Filològica introduís en el DIEC2 les modificacions i adicions que els professionals de les assegurances consideren necessàries per tal que el diccionari normatiu reflecteixi fidelment l'activitat d'aquest col·lectiu.

— La sol·licitud del Consell Supervisor del TERMCAT que la Secció Filològica introduís en el DIEC2 el mot *amazic -iga*, atesa la seva consolidació en català.

Quan les propostes estaven relacionades amb el lèxic d'especialitat, sempre que s'ha considerat necessari, s'han tramès consultes als especialistes corresponents.

b) *El DIEC2 a Internet*

Un cop enllestida l'actualització del DIEC2 en línia, que tingué lloc el març de 2009, les OL han iniciat les tasques de

recollida, classificació i preparació de modificacions amb vista a una altra actualització.

Entre el setembre de 2009 i l'agost de 2010, el DIEC2 en línia ha rebut 17.845.968 consultes. En set dels onze mesos que comprèn el curs s'ha superat el milió i mig. Concretament, el mes amb un nombre més elevat de consultes fou el març de 2010, amb un total d'1.924.528.

c) *La base de dades lexicogràfiques*

El manteniment, l'actualització i la millora de la base de dades de les Oficines Lexicogràfiques (BDOL) és una de les tasques que es duu a terme regularment a les OL en col·laboració amb el Servei d'Informàtica de l'Institut. Atès que la BDOL és una eina fonamental per als treballs lexicogràfics que es desenvolupen a les Oficines, el manteniment de la base és una tasca prioritària.

El nou diccionari normatiu

L'objectiu que la Secció Filològica s'havia fixat per a aquest curs, tocant al nou diccionari normatiu, era l'assoliment d'un acord sobre el model de llengua que havien de reflectir les obres normatives de l'Institut.

Amb vista a aquest objectiu i per tal d'obtenir opinions de fora de la institució, la Secció organitzà per al 13 de novembre de 2009 una sessió extraordinària en què cinc professionals de la llengua procedents de diferents àmbits

van exposar la seva visió sobre el model de llengua. Aquests professionals van ser Josep M. Baldaquí i Joan Melià, de l'àmbit de l'ensenyament (Universitat d'Alacant i Universitat de les Illes, respectivament); Oriol Camps i Neus Picó, de l'àmbit dels mitjans de comunicació, i Francesc Parcerisas, poeta, traductor i crític literari.

A partir d'aquestes intervencions, la CL i la SF han treballat la resta del curs en la redacció de diversos esborranys de l'acord fins que, finalment, en la reunió del Ple del 2 de juliol de 2010, la Secció en va aprovar el text definitiu.

La segona edició del Diccionari manual de l'IEC (DM2)

Durant el curs 2009-2010 s'ha conclòs la part informàtica del projecte del DM2:

— S'ha dissenyat i implementat el programa de consultes a la base de dades del DM2, que permet definir i llançar consultes sobre qualsevol camp de la base de dades d'aquest diccionari, eina bàsica en la fase de redacció, tant per a controlar l'aplicació dels criteris lexicogràfics com per a afavorir un tractament homogeni.

— S'ha dissenyat i implementat la funció de generació de llistats en forma de diccionari que permet la visualització dels articles redactats.

— S'ha dissenyat i implementat el programa de coherència del DM2, que permet controlar que el vocabulari utilitzat en la descripció i la il·lustració de les

entrades del DM2 formi part al seu torn de la nomenclatura del DM2.

Durant aquest període també s'ha procedit a l'anàlisi de la llista d'articles nous del DIEC2 per a determinar quins d'aquests articles s'han d'afegir a la nomenclatura del DM2.

Un equip de tres tècnics lingüístics adscrits a aquest projecte ha iniciat durant aquest curs el tractament de les entrades de la base de dades del DM2, consistent a decidir en cada cas si l'entrada en qüestió ha de formar part de la nomenclatura del DM2 o no i, en cas afirmatiu, a redactar l'article lexicogràfic corresponent segons els criteris preestablerts. En finalitzar el curs, l'agost del 2010, la base de dades del DM2 conté una nomenclatura formada per 44.907 entrades (la majoria procedents de la nomenclatura del DM1). El 14 % d'aquestes entrades ja han estat tractades: el 12,5 % ha donat lloc a un article lexicogràfic, mentre que l'1,5 % restant correspon a entrades que han estat desestimades perquè es consideren prescindibles des del punt de vista d'un diccionari manual i que, per tant, no formaran part de la segona edició del DM2.

Finalment, l'abril de 2010 la Comissió de Lexicografia va iniciar l'estudi de qüestions problemàtiques detectades en la redacció dels articles del DM2. La dita Comissió vetlla en tots els casos per tal que no hi hagi contradiccions entre aquest diccionari i el DIEC2, que representa la normativa lèxica vigent.

Altres activitats

a) Consultes lèxiques o lexicogràfiques

Les OL col·laboren habitualment en la resolució de problemes relacionats amb el lèxic i la lexicografia plantejats tant pels diversos serveis, oficines i projectes del propi Institut com per institucions foranes i per particulars.

Durant el curs 2009-2010 les OL han donat resposta a trenta-vuit consultes, procedents de l'Oficina d'Assessorament Lingüístic de la Secció Filològica, de l'Oficina d'Onomàstica i de l'Oficina de Gramàtica de la Secció Filològica, del Servei de Correcció Lingüística i del Servei Editorial de l'Institut, dels projectes de l'Atlas Lingüístic i del *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, del TERMCAT, d'Enciclopèdia Catalana, del Servei de Llengua de la Universitat de Barcelona i del Centre d'Estudis Dalinians.

També s'ha donat resposta a les cent cinquanta-cinc consultes rebudes a la bústia de correu electrònic de les Oficines Lexicogràfiques.

Així mateix, el 10 de març de 2010, i a petició del president de la Secció Filològica, s'ha fet una explicació del DIEC2 i de les tasques que desenvolupen les Oficines Lexicogràfiques amb motiu de la visita de Joaquim M. Puyal a les oficines de la Secció.

b) Sol·licitud de materials

Arran de les sol·licituds fetes per part d'alguns membres o de les altres oficines

de la Secció Filològica, les OL han elaborat diversos documents sobre determinats aspectes del DIEC2 i de la normativa lèxica vigent:

— Informe sobre el mot *rodalia* per al president de la Secció.

— Informe sobre el sexisme en el DIEC2 per al president de la Secció.

— Llista de tots els mots del DIEC2 que duen la indicació de plural «[inv.]».

— Informe sobre els dialectalismes en el DGLC de P. Fabra.

— Llista dels articles del DIEC2 que tenen alguna accepció referida a gentilicis, ètnies o llengües, per a l'Oficina d'Onomàstica.

També hi ha hagut sol·licituds de materials de fora de la Secció Filològica:

— L'octubre de 2009 es va lliurar a Josep M. Pujol, reconegut especialista en escriptura tipogràfica, la llista de tots els mots del DIEC2 que presenten el·lipsis geminada.

— El gener de 2010 es van lliurar a E. Parés els arxius en Excel que contenen el nom científic de tots els animals, les plantes i els fongs recollits en el DIEC2 i els sinònims corresponents.

— El gener de 2010 es van lliurar a la Societat Catalana d'Estudis Jurídics dos arxius de Microsoft Word que contenen totes les accepcions i les subentrades del DIEC2 que tenen les àrees temàtiques de dret o de llenguatge administratiu.

— El juny de 2010 es va elaborar un informe per a J. Mascaró sobre l'ober-

tura de les vocals *e* i *o* en els manlleus esdrúixols que presenten una *i* o una *u* en posició posttònica.

c) *Consell Supervisor del TERMCAT*

Un membre de les OL ha assistit amb una periodicitat quinzenal a totes les reunions que el Consell Supervisor del TERMCAT ha fet al llarg d'aquest curs amb l'objectiu de normalitzar neologismes tècnics i científics.

d) *Formació*

Els dies 6 i 13 d'octubre de 2009 les OL van assistir al curs Introducció a l'hebreu, impartit per Joan Ferrer Costa, reconegut semitista i professor de la Universitat de Girona, i organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans.

e) *Assistència i participació en jornades i conferències*

El 23 d'octubre de 2009 les OL van assistir a la IV Jornada Filològica organit-

zada per l'Associació d'Amics del Doctor Antoni M. Badia i Margarit.

El 12 de novembre de 2009 les OL van participar en la jornada dels III Espais Terminològics: Terminologia i variació lingüística, organitzada pel TERMCAT i que va tenir lloc a la Universitat de Barcelona, amb la ponència *Els dialectalismes en el diccionari normatiu (DGLC, DIEC1 i DIEC2)*.

El 13 de maig de 2010 les OL van assistir a l'homenatge a Josep Moran, organitzat per la Universitat de Barcelona.

Publicacions

SANTAMARIA, Carolina. «Els dialectalismes en el diccionari normatiu (DGLC, DIEC1 i DIEC2)». A: *Espais Terminològics 2009: Terminologia i variació geolingüística: Actes de la jornada del 12 de novembre de 2009*. Vic: Eumo, 2010.

Secretaria Científica

Secretari científic: Ricard Guerrero
i Moreno

Són funcions genèriques de la Secretaria Científica l'assistència en tot el que fa referència a la gestió de les activitats de recerca de l'Institut, organitzades pel Consell Permanent i per l'Equip de Govern, i el suport continuat a la realització i la difusió de les activitats de recerca de les seccions, de les delegacions i de les societats filials. També són funcions de la Secretaria Científica potenciar, fomentar i coordinar les activitats de recerca i desenvolupament en tot l'àmbit de les terres de llengua i cultura catalanes. L'any 2003 la Secretaria Científica va posar en funcionament l'Observatori de la Recerca de l'IEC (OR-IEC), una estructura informàtica i de documentació de referència per a l'anàlisi, la planificació, la coordinació i la difusió de les activitats de recerca i desenvolupament en l'àmbit català. Durant el curs 2009-2010, la Secretaria científica ha intervingut en la preparació, realització i difusió de les activitats següents:

Activitats de suport i difusió de la recerca

Comissió d'Investigació (ajuts de l'IEC per a programes de recerca)

La Secretaria de la Comissió d'Investigació de l'IEC (creada el 30 de juny de

1994) recau en el secretari científic. Durant aquest període, la Comissió es va reunir quatre vegades: el 10 de novembre de 2009, el 26 de gener de 2010, el 3 de març de 2010 i el 14 d'abril de 2010. En aquestes reunions s'ha fet el seguiment del desenvolupament dels programes de recerca del segon Pla Triennal de Recerca 2PTR (2008-2010); s'ha iniciat la tercera edició dels *Reports de la recerca a Catalunya (2003-2008)*; s'ha fet una anàlisi i prospectiva de la recerca a l'Institut d'Estudis Catalans i s'ha preparat i elaborat la proposta de la convocatòria anual d'ajuts a activitats de les societats filials per a l'any 2010.

Comissió de les Societats Filials (ajuts de l'IEC per a activitats i publicacions de les societats filials)

També recau en el secretari científic la Secretaria de la Comissió de Societats Filials de l'IEC. Al llarg del curs 2009-2010 han tingut lloc tres reunions d'aquesta Comissió: el 18 de novembre de 2009, el 17 de febrer de 2010 i el 21 de juny de 2010.

En la primera d'aquestes reunions, el secretari científic informà de l'obertura d'una convocatòria d'ajuts per a activitats i publicacions extraordinàries de les societats filials que es realitzarien durant l'any 2010; anuncià la creació d'un espai a Maria Aurèlia Capmany per als presidents

i membres de les diferents juntes de les societats filials perquè puguin treballar-hi amb més comoditat, i informà de l'elaboració d'un carnet identificatiu per als socis de les societats filials que ho vulguin. En la segona reunió, comunicà la resolució de la convocatòria d'ajuts a activitats i a publicacions de les societats filials, i es va informar de les accions de suport a les societats filials durant el 2010. Finalment, en la tercera reunió s'informà de les accions de suport a les societats filials i de les actuacions per a la millora de la qualitat editorial i de difusió de les revistes de les societats filials.

Projectes editorials i publicacions

Cicle de conferències sobre els premis Nobel

Des de la Secretaria Científica s'ha avançat en el procés d'edició dels volums corresponents a les edicions dels cicles de conferències sobre els premis Nobel (Fisiologia o Medicina, Física, Química, Economia i Literatura) concedits els anys 2006, 2007 i 2008. Les conferències sobre els premis Nobel del 2009 i els anys següents seran publicades en anglès en la revista de l'IEC *Contributions to Science*.

Projecte Scriptorium

El projecte *Scriptorium*, coordinat per l'Institut d'Estudis Catalans, i amb el suport de les Fundacions Alsina i Bofill, Torrens-Ibern i Congrés de Cultura Catalana, té per objectiu principal publicar en

català llibres de text universitaris de diferents carreres, especialment els dels primers cursos.

Durant aquest període s'ha publicat el llibre en dos volums *Física per a la ciència i la tecnologia*, de Paul A. Tipler i Gene Mosca. L'edició ha estat a cura de David Jou i Josep Enric Llebot. Aquest llibre de text és un dels més utilitzats en tot el món en les carreres científicotècniques. El 1994, el projecte *Scriptorium* ja havia publicat una edició anterior de l'obra.

Jornades

Sota el terme de jornades s'inclouen activitats de característiques diverses, però que tenen en comú el fet de tractar temes amb una àmplia repercussió social o bé fer més propera la ciència a la ciutadania, sempre amb un elevat nivell científic. Durant el curs 2009-2010 han tingut lloc les jornades següents:

Terceres Jornades Catalanes de Revistes Científiques (3JCRC)

Aquestes jornades, celebrades els dies 4 i 5 de març de 2010 a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), es van dur a terme amb la voluntat de donar suport als editors de revistes científiques en la millora de les publicacions. Així mateix, es mantingué l'esperit de satisfer les inquietuds principals entorn del món editorial, plantejades també en la primera i segona edicions de les Jornades. D'altra banda, les 3JCRC

volen ser un espai de trobada perquè diverses revistes comparteixin experiències, n'analitzin l'evolució i comentin els seus punts forts i febles.

Durant les 3JCRC, experts en l'avaluació científica i en els indicadors en ciència i tecnologia van parlar sobre la difusió internacional de les revistes científiques i el paper de les biblioteques en el nou entorn de la publicació digital. En aquest context, es van posar de manifest les dificultats que es generen pel fet de considerar únicament com a revistes de qualitat aquelles publicacions incloses en índexs internacionals.

Atesa la importància que té assegurar la inclusió dels articles a les bases de dades de més prestigi, es va arribar a la conclusió que és molt important el grau de compliment de les normes ISO (Organització Internacional de Normalització) de presentació de revistes científiques. A banda de facilitar-ne la difusió internacional, el compliment de les normes afavoreix una comunicació més eficient entre les revistes i els usuaris.

En les edicions anteriors, diversos editors i directors de revistes científiques van posar de manifest la manca d'eines de gestió editorial professional i la dificultat per a adquirir-les. Davant d'aquesta realitat, l'IEC va desenvolupar un sistema d'edició de revistes científiques o d'alta divulgació científica —l'Hemeroteca Científica Catalana (HCC)— basat en l'aplicació *Open Journal System*. Aquesta

eina, de codi obert i ús gratuït, permet preparar revistes en línia i complir els requisits i les normatives internacionals.

És evident que el fenomen de digitalització de les revistes científiques i el moviment d'accés obert han repercutit sobre les vies de comunicació i l'accés a la producció científica. Aquest fet està causant una revolució en l'accés general del coneixement científic.

Enguany, les 3JCRC es van centrar en l'edició electrònica de les revistes científiques i en els projectes i les iniciatives d'accés obert. És per això que es va dissenyar un programa organitzat en tres sessions: Univers digital, Experiència de revistes i Gestió dels continguts. El primer dia es va comptar amb la presència de Luis Collado, responsable de Google Books España, que va parlar sobre la visibilitat de la producció editorial espanyola a Internet. En aquesta primera sessió (4 de març de 2010, al matí), també es va valorar el funcionament de l'Hemeroteca Científica Catalana i s'analitzà la presència de les revistes científiques catalanes en el context internacional. La segona sessió (4 de març de 2010, a la tarda) es dedicà a examinar les experiències de revistes com *Educació Química - EduQ*, *Enseñanza de las Ciencias*, *Geologica Acta* i *Scientia Marina*, en què es va explicar com han aconseguit l'èxit que tenen.

La tercera sessió (5 de març de 2010, al matí) es dedicà a discutir les diverses parts del procés editorial, com

ara les relacions entres els editors i els autors, l'avaluació feta per experts i la presa de decisions en l'acceptació d'articles. La conferència final es dedicà a la revista *Mètode*, de la Universitat de València. Finalment, l'acte es va cloure amb una discussió general en què es van recollir les conclusions principals i les perspectives de futur.

2es Jornades sobre Sostenibilitat i Canvi Climàtic (2JSCC) en commemoració del Dia de la Terra i de l'Any Internacional de la Biodiversitat.

Des del 1970, el Dia de la Terra se celebra arreu del món el 22 d'abril. L'objectiu és conscienciar la ciutadania de l'existència de problemes com ara la contaminació, la conservació de la biodiversitat, el canvi climàtic i altres preocupacions mediamambientals, que estan provocats per la societat moderna.

Les jornades tingueren lloc a l'IEC els dies 28 i 29 d'abril i es van dur a terme les conferències següents: «El futur immediat: reptes i escales», a càrrec de Ramon Folch, director general d'ERF, Gestió i Comunicació Ambiental SL, i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, i «Mitos, leyendas, modas de la gestión de la biodiversidad», a càrrec de Carlos Montes, de la Universitat Autònoma de Madrid (28 d'abril); «Energia de l'hidrogen: perspectives a curt, mig i llarg termini», a càrrec de Jordi Llorca, de la Universitat Politècnica de Catalunya, i

«Where do we stand on Global Warming», a càrrec de Raymond S. Bradley, de la Universitat de Massachusetts a Amherst (29 d'abril). Al final de les Jornades es van extreure les conclusions i es van tractar les perspectives per mitjà d'una discussió final.

Les jornades van ser organitzades per l'IEC, amb la col·laboració de la Institució Catalana d'Història Natural (filial de l'IEC), la Societat Catalana de Biologia (filial de l'IEC) i l'Associació Catalana de Comunicació Científica.

Conferències

Una altra via de divulgar els coneixements científics i promoure l'activitat de les seccions i les societats filials de l'Institut són els cicles de conferències. Durant el curs 2009-2010 han tingut lloc els cicles següents:

Cicle de conferències magistrals

«Ciència per a la ciutadania»

La comunicació científica té per objectiu posar a l'abast de la societat els coneixements aconseguits en qualsevol branca de la ciència. Per assolir-ho, hi ha uns elements imprescindibles i comuns a tots els àmbits del saber: el llenguatge clar i la utilització de termes i expressions que puguin ser entesos per un públic no especialitzat. Hom pot pensar que això és molt difícil d'aconseguir en determinades matèries. Però això no és així, com ho demostra el fet que científics molt presti-

giosos s'hagin convertit en grans divulgadors, amb llibres, articles de premsa i programes de ràdio o televisió que han arribat a milions de persones. L'Institut d'Estudis Catalans, com a acadèmia de les ciències i les humanitats dels territoris de parla catalana, té el dret i el deure de difondre i estendre els coneixements actuals als ciutadans.

Durant aquest curs, el cicle de conferències magistrals s'ha organitzat amb la col·laboració de la Secció de Ciència i Tecnologia i les societats filials Societat Catalana de Física i Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica, i s'ha dedicat a l'Any Internacional de l'Astronomia. Un esforç global iniciat per la Unió Astronòmica Internacional (IAU) i la UNESCO per a ajudar els ciutadans del món a redescobrir el seu lloc a l'Univers i potenciar així els sentiments de meravella i descobriment.

L'Institut difon aquesta activitat a sectors diversos de la societat i promou la participació d'estudiants de les universitats, de professors d'ensenyament secundari i universitari i del públic en general. Ho fa amb un nivell adequat a persones amb cultura i sempre manté un esperit de transversalitat en les seves actuacions de comunicació. Per això, tracta d'establir relacions amb centres d'ensenyament, de formació de professors i diversos departaments i organismes de la Generalitat de Catalunya i amb diferents estaments de la societat civil dels països de llengua

catalana. L'Institut vol, i hi posa tots els mitjans necessaris, ser una part integral de l'imaginari intel·lectual dels Països Catalans.

El cicle del curs 2009-2010 l'han integrat les conferències següents:

— Conferència inaugural a càrrec de Mònica Rius, presidenta de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica: «La ciència a l'islam occidental: la circulació de coneixement a la Mediterrània». 18 de novembre de 2009.

— Conferència de Jordi Serrallonga, director d'HOMINID Grup d'Orígens Humans (Parc Científic de Barcelona, UB): «Darwin i els orígens dels humans». Aquesta conferència es va impartir com a acte de cloenda de la Setmana de la Ciència de 2009. 24 de novembre de 2009.

— Conferència en commemoració del Dia Internacional de les Dones, a càrrec de Carme Jordi, professora del Departament d'Astronomia i Meteorologia de la Universitat de Barcelona: «La missió Gaia de l'Agència Espacial Europea». 3 de març de 2010.

— Conferència de Jorge Mira, professor del Departament de Física Aplicada de la Universitat de Santiago de Compostel·la: «Llengua i ciència a Galícia: 1. Poden dues llengües coexistir en una mateixa comunitat de parlants? 2. Programa ConCiència: l'aposta del Consorci de Santiago i la Universitat de Santiago per a la divulgació científica». 8 d'abril de 2010.

— Conferència de Capi Corrales, professora del Departament d'Àlgebra de la Facultat de Matemàtiques de la Universitat Complutense de Madrid: «El uso de las matemáticas para leer el libro de la naturaleza. Sobre Kepler y los copos de nieve». 27 de maig de 2010.

— Conferència de Miquel Serra-Ricart, president de Shelios, administrador de l'Observatori del Teide i investigador de l'Institut d'Astrofísica de les Canàries: «Grans espectacles celestes: eclipsis, aurores i pluges d'estels». 29 de juny de 2010.

Cicle de conferències sobre els premis Nobel

L'Institut d'Estudis Catalans organitza cada any un cicle de conferències per explicar i debatre els treballs guardonats amb els premis Nobel que concedeix l'Acadèmia Sueca. Diversos experts en els camps de la recerca dels guardonats tractaren els premis de l'any 2009. L'onzè d'aquests cicles ha tingut lloc del 10 de desembre al 18 de desembre de 2009 a Barcelona, i del 13 de gener al 3 de febrer de 2010 a València. S'han dut a terme les conferències següents.

— Conferència sobre el Premi Nobel d'Economia, concedit a Elinor Ostrom i Oliver E. Williamson, a càrrec de F. Xavier Mena, professor d'ESADE de la Universitat Ramon Llull: «Empreses, mercats i la gestió dels béns comuns». Coordinada per la Societat Catalana d'Economia. 10 de desembre de 2009.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Fisiologia o Medicina, concedit a Elizabeth H. Blackburn, Carol W. Greider i Jack W. Szostak, a càrrec de Laura Tusell, de la Unitat de Biologia Cel·lular de la Facultat de Biociències: «Els telòmers: el(s) principi(s) del final». Coordinada per la Societat Catalana de Biologia. 14 de desembre de 2009.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Física, concedit a Charles K. Kao, Willard S. Boyle i George E. Smith. Part I, a càrrec de Santiago Vallmitjana, del Departament de Física Aplicada i Òptica de la Universitat de Barcelona: «Transmissió de la llum en fibres per a les comunicacions òptiques». Part II, a càrrec d'Atilà Herms, del Departament d'Electrònica de la Universitat de Barcelona: «Invenció d'un circuit semiconductor per a la captació d'imatges: el sensor CCD». Coordinada per la Societat Catalana de Física. 15 de desembre de 2009.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Química, concedit a Venkatesan Ramakrishnan, Thomas A. Steitz i Ada E. Yonath, a càrrec d'Ignasi Fita, de l'Institut de Biologia Molecular de Barcelona (IBMB) - CSIC. Institut de Recerca Biomèdica (IRB) - Barcelona: «La carrera cap a l'estructura atòmica del ribosoma». Coordinada per la Societat Catalana de Química. 16 de desembre de 2009.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Literatura, concedit a Herta Müller, a càrrec de Maria Lluïsa Siguan,

del Departament de Filologia Anglesa i Alemanya de la Universitat de Barcelona: «Escriure amb els ulls: Herta Müller». Coordinada per la Societat Catalana de Llengua i Literatura. 18 de desembre de 2009.

Cicle de conferències sobre els premis Nobel a València

Com cada curs el cicle de conferències també s'ha celebrat a València, a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània (OCCC), del 13 de gener al 3 de febrer de 2010, amb la col·laboració d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV) i de la Càtedra de Divulgació de la Ciència de la Universitat de València.

Setmana de la Ciència

La Setmana de la Ciència a Catalunya té per objectiu apropar la ciència a la societat d'una manera atractiva i comprensible per mitjà de diverses activitats.

En l'edició del 2009, que s'ha celebrat del 12 al 22 de novembre, l'IEC i les seves societats filials, com en edicions anteriors, han acollit diversos actes i reunions científiques i han participat en d'altres que han tingut lloc fora de les seves seus: l'exposició de cartells de la Setmana de la Ciència i la cloenda dels actes a la seu de l'Institut amb una conferència de Jordi Serrallonga.